Gustave Flaubert

TREI POVESTIRI

Un suflet curat

I

Cincizeci de ani la rând cucoanele din Pont l'Évêque o pizmuiră pe doamna Aubain pentru slujnica ei, Félicité. În schimbul simbriei de o sută de franci pe an, aceasta îi gătea şi îi deretica, îi cosea, spăla, călca, ştia să înhame calul, să îndoape păsările, să bată untul şi rămânea credincioasă stăpânei sale care nici măcar nu era o persoană prea simpatică. Doamna Aubain se măritase cu un tânăr frumos dar fără avere, care murise la începutul anului 1809, lăsând-o cu doi copii mici şi o groază de datorii. Drept care ea îşi vându proprietăţile cu excepţia fermei de la Toucques şi a celei de la Geffosses, ale căror venituri se ridicau la cel mult 5 000 franci, şi se mută din casa de la Saint-Melaine în alta mai puţin costisitoare, care aparţinuse strămoşilor ei şi se afla în spatele halelor.

Casa, acoperită cu ardezie, era aşezată între un drum de trecere şi o străduţă care cobora la râu. Din această pricină avea înăuntru diferenţe de nivel care te făceau să te poticneşti. Un vestibul îngust despărţea bucătăria de *odaia* în care doamna Aubain îşi petrecea toată ziua, şezând într-un jilţ de nuiele lângă fereastră. De-a lungul pereţilor căptuşiţi cu lemn vopsit în alb, se aflau aliniate opt scaune de mahon. Pe un pian vechi, sub un barometru, se înălţa o piramidă de cutii şi cutiuţe. Două fotolii mari, tapisate, încadrau căminul

de marmură galbenă în stil Ludovic al XV-lea. Pendula, în mijloc, înfățişa un templu al zeiței Vesta şi întreg apartamentul mirosea uşor a mucegai, podeaua fiind mai jos decât nivelul grădinii.

La primul cat, se afla mai întâi camera „doamnei", spațioasă, având un tapet cu flori pale şi portretul „domnului" în chip de filfizon. Aceasta comunica cu o cameră mai mică, în care se vedeau două pătucuri de copii, fără saltele. Apoi venea salonul, mereu închis şi înțesat cu mobile acoperite cu cearşafuri. După care un coridor ducea spre bibliotecă; rafturi pline cu cărți şi hârțoage înconjurau din trei părți un coşcogea birou de lemn negru. Cele două, panouri care încadrau uşa erau acoperite cu desene în peniță, peisaje în guaşă şi gravuri de Audran, amintiri ale unor vremuri mai bune şi ale unui lux dispărut. O ferestruică la etajul al doilea lăsa să intre lumina în cămăruța locuită de Félicité, cu vederea spre câmp.

Félicité se scula în zorii zilei ca să nu piardă la biserică slujba de dimineață şi apoi robotea până seara fără o clipă de răgaz; târziu, după cină, când vasele erau puse la loc şi uşa bine încuiată, acoperea tăciunii cu cenuşă şi moțăia în fața căminului cu mătăniile în mână. La piață, când era vorba de tocmeală, nimeni nu se arăta mai neînduplecată ca ea. Cât despre curățenie, tingirile ei strălucitoare umpleau de parapon pe celelalte slujnice. Econoamă, mânca încet, şi aduna cu degetul de pe masă firimiturile de pâine – o pâine de şase kile, coaptă anume pentru dânsa şi care ținea douăzeci de zile.

În orice anotimp, purta pe umeri o basma de stambă prinsă la spate cu un ac, o scufă care îi ascundea părul, ciorapi cenuşii, o fustă roşie, şi pe deasupra un şorț cu pieptar, ca infirmierele de la spital.

Fața îi era slabă şi vocea ascuțită. La douăzeci şi cinci de ani i-ai fi dat patruzeci. Dar când împlini cincizeci, nu mai arăta nici un fel de vârstă; şi, mereu tăcută, cu statura

dreaptă şi cu gesturi măsurate, părea o femeie de lemn, mişcându-se automat.

II

Avusese şi ea, ca fiecare, povestea ei de dragoste. Tatăl ei, zidar, murise căzând de pe o schelă. Apoi se prăpădi şi mama, surorile se împrăştiară care-ncotro şi un chiabur o luă la dânsul şi o puse, cât era de mică, să păzească vacile pe câmp. Tremura de frig în zdrențe, se culca pe burtă ca să bea apă din bălți, mânca bătaie pentru te miri ce şi, în cele din urmă, fu izgonită pentru un furt de treizeci de bani pe care nici nu-l săvârşise. Se tocmi la o altă fermă, unde o puseră să vadă de găini, dar pentru că se bucura de simpatia stăpânilor, stârni invidia celorlalți servitori.

Într-o seară de august (avea pe atunci optsprezece ani) aceştia o luară cu ei la bâlci la Colleville. Din capul locului fu amețită, uluită de zarva lăutarilor, de lampioanele colorate din copaci, de împestrițarea costumelor, de dantelele şi crucile de aur şi de toată mulțimea aceea de oameni care țopăiau toți deodată. Stătea deoparte, sfioasă, când un tânăr, care părea mai înstărit şi care îşi fuma luleaua cu coatele sprijinite pe oiştea unei căruțe cu coviltir, veni să o invite la dans. Îi oferi cidru, cafea, plăcintă, un batic de mătase şi, închipuindu-şi că ea îl înțelesese, îi propuse să o conducă până acasă. În marginea unui lan de ovăz o trânti în iarbă cu brutalitate. Dar fata se zbătu speriată şi începu să țipe. Atunci el plecă.

Într-o altă seară, pe şoseaua dinspre Beaumont, ea vru să o ia înaintea unui car cu fân care mergea agale şi, trecând pe lângă roți, îl recunoscu pe Théodore.

El îi vorbi pe un ton liniştit, spunându-i că trebuie să-l ierte fiindcă totul fusese „din pricina băuturii".

Félicité nu ştiu ce să-i răspundă şi îi veni să o rupă la fugă.

El începu pe loc să-i vorbească despre recoltă şi despre oamenii cu vază din comună, căci tatăl lui se mutase de la Colleville la ferma lor de la Écots, astfel încât erau vecini. Aşa? spuse ea. El adăugă că părinții lui voiau să-l însoare, dar că nu era grăbit şi aştepta să găsească o fată pe gustul lui. Ea lăsă capul în jos. Atunci el o întrebă dacă n-avea de gând să se mărite. Félicité îi răspunse, zâmbind, că nu era frumos din partea lui s-o ia peste picior.

– Dar nu-i adevărat, ți-o jur! exclamă el, şi cu brațul stâng]i cuprinse mijlocul. Acum mergea sprijinindu-se în strânsoarea lui. Îşi încetiniră paşii. Vântul adia blând, stelele scăpărau, enorma căruță cu fân se legăna molcom înaintea lor; iar cei patru cai îşi târau picioarele stârnind praful sub copite. Apoi, fără să fi primit vreun îndemn anume, o cotiră la dreapta. Théodore o mai sărută o dată. Ea se topi în umbră.

Săptămâna următoare flăcăul o înduplecă să vină să-l vadă.

Se întâlneau prin fundul curților, în spatele unui zid, sub un copac singuratic... Félicité nu era neştiutoare cum sunt domnişoarele de familie – văzuse împerechindu-se dobitoacele; dar cumințenia şi instinctul cinstei o opriră să păcătuiască. Împotrivirea ei ațâță dorința lui Théodore, astfel încât ca să şi-o potolească (sau poate din naivitate) îi propuse să o ia de soție. Ea nici nu îndrăznea să-l creadă. El îi făcu cele mai grozave jurăminte. Curând îi mărturisi un fapt supărător: anul trecut, părinții săi plătiseră un om în locul lui ca să-l scutească de armată; dar acum nu mai voiau să dea bani şi el putea oricând să fie chemat, iar gândul de a fi soldat îl înspăimânta. Laşitatea lui fu interpretată de Félicité drept o dovadă de dragoste; iubirea ei se aprinse şi mai tare. Ieşea noaptea pe furiş ca să-l vadă şi când ajungea la întâlnire, Théodore începea să o chinuie cu temerile şi stăruințele lui.

În cele din urmă, îi spuse că se va duce chiar el la Prefectură să se informeze şi că îi va împărtăşi cele aflate duminica viitoare între ceasurile unsprezece şi miezul nopții.

Venind ceasul mult aşteptat ea alergă într-un suflet spre iubitul ei. Dar în locul acestuia se afla un alt băiat – un prieten al lui. El o înştiință că nu trebuia să-l mai revadă pe Théodore. Ca să se pună la adăpost de recrutare, se însurase cu o bătrână foarte bogată, doamna Lehoussais, din Toucques.

Durerea ei fu nestăvilită. Se tăvăli pe jos, țipă, gemu, îl luă ca martor pe Dumnezeu, şi plânse umblând de una singură pe câmp până la revărsatul zorilor. Înapoindu-se la fermă le spuse că se hotărâse să plece de acolo; când se împlini luna îşi primi simbria, îşi strânse lucruşoarele într-o boccea şi se îndreptă spre Pont-l'Évêque.

Acolo, în fața hanului, intră în vorbă cu o cucoană cu pălărie şi voal de doliu pe cap, care tocmai căuta o bucătăreasă. Fata nu prea ştia să gătească, dar arăta atâta tragere de inimă şi părea atât de lipsită de pretenții, încât în cele din urmă doamna Aubain se hotărî:

– Bine, te iau la mine!

Un sfert de oră mai târziu, Félicité se afla instalată la ea.

La început trăi acolo stăpânită de un fel de nelinişte pricinuită de „felul de a fi al casei" şi de amintirea lăsată de „domnul", care plutea pretutindeni. Paul şi Virginie, unul în vârstă de şapte ani, cealaltă abia de patru, i se păreau făcuți din cine ştie ce aluat prețios: se juca cu ei, îi purta în spinare, iar când doamna Aubain îi interzise să-i mai sărute una-două, se simți foarte jignită. Totuşi era fericită. Amărăciunea i se topise în blândețea mediului înconjurător.

În fiecare joi, prietenii casei veneau să joace cărți. Félicité pregătea din timp cărțile şi încălzitoarele pentru picioare. Musafirii soseau cu punctualitate la ora opt şi se retrăgeau înainte să fi bătut de unsprezece.

În fiecare luni dimineața, telalul care locuia nu departe pe alee îşi înşira pe jos calabalâcul. Apoi, tot târgul se umplea de zumzet de glasuri amestecat cu nechezat de cai, behăit de miei, grohăit de porci şi cu hodorogitul căruțelor pe caldarâm. La amiază, când vânzarea era în toi, se pomeneau în pragul

casei cu un țăran bătrân şi înalt, cu şapca dată pe ceafă, cu nasul coroiat, care era Robelin, vechilul de la Geffosses. La puțin timp după aceea, apărea şi Liébard, vechilul de la Toucques, mic de statură, roş la față, gras, îmbrăcat cu o vestă cenuşie şi cu cizme lungi cu pinteni.

Amândoi ofereau proprietăresei păsări şi brânzeturi. De fiece dată Félicité le dădea în vileag coțcăriile; iar ei plecau pătrunşi de considerație față de ea.

Din când în când, doamna Aubain primea vizita marchizului de Gremanville, unul din unchii ei, ruinat de viața destrăbălată pe care o dusese şi care trăia la Falaise, pe ultimul petec rămas din moşiile sale. Se înființa întotdeauna la vremea prânzului, cu un cățel antipatic care murdărea toate mobilele urcându-se cu labele peste tot. Deşi marchizul făcea totul ca să pară un adevărat gentilom, mergând până acolo încât îşi ridica pălăria ori de câte ori rostea: „Răposatul meu tată", se vede că obiceiul era mai puternic înrădăcinat în el fiindcă dădea pe gât pahar după pahar şi pe urmă se apuca să spună glume deocheate. Félicité îl împingea afară cu binişorul: „Ajunge, domnule de Gremanville! Pe altă dată!" Şi închidea uşa.

O deschidea voioasă domnului Bourais, fostul avocat. Cravata albă şi chelia, jaboul de dantelă, redingota lui cea amplă şi cafenie, felul în care priza tutun arcuindu-şi brațul, toată făptura lui o umpleau de acea tulburare pe care ne-o stârneşte prezența oamenilor deosebiți.

Cum domnul Bourais administra avutul doamnei Aubain, se închidea cu ea ore întregi în biroul „domnului"; grija lui cea mare era să nu se compromită, respecta cu sfințenie magistratura şi se pretindea bun latinist.

Pentru ca Paul şi Virginie să învețe cu plăcere geografia, le dărui un atlas cu poze. Acestea înfățişau diferite vederi din lume, antropofagi cu pene pe cap, o gorilă răpind o domnişoară, nişte beduini în deşert, o balenă prinsă cu harponul etc.

Băieţelul îi explică lui Félicité ce reprezentau aceste poze. Şi la atât se mărgini întreaga-i educaţie literară.

Aceea a copiilor era făcută de către Guyot, un biet conţopist la Primărie, vestit pentru caligrafia lui frumoasă, şi care obişnuia să-şi ascută briceagul de cizmă.

Când vremea era senină, plecau cu toţii dis-de-dimineaţă la fermă la Geffosses.

Ograda era în povârniş, casa în mijloc; iar marea se zărea în depărtare, ca o dungă cenuşie.

Félicité scotea din coşuleţ felii de friptură rece, şi prânzeau cu toţii, într-o sală mare de lângă lăptărie. Atâta mai rămăsese din căsuţa de odinioară, acum dispărută. Fâşii din tapetul pereţilor tremurau în bătaia vuitului. Doamna Aubain îşi apleca fruntea, copleşită de amintiri; copiii nici nu mai îndrăzneau să vorbească. „Hai jucaţi-vă!" îi îndemna mămica lor; şi ei o zbugheau afară.

Paul se căţăra pe acoperişul şurei, prindea păsări, azvârlea cu pietre în baltă, sau bătea cu un băţ darabana pe nişte butii pântecoase care răsunau ca nişte tobe.

Virginie dădea de mâncare iepurilor de casă, zburda culegând albăstrele, şi din fuga picioruşelor i se zăreau pantalonaşii brodaţi.

Într-o seară de toamnă se reîntoarseră spre casă trecând peste imaş.

Luna, aflată la primul ei pătrar, lumina doar o parte a cerului, şi o pâclă uşoară plutea ca o eşarfă peste meandrele pârâului Toucques. Nişte boi, tolăniţi în mijlocul ierbii, priveau liniştit cum trec pe acolo cele patru fiinţe omeneşti. În al treilea lot de păşune unii din ei se sculară şi se aşezară în cerc în faţa lor. „Nu vă temeţi!" spuse Félicité; şi şoptind vorbe mângâioase netezi cu mâna grumazul celui mai apropiat; acesta făcu cale-ntoarsă imitat de ceilalţi. Dar când cele două femei ajunseră cu copiii în mijlocul păşunei următoare, se auzi un muget cumplit. Era un taur ce stătuse până atunci ascuns în ceaţă. Se apropia ameninţător. Doamna Aubain vru să o ia la goană. „Nu-i bine să fugim!" spuse Félicité. Cu toate

acestea grăbiră pasul. Din spate se auzea un gâfâit puternic, şuierător, apropiindu-se din ce în ce. Copitele taurului loveau iarba câmpului ca nişte ciocane; deodată începu să galopeze. Félicité se opri, smulse cu amândouă mâinile bulgări de țărână şi când taurul fu la un pas i-i aruncă în ochi orbindu-l. Vita puse botul în pământ, smuci din coarne tremurând de furie şi mugind înfiorător. Doamna Aubain, ajunsă la marginea păşunei cu cei doi copii, căuta pierită de spaimă un loc pe unde să treacă peste şanțul cu maluri înalte. Félicité, trăgându-se mereu îndărăt înaintea taurului, azvârlea cu smocuri de iarbă ca să-l orbească şi striga: „Repede! Repede!"

Doamna Aubain coborî în şanț, împingându-i înainte pe Virginie şi pe Paul, căzu de mai multe ori încercând să urce povârnişul de partea cealaltă, dar cu curajul disperării izbuti.

Taurul o încolțise pe Félicité lângă o barieră; balele lui îi împroşcau fața, încă o secundă şi o spinteca. Dar ea apucă să se strecoare între două stănoage şi vita, mirată, se opri.

Ani la rând această întâmplare alcătui unul din principalele subiecte de conversație din Pont-l'Évêque. Însă Félicité nu arătă pic de trufie, nici măcar nu-i trecea prin minte că săvârşise o faptă eroică.

Virginie îi lua tot timpul – fiindcă, în urma spaimei ce trăsese, fetița rămăsese cu un fel de turburări nervoase drept care domnul Poupart, doctorul, îi prescrisese băi de mare la Trouville.

În acele vremuri stațiunea nu era de fel frecventată. Doamna Aubain ceru informații, se sfătui cu Bourais şi făcu pregătiri ca pentru cine ştie ce călătorie.

Bagajele plecară din ajun, cu căruța lui Liébard. A doua zi acesta aduse doi cai, dintre care unul avea o şa de damă, cu spătar îmbrăcat în catifea; pe crupa celui de al doilea, o manta răsucită alcătuia un fel de scaun. Aici se urcă doamna Aubain, în spatele lui Liébard. Félicité se cocoță cu Virginie pe celălalt, iar Paul încalecă pe măgarul domnului Lechaptois, împrumutat cu condiția să se aibă mare grijă de el.

Drumul era atât de prost încât cei opt kilometri fură străbătuți în două ceasuri. Caii se înfundau în noroi până la glezne, şi ca să se poată smulge din clisă, smuceau mereu din crupă; alteori se poticneau în gropi; sau trebuiau să sară. Când iapa lui Liébard se oprea, el aştepta, răbdător, până ce se urnea din nou; între timp le povestea despre proprietarii ale căror terenuri se întindeau până la marginea drumului, completându-şi istorisirile cu cugetări morale. Astfel, în mijlocul satului Toucques, pe când treceau prin dreptul unor ferestre cu pervazurile pline cu conduraşi, Liébard zise înăâțând din umeri: – „Aici stă o anume doamnă Lehoussais, care decât să-şi ia un soț mai tânăr..."

Félicité nu auzi urmarea; caii mergeau la trap, măgarul galopa; apucară cu toții pe o cărare la capătul căreia li se deschise o poartă, doi argați ieşiră să-i întâmpine şi coborâră cu toții în fața grajdului, chiar în pragul uşii.

Bătrâna soție a lui Liébard păru în culmea bucuriei să-şi revadă stăpâna. Îi ospătă cu tuzlama, fleici de vacă, caltaboşi, ostropel de pui, cidru spumos, o prăjitură cu fructe iar la sfârşit, prune în rachiu. Prânzul fu însoțit de complimente față de doamna care arăta mai bine ca oricând, față de domnişoara care se făcuse „tare frumuşică", față de domnul Paul, ce se făcuse neobişnuit de „voinic", fără să fie dați uitării nici răposații bunici pe care soții Liébard îi cunoscuseră bine, fiind în serviciul familiei de câteva generații. Ferma avea, asemeni lor, un aer străvechi. Grinzile tavanului erau roase de carii, pereții afumați, geamurile prăfuite. Pe un blidar de stejar se înşirau tot soiul de unelte, căni, farfurii, străchini de cositor, capcane pentru lupi, foarfeci de tuns oile; o coşcogea seringă de clistire stârni râsul copiilor.

În cele trei curți, nu era nici un pom care să nu aibă bureți crescuți pe tulpină sau tufe de vâsc prin ramuri. Vântul culcase la pământ câțiva din ei. Dar lăstăriseră de la mijloc: şi toți se îndoiau sub povara roadelor. Acoperişurile făcute din paie şi inegale ca grosime rezistaseră la cele mai

năprasnice vijelii şi semănau cu un pluş cafeniu. Totuşi şopronul abia se mai ținea. Doamna Aubain făgădui că va lua măsuri, apoi porunci să se înşeueze din nou caii.

Mai trecu încă o jumătate ele oră până să ajungă la Trouville. Micuța caravană descălecă pentru a putea sui *Les Écores;* era o faleză înaltă la picioarele căreia se vedeau vapoare; după trei minute, se pomeniră la capătul cheiului şi intrară în curtea *Mielului de Aur,* la maica David.

Chiar din primele zile Virginie se simți mai în putere, datorită schimbării de aer şi efectului băilor. În lipsa unui costum, se scălda în camăşuță; iar Félicité o îmbrăca apoi în cabana unui vameş, pe care o foloseau toți cei care făceau baie.

După-amiaza, se duceau cu măgarul dincolo de Stâncile-Negre, spre Hennequeville. La început cărarea suia printre nişte vâlcele verzi ca pajiştea unui parc, apoi ajungea pe un tăpşan de unde se vedeau păşuni şi arături. În marginea drumului, din desişul mărăcinilor ieşeau pomişori; ici şi colo, câte un copac uscat îşi profila păienjenişul negru al ramurilor pe cerul albastru.

Aproape întotdeauna se opreau să se odihnească pe o pajişte, având orăşelul Deauville la stânga, portul Le Havre în dreapta iar în față imensitatea mării. Aceasta strălucea în soare, netedă ca o tipsie şi atât de liniştită încât abia i se auzea şoapta; vrăbii nevăzute ciripeau şi bolta necuprinsă a cerului acoperea totul. Doamna Aubain sta jos şi cosea; Virginie alături de ea împletea papură; Félicité smulgea levănțică, iar Paul, care niciodată nu avea răbdare, trăgea de ele să plece.

Alteori treceau cu barca de partea cealaltă a brațului Toucques şi mergeau să caute scoici. În timpul refluxului rămâneau pe uscat arici de mare, peştişori, meduze; şi copiii alergau să prindă spuma mării pe care o spulbera vântul. Prăbuşindu-se pe nisip, valurile somnoroase se desfăşurau de-a lungul țărmului; acesta se întindea cât vedeai cu ochii, dar spre uscat se mărginea cu o zonă de dune care îl

despărțeau de *Mlaştină,* o vastă câmpie în formă de hipodrom. Când, la întoarcere, o apucau pe acolo, Trouville, aşezat în fund, pe coastă, creştea la fiecare pas şi, cu căsuțele sale clădite la voia întâmplării, părea că îi întâmpină într-o veselă neorânduială.

În zilele în care era prea cald, nu ieşeau din casă. Soarele orbitor de afară punea zăbrele de lumină între şipcile jaluzelelor. În sat nici un zgomot; pe stradă, țipenie. Întinsul acestei tăceri sporea liniştea locurilor. În depărtare, ciocanele marangozilor călăfătuiau corăbii, şi o adiere apăsătoare aducea miros de catran.

Distracția de căpetenie era reîntoarcerea bărcilor. De îndată ce depăşeau balizele începeau să joace pe valuri. Pânzele coborau la două treimi de catarg; şi, cu velele umflate ca nişte baloane, înaintau, alunecau prin clipocitul valurilor până în mijlocul portului, unde deodată cădea ancora. După aceea trăgeau la chei. Mateloții aruncau peste copastie peştii încă vii; un şir de căruțe îi aştepta, şi femei cu bonete de bumbac se repezeau să ia coşurile şi să-şi îmbrățişeze bărbații.

Într-o zi una dintre ele vorbi cu Félicité care la puțin timp după aceea intră în casă foarte veselă. Îşi regăsise o soră; şi Nastasie Barette, căsătorită Leroux, apăru, cu un sugaci în brațe, ținând de mână un țânc şi având în stânga ei un puşti în costum de marinar cu mâinile în şold şi cu bereta pe-o ureche.

După un sfert de oră, doamna Aubain îi dădu a înțelege că poate să plece.

Nastasie şi copiii ei apăreau întotdeauna prin preajma bucătăriei sau când mergeau la plimbare. Soțul nu se arăta.

Félicité prinsese dragoste de ei. Le cumpără o pătură, cămăşi, o maşină de gătit; se vedea cât de colo că o exploatau. Această slăbiciune o sâcâia pe doamna Aubain, căreia îi displăcea şi tonul familiar al nepotului – fiindcă îi tutuia băiatul; iar pentru că Virginie tuşea, iar timpul începea să se arate neprielnic, se întoarseră cu toții la Pont-l'Évêque.

Domnul Bourais o sfătui ce liceu să aleagă pentru Paul: cel de la Caen, care trecea drept cel mai bun. Zis şi făcut. Băieţelul îşi luă vitejeşte rămas bun de la ele, bucuros că se duce undeva unde avea să aibă tovarăşi de joacă de vârsta lui.

Doamna Aubain se resemnase să se despartă de băiat fiindcă n-avea încotro. Virginie se gândi la el din ce în ce mai puţin. Félicité tânjea după zburdălniciile lui. Dar o nouă ocupaţie începuse să-i umple timpul: cu începere de la Crăciun, ducea în fiecare zi fetiţa la biserică să înveţe catehismul.

III

După o scurtă închinare lângă uşă, pornea pe sub bolta înaltă a bisericii, între un dublu şir de scaune, deschidea banca doamnei Aubain, se aşeza, apoi îşi plimba privirile împrejur.

Copiii stăteau de o parte şi de alta a altarului: fetele la stânga, băieţii la dreapta; preotul stătea în picioare lângă pupitru; pe un vitraliu în spatele corului, Sfântul Duh plutea deasupra Sfintei Fecioare; un altul o arăta în genunchi înaintea lui Isus copil iar în spatele tabernacolului, un grup sculptat în lemn îl înfăţişa pe Sfântul Mihail omorând balaurul.

Preotul începu printr-o recapitulare a Sfintelor Scripturi. Félicité asculta uluită, i se părea că vede aievea raiul, potopul, turnul lui Babel, oraşe cuprinse de flăcări, popoare care mureau, idoli răsturnaţi; şi rămase de atunci cu sufletul plin de respect faţă de Cel-de Sus şi cu frica mâniei lui. Mai târziu plânse auzind despre patimile lui Isus. Nu înţelegea cum de putuseră să-l răstignească pe el care iubea copiii, care hrănea mulţimile, care vindeca orbii şi voise, din bunătate, să se nască în mijlocul săracilor, pe paiele unui staul. Semănatul, secerişul, teascul, toate acele lucruri familiare despre care vorbeşte Evanghelia, se găseau şi în viaţa ei; atingerea

Domnului le sfințise; şi, de dragul Mielului sfânt, îndrăgi şi mai mult mieluşeii; de asemeni porumbeii, din cauza Sfântului Duh.

Îi era greu să-şi închipuie ființa acestuia; căci nu era numai pasăre, ci uneori văpaie iar alteori doar o suflare. Poate că lumina lui plutea uneori noaptea pe malul bălților, răsuflarea lui împingea norii, glasul lui dăruia armonie clopotelor; şi Félicité, cu inima plină de adorație, se bucura de liniştea răcoroasă a bisericii.

În privința dogmelor nu pricepea nimic, şi nici nu încercă să priceapă. Preotul vorbea, copiii răspundeau şi în cele din urmă Félicité adormea; şi se trezea tresărind doar când aceştia, la plecare, tropăiau pe lespezi cu galenții lor.

Astfel, tot ascultându-i învață şi ea catehismul, căci îi lipsise în copilărie învățătura religioasă; şi de atunci începu să imite cu străşnicie toate îndatoririle religioase ale micuței Virginie, postea ca ea, se spovedea o dată cu ea. Joia-Mare îşi făcură împreună un mic altar.

Prima împărtăşanie a fetiței o preocupă în mod deosebit şi cu mult timp înainte. Se strădui să găsească cei mai frumoşi pantofiori, mătăniile, cartea de rugăciuni, mânuşile. Cu câtă emoție o ajută pe mama ei să o îmbrace!

În timpul slujbei se simți nespus de tulburată. Domnul Bourais îi ascundea o parte din strană; dar chiar în fața ei, turma fecioarelor, cu coronițele lor albe aşezate pe creştet, deasupra voalurilor coborâte, părea un câmp de zăpadă: iar pe mititica ei o recunoştea după gâtişorul ei gingaş şi ținuta smerită. Clopotul începu să bată; capetele se plecară; urmă o tăcere. O dată cu acordurile tunătoare ale orgii, corul şi toți cei de față intonară *Agnus Dei;* apoi începu defilarea băieților; şi, după ei, se ridicară fetele. Pas cu pas, şi cu mâinile împreunate, se îndreptau către altarul luminat de strălucirea luminărilor, îngemincheau pe prima treaptă, primeau pe rând sfânta împărtăşanie, şi în aceeaşi ordine se întorceau la pupitrele lor de rugăciune. Cînd veni şi rândul micuței Virginie, Félicité se aplecă să o vadă; şi cu acel spor de închipuire pe

care ne-o dă numai adevărata dragoste, i se păru că fetița aceea era ea însăşi; obrăjorul acela era al ei, rochița aceea ea o purta, inima copiliței în pieptul ei bătea; în clipa când Virginie deschise gurița închizând ochii, Félicité fu cât pe ce să leşine.

A doua zi, dis-de-dimineață, se înfățişă înaintea altarului, pentru ca preotul să-i dea sfânta cuminecătură. O primi cu evlavie, dar fără să mai resimtă aceeaşi plăcere.

Doamna Aubain voia ca fiica ei să fie mai târziu o persoană cu o educație aleasă; şi cum Guyot nu putea să o învețe engleza şi nici să-i dea lecții de muzică hotărî să o înscrie internă la Ursulinele de la Honfleur.

Fetița nu protestă. Félicité ofta, gândindu-se în sinea ei că doamna n-are inimă. Pe urmă îşi zise că stăpâna sa avea poate dreptate. Recunoştea că lucrurile astea depăşeau puterea ei de înțelegere.

Într-o bună zi, o diligență veche opri în fața porții; şi din ea coborî o călugăriță care venea să o ia pe domnişoara. Félicité urcă bagajele pe imperială, făcu recomandații vizitiului şi aşeză în cufăr şase borcane cu dulceață, o duzină de pere şi un buchețel de viorele.

Virginie, în ultima clipă, simți că o îneacă plânsul; se cuibări la pieptul măicuței ei, care o sărută pe frunte spunându-i: – „Hai, curaj! Curaj!". Scara se ridică, diligența porni.

Atunci doamnei Aubain i se făcu rău; şi în seara aceea, toți prietenii ei, soții Lormeau, doamna Lechaptois, domnişoarele Rochefeuille, domnul de Houppeville şi Bourais se înfățişară ca să o îmbărbăteze.

Lipsa fetiței îi fu la început extrem de dureroasă. Totuşi de trei ori pe săptămână primea de la ea câte o scrisoare, iar în celelalte zile îi scria ea. Restul timpului se plimba prin grădină, mai citea, şi în felul acesta umplea golul orelor.

Dimineața, din obişnuință, Félicité intra în camera micuței Virginie şi se uita la pereți. Îi lipsea faptul că nu mai avea pe cine pieptăna, cui lega şireturile la botine, cui trage

seara plapuma până sub bărbie, dar mai ales îi lipsea chipul drăgălaş şi mânuţa fetiţei în mâna ei când ieşea în oraş. Nemaigăsindu-şi nici un rost încercă să lucreze dantelă. Dar degetele ei boante rupeau firele; nu mai era bună de nimic, îşi pierduse şi somnul şi, aşa cum spunea ea, se simţea „la pământ".

Ca să-şi mai „alunge urâtul", ceru voie să-l primească pe Victor, nepotul ei.

Acesta sosea duminica după slujbă cu obrajii roşii, cu pieptul cămăşii desfăcut, aducând cu el mireasma pajiştilor pe unde trecuse. Ea numaidecât îi punea masa. Prânzeau împreună aşezaţi faţă în faţă; şi în timp ce ea abia gusta din mâncare ca să nu fie cheltuiala prea mare, pe el îl îndopa aşa de mult încât îndată după-masă acesta adormea. La primul clopot de vecernie, îl trezea, îi peria pantalonii, îi punea cravata şi se ducea la biserică sprijinindu-se de braţul lui, cu o mândrie maternă.

Aşa cum îl învăţaseră părinţii lui, căuta întotdeauna să se aleagă cu câte ceva: un pachetel de zahăr, nitel săpun, un şip de rachiu şi uneori chiar şi cu bani. Începu să-i aducă mătuşi-si rufele ca să i le cârpească; şi ea primea această treabă, fericită că în felul acesta îl silea să mai revină.

În luna august, tatăl lui Victor îl luă cu el pe mare, în cabotaj.

Era în vremea vacanţei de vară. Sosirea copiilor o mângâie pe Félicité. Dar micul Paul devenise năzuros, iar Virginie nu mai avea vârsta când s-o mai poată tutui, ceea ce aducea între ele un fel de stinghereală.

Victor se duse pe rând la Morlaix, la Dunkerque şi la Brighton; şi din fiecare călătorie îi aduse câte un dar. Prima oară o cutie din scoici; a doua oară o ceaşcă de cafea; a treia oară, un om de turtă dulce. Se făcuse băiat frumos, era bine legat, îi mijea mustaţa, avea o privire deschisă, şi o pălărioară de piele pe care o purta pe ceafă ca piloţii. O distra istorisindu-i fel de fel de întâmplări presărate cu termeni marinăreşti.

Într-o luni, 14 iulie 1819 (ținu întotdeauna minte această dată), Victor îi spuse că a doua zi seara avea să ia vaporaşul de Honflcur ca să se ducă la Le Havre să se îmbarce pe goeleta cu care urma curând să plece pe mare. Avea să lipsească poate chiar doi ani.

Gândul unei absențe atât do îndelungate o întrista nespus pe Félicité; şi ca să-şi mai ia o dată rămas bun, miercuri seara, după ce servi doamnei cina, îşi puse saboții şi străbătu într-un suflet cele patru leghe care despart Pont-l'Évêque de Honfleur.

Când ajunse în dreptul troiței, în loc să o ia la stânga, greşi drumul şi o luă la dreapta, pierzându-se prin nişte şantiere; se rătăci, se întoarse pe unde venise; oamenii pe care îi întreba îi spuneau să se grăbească. Făcu înconjurul cheiului plin cu vapoare, se poticni de nişte odgoane; apoi terenul începu să coboare, lumini se încrucişară şi crezu că îşi pierduse minții când zări cai zburând prin aer.

La marginea cheiului, alți cai nechezau, înspăimântați de apropierea mării. O macara îi ridica şi apoi îi cobora în cala unui pachebot pe a cărui punte călătorii se înghesuiau printre butoaie de cidru, coşuri cu brânză, saci cu grâu; se auzeau găini cotcodăcind, căpitanul înjura: şi un mus rezemat fie fusul ancorei stătea nepăsător la toate acestea. Félicité, care nu îl recunoscuse, strigă: «Victor, Victor»! El întoarse capul; ea se repezi spre dânsul, dar chiar în clipa aceea ridicară scara.

Însoțit de cântecele femeilor care trăgeau la edec, vasul ieşi din port. Trosnea din încheieturi, valuri uriaşe i se spărgeau la prova. Pânza se umflase, oamenii nu se mai desluşeau, iar pe marea argintată de lună, silueta lui se zărea ca o pată neagră din ce în ce mai ştearsă, care apoi dispăru.

Félicité trecând din nou pe lângă Troiță, voi să se roage lui Dumnezeu pentru cel la care ținea cel mai mult pe lume; şi se rugă îndelung, în picioare, cu fața scăldată de lacrimi, cu ochii spre cer. Orăşelul dormea, slujbaşii vămii se plimbau;

iar prin orificiile stăvilarului apa continua să se scurgă puhoi, cu vuiet de torent. Bătură orele două.

Vorbitorul maicilor nu se deschidea decât de dimineață. De bună seamă că o întârziere din partea ei ar fi nemulțumit-o pe doamna; astfel că, în pofida dorinței de a merge să îmbrățişeze celălalt copil, se reîntoarse acasă. Când intră în Pont-l'Évêque, slujnicele de la han abia făceau ochi.

Aşadar sărmanul băiat avea să se vânture pe mare luni la rând! Călătoriile lui de până atunci nu o speriaseră. Din Anglia şi din Bretania oricine se întoarce; dar America, Insulele, Coloniile se pierdeau în nişte zone incerte, la celălalt capăt al pământului.

De atunci, Félicité nu se mai gândi decât la nepotul ei. În zilele cu arşiță îşi închipuia că suferă de sete o dată cu el; când era furtună îi era frică să nu-l trăsnească. Auzind vântul care şuiera prin horn şi smulgea țigle din acoperiş, şi-l imagina lovit de aceeaşi furtună, în vârful unui catarg frânt, cu trupul bătut de uriaşe valuri înspumegate; alteori – amintiri din atlasul cu poze – era mâncat de canibali, asaltat într-o pădure virgină de maimuțe sau îşi dădea sufletul pe un țărm pustiu. Dar nu pomenea niciodată nimănui de grijile care o frământau.

Doamna Aubain şi le avea pe ale ei, în legătură cu Virginie.

Maicile o găseau drăguță şi afectuoasă dar cu o constituție şubredă. Cea mai mică emoție avea efecte directe asupra stării ei nervoase. Trebuiră să renunțe la lecțiile de pian.

Doamna Aubain era obişnuită ca scrisorile de la mănăstire să-i parvină cu regularitate. Într-o dimineață, văzând că factorul nu vine, îşi pierdu răbdarea; începu să umble de colo-colo prin odaie, de la fotoliu la fereastră. Nemaipomenit! De patru zile nici o veste!

Ca să o liniştească prin propriul ei exemplu, Félicité îi spuse:

– Eu, doamnă, de şase luni încheiate nu am primit nimic!...

– De la cine? se miră stăpâna.

Slujnica răspunse blând:

– De la nepotul meu!

– A, de la nepot! Şi, ridicând din umeri, doamna Aubain îşi reluă plimbarea, ceea ce însemna: „Numai la el nu-mi era mie gândul acum! Şi la urma urmelor, atâta pagubă! Ia, acolo, un mus, un coate-goale, un nimeni... pe când copila mea... E cu totul altceva!"

Félicité, deşi obişnuită cu bruftuielile, fu revoltată de purtarea stăpânei sale, dar mai apoi uită.

La drept vorbind era firesc să se piardă cu firea atunci când era vorba de fetiță.

În inima ei cei doi copii se bucurau de aceeaşi dragoste; cu aceeaşi grijă se gândea la amândoi şi destinul lor avea să fie acelaşi. Farmacistul o vesti că vaporul lui Victor ajunsese la Havana. Citise într-un ziar această informație.

Din pricina țigărilor de foi, ea îşi închipuia Cuba ca pe o insulă în care toată lumea nu face altceva decât să fumeze, iar Victor se învârtea printre negri într-un nor gros de fum de tutun. Oare „la caz de nevoie" putea să se întoarcă mergând numai pe uscat? La câte leghe era oare de Pont-l'Évêque? Ca să se lămurească, îl întrebă pe domnul Bourais.

Acesta luă atlasul, apoi începu cu lungi explicații asupra longitudinilor; şi surâdea cu pedantă satisfacție văzând uimirea slujnicei, în cele din urmă, cu vârful creionului, arătă în mijlocul unei pete ovale un punct negru, abia vizibil, şi spuse: „Iată, aici e". Ea se aplecă deasupra hărții; această rețea de linii colorate îi oboseau vederea fără să o lămurească în nici un fel; şi când Bourais o pofti să spună ce anume o nedumerea, ea îl rugă să îi arate casa unde locuia Victor. Bourais ridică brațele în sus, se înecă, râse cu hohote; o asemenea naivitate îl înveselea peste măsură; iar Félicité nu pricepea de fel pricina acestei veselii – ea care se aşteptase

poate să vadă şi fotografia nepotului ei – atât de mărginită îi era puterea de înțelegere!

Cincisprezece zile mai târziu, la vremea când târgul era în toi, Liébard intră în bucătărie şi îi dădu o scrisoare trimisă de cumnatul ei. Deoarece nici unul din ei nu ştia să citească, se adresă stăpânei sale.

Doamna Aubain, care număra ochiurile unei împletituri, îşi puse lucrul deoparte, desfăcu scrisoarea, tresări şi, privind-o adânc, îi spuse cu glas coborât:

– S-a întâmplat o nenorocire... Îți dă de ştire că nepotul...

Murise. Nu scriau decât atât.

Félicité căzu pe un scaun, sprijinindu-şi capul de perete, şi închise pleoapele care i se înroşiseră brusc. Apoi plecă fruntea şi rămase cu mâinile spânzurând, cu privirea pironită, îngăimând din când în când:

– Bietul copil!... Bietul copil!..:

Liébard se uita la ea oftând. Doamna Aubain tremura uşor. O întrebă dacă nu voia să se ducă să-şi vadă sora, la Trouville. Félicité răspunse printr-un gest că nu era nevoie. Urmă o tăcere. Liébard socoti mai nimerit să se retragă. Atunci Félicité spuse:

– Lor puțin le pasă!

Şi din nou îşi lăsă capul în jos; şi, din când în când, cu mişcări de automat, ridica andrelele de pe masa de lucru.

Prin curte trecură nişte femei cu o targă de rufe din care şiroia apă.

Zărindu-le pe fereastră, îşi aduse aminte că avea rufe de spălat; le săpunise în ajun şi astăzi trebuia să le limpezească; se ridică şi ieşi din odaie.

Scândura şi balia se aflau pe malul râului. Se duse la râu, lăsă să cadă pe mal un morman de cămăşi, îşi suflecă mânecile şi luă maiul; apoi începu să lovească rufele cu atâta putere încât se auzea până în grădinile vecine. Livezile erau goale, vântul învolbura râul Toucques; iar pe fundul lui ierburile înalte se aplecau, de parcă ar fi plutit prin apă

cadavre despletite. Félicité îşi stăpânea durerea; până seara se ținu tare; dar o dată ajunsă în cămăruța ei, îşi slobozi tot amarul, trântită pe pat, cu fața în pernă şi cu tâmplele în mâini.

Abia mult mai târziu, află de la căpitanul lui Victor împrejurările morții lui: fiind bolnav de friguri galbene, i se luase prea mult sânge la spital. Patru medici îl ținuseră ca să nu se zbată. Murise îndată după aceea şi medicul şef spusese:

– Halal! Încă unu!

Părinții lui fuseseră întotdeauna prea aspri cu el. Félicité preferă să nu-i mai vadă; şi nici ei nu mai dădură semn de viață, fie din uitare, fie că sărăcia le împietrise inima.

Virginie era din ce în ce mai fără vlagă.

Se sufoca, tuşea, avea mereu fierbințeală şi petele de pe umerii obrajilor trădau o boală mai serioasă. Domnul Poupart recomandase o şedere în Provența. Doamna Aubain se hotărî să facă acest lucru, şi şi-ar fi luat de îndată fetița acasă, dacă ar fi fost vreme ceva mai bună la Pont-l'Évêque.

În schimb, se înțelese cu un ins care închiria trăsuri să o ducă în fiecare marți la Honfleur. În grădina mănăstirii se află o mică esplanadă de unde se vede Sena. Virginie se plimba pe acolo, la braț cu mama ei, călcând pe frunzele veştede de viță, căzute pe jos. Uneori, soarele străpungea norii, silind-o să privească printre gene la vasele cu pânze din depărtare. Îmbrățişa din ochi întreaga zare, de la castelul Tancarville până la farurile portului Le Havre. După aceea se odihneau amândouă sub bolta de viță. Doamna Aubain făcuse rost de un butoiaş cu un minunat vin de Malaga; şi râzând la gândul că s-ar putea ameți, Virginie sorbea din el un sfert de păhărel, nici o picătură mai mult.

Prinsese iar putere. Toamna trecu cu bine. Félicité o îmbărbăta pe doamna Aubain. Dar într-o seară, întorcându-se de prin împrejurimi unde avusese treabă, găsi în fața porții cabrioleta domnului Poupart; iar pe el în vestibul. Doamna Aubain îşi înnoda panglicile pălăriei.

– Dă-mi încălzitorul, punga, mânuşile; repede, repede!

Virginie avea aprindere de plămâni; starea ei era poate disperată.

– Încă nu se ştie! spuse doctorul; şi amândoi se urcară în trăsură, prinşi în vârtejul fulgilor de zăpadă. Se lăsa noaptea. Era ger mare.

Félicité dădu fuga la biserică să aprindă o lumânare. După aceea alergă după cabrioletă, pe care după un ceas o ajunse din urmă. Sări uşoară în spatele ei, când deodată îşi aduse aminte: „Poarta rămăsese descuiată! dacă intră hoții?" Şi coborî.

A doua zi cu noaptea în cap alergă într-un suflet la doctor acasă. Dar doctorul, care între timp se întorsese, plecase din nou la țară. Rămase o vreme la han, crezând că poate nişte necunoscuți îi vor aduce vreo scrisoare. În sfârşit, când se lumină de ziuă, luă o diligență care venea do la Lisieux.

Mănăstirea se afla în fundul unei străduțe în povârniş. Ajungând pe la jumătatea ei, Félicité auzi un sunet stins de clopot, ca un dangăt de mort. „Cine ştie pentru cine o fi!" îşi zise ea; şi bătu cu putere în uşă.

După ce trecură câteva lungi minute, se auzi un târşâit de papuci, uşa se întredeschise şi se ivi o călugăriță.

Aceasta, cu un aer smerit, îi şopti că fetița "trecuse în lumea drepților". Şi în aceeaşi clipă clopotul de la Sfântul-Léonard prinse să bată mai tare.

Félicité ajunse la etajul al doilea.

Din prag o zări pe Virginie întinsă cu mâinile pe piept, cu gura întredeschisă, şi cu capul lăsat pe spate sub o cruce neagră aplecată spre ea, între perdelele nemişcate ale patului care erau mai puțin străvezii decât chipul ei. Doamna Aubain, la picioarele aşternutului pe care îl ținea îmbrățişat, gemea de parcă şi-ar fi dat sufletul. Maica stareță stătea în picioare, în dreapta. Pe scrin trei sfeşnice păreau că sângerează, iar ceața înălbea ferestrele. Nişte călugărițe o luară pe doamna Aubain şi o duseră de acolo.

Timp de două nopți, Félicité nu se mişcă de lângă moartă. Repeta aceleaşi rugăciuni, stropea aşternutul cu agheasmă, se aşeza din nou şi o tot privea. La sfârşitul celui dintâi priveghi, observă că obrazul copilei se îngălbenise, buzele i se învinețiseră, nasul i se subția, ochii i se înfundau. O sărută de nenumărate ori pe pleoape şi nu s-ar fi mirat peste măsură dacă Virginie le-ar fi deschis; suflete ca ale ei cred lesne în minuni. O spălă, o învălui în lințoliu, o aşeză în sicriu, îi puse o coroniță, îi despleti părul. Era blond şi neînchipuit de lung pentru vârsta ei. Félicité tăie o şuviță pe caro o băgă în sân, hotărâtă să nu se despartă de ea niciodată.

Trupul fetiței fu transportat la Pont l'Évêque, la dorința doamnei Aubain, care urma dricul într-o trăsură închisă.

După slujba religioasă, mai trecură trei sferturi de oră până să ajungă la cimitir. Micul Paul mergea în fruntea cortegiului, plângând în hohote. Domnul Bourais venea în urmă, apoi fruntaşii oraşului, cu soțiile lor înveşmântate în negru, şi la urmă de tot, Félicité. Aceasta se gândea la nepotul ei, şi pentru că lui nu-i putuse dărui aceste ultime onoruri, tristețea ei spori, ca şi cum l-ar fi îngropat pe el acum.

Deznădejdea doamnei Aubain fu nemărginită.

Mai întâi se răzvrăti împotriva lui Dumnezeu, socotindu-l nedrept pentru că îi luase copila – ea, care niciodată nu făcuse nici un rău, şi al cărei cuget era atât de curat! Ba, nu! vina era a ei – gemea doamna Aubain – ar fi trebuit să o ducă în Sud! Poate că acolo alți doctori ar fi salvat-o! Nefericita femeie se zbuciuma, se ruga Celui de Sus să o ia şi pe ea, țipa sfâşietor în timpul somnului. Mai cu seamă un vis o obseda: soțul ei, îmbrăcat în marinar, se întorcea dintr-o călătorie lungă şi îi spunea plângând că primise poruncă să o ia cu el pe Virginie. Şi se sfătuiau împreună unde să găsească o ascunzătoare.

Odată se întoarse din grădină foarte tulburată: adineaori – arătă şi locul – tatăl şi fiica i se arătaseră, unul lângă altul, fără să facă sau să spună nimic; o priveau doar.

După aceea luni la rând şezu în camera ei, nemişcată. Félicité o dojenea cu blândeţe; trebuia să se cruţe pentru fiul ei, de dragul celeilalte, în amintirea ei.

– Cum? şoptea doamna Aubain, ca trezită din vis. A, da!... aşa e!... Tu nu o uiţi... Tu te duci acolo... Făcea aluzie la cimitir, unde i se interzisese să se ducă.

Într-adevăr, nu era zi ca Félicité să nu se ducă acolo.

La ora patru fix, o lua pe stradă pe lângă case, urca dealul, deschidea portiţa şi ajungea în faţa mormântului. Acesta era alcătuit dintr-o coloană de marmură roz, pusă pe o lespede în mijlocul unei grădiniţe împrejmuită cu un lanţ gros, şi acoperită cu un covor de flori. Félicité le stropea, reîmprospăta nisipul, se aşeza în genunchi ca să netezească mai bine pământul. Când putu şi doamna Aubain să vină la cimitir, simţi o uşurare, un fel de mângâiere, văzând mormântul.

Pe urmă trecură anii, toţi la fel, şi fără alte întâmplări decât sosirea marilor sărbători: Paştele, Adormirea Maicii Domnului, Ziua Tuturor Sfinţilor. Întâmplări de ordin casnic fixau unele date de care îşi reaminteau mai târziu. Astfel, în 1825 doi zugravi zugrăviră vestibulul; în 1827 o parte din acoperiş căzând în curte, era să omoare un om. În vara lui 1828 fu rândul doamnei să dăruiască la biserică prescuri; cam în vremea aceea Bourais lipsi din localitate în chip misterios; şi vechii prieteni trecură şi ei pe rând în lumea drepţilor: Guyot, Liébard, doamna Lechaptois, Robelin, unchiul Gremanville, paralizat de mult.

Într-o noapte, vizitiul diligenţei le vesti celor din Pont-l'Évêque că avusese loc revoluţia din iulie. Puţin după aceea, fu numit un nou subprefect: baronul de Larsonnières, fost consul în America, care locuia cu soţia, cumnata şi cele trei fete ale acesteia destul de mărişoare. Puteau fi văzute plimbându-se pe gazonul grădinii, îmbrăcate cu bluze care fluturau. Aveau un negru şi un papagal. Doamna Aubain le primi vizita şi se duse la rându-i să le viziteze. De departe, când le zărea, Félicité venea în fugă să o anunţe. Dar pe ea

doar un singur lucru izbutea să o mai mişte: scrisorile fiului ei.

Acesta nu era în stare să-şi facă nici un rost în viaţă fiindcă îşi petrecea mai toată vremea prin cafenele. Ea îi plătea datoriile; el făcea altele noi; şi suspinele doamnei Aubain, care stătea şi împletea la fereastră, ajungeau până la Félicité care rotea vârtelnița în bucătărie.

Se plimbau des de-a lungul spalierului, vorbind despre Virginie şi întrebându-se dacă i-ar fi plăcut cutare lucru, şi ce ar fi spus în cutare împrejurare.

Toate lucruşoarele ei se aflau încă în dulapul din camera cu cele două pătucuri. Doamna Aubain nu intra acolo decât foarte rar.

Într-o zi de vară se resemna să o facă, şi din dulap zburară o mulțime de fluturi.

Rochiile fetiței erau atârnate sub un raft, pe care se aflau trei păpuşi, nişte cercuri, o bucătărioară precum şi lighenaşul în care se spăla. Cele două femei scoaseră fustele, ciorapii, batistele, şi le întinseră pe cele două paturi, înainte de a le împături la loc. Soarele lumina necruțător aceste biete ìucruşoare, le descoperea petele, şi cutele întipărite de mişcările trupului. Aerul era cald şi albastru, o mierlă fluiera, totul părea scăldat într-o adâncă duioşie. Mai găsiră şi o pălărioară de catifea maro, pufoasă; dar era toată mâncată de molii. Félicité ceru voie s-o păstreze. Ochii li se întâlniră şi li se umplură de lacrimi; stăpâna întinse brațele, slujnica îi căzu la piept; plânseră, topindu-şi durerea într-o îmbrățişare care le egaliza.

Aceasta se întâmpla pentru prima oară, căci doamna Aubain nu era o fire expansivă. Félicité rămase cu sufletul plin de recunoştință, ca şi cum ar fi primit în dar cine ştie ce, şi de atunci o iubi pe stăpână-sa cu un devotament de câine credincios şi cu o venerație religioasă.

Bunătatea inimii ei crescu şi mai mult.

Când auzea pe stradă tobele vreunui regiment în marş, se aşeza în fața porții cu un ulcior de cidru şi le dădea

soldaților de băut. Îngriji bolnavi de holeră, îi proteja pe polonezi; se află chiar unul care voi să o ia în căsătorie. Dar se certară; căci într-o dimineață, întorcându-se de la biserică, îl găsi în bucătărie, unde intrase fără voie şi îşi pregătise o salată din care înfuleca liniştit.

După polonezi, urmă la rând bătrânul Cohniche, un moşneag despre care se spune că săvârşise grozăvii în '93. Acesta trăia pe malul gârlei, într-o fostă cocină de porci. Ştrengarii îl priveau prin crăpăturile peretelui, şi-i aruncau pietricele care cădeau în culcuşul unde zăcea chinuit de un guturai cronic, cu părul crescut foarte lung, cu pleoapele înroşite, şi pe braț cu o tumoare cât capul său. Félicité îi făcu rost de rufe, încercă să-i curețe bârlogul şi se tot gândea să-l mute în cotlonul cuptorului de pâine, dar se temea să nu o deranjeze pe doamna. Când tumoarea se sparse, veni să-l panseze zilnic; uneori îi aducea plăcinte şi-l aşeza la soare pe un snop de paie; şi sărmanul bătrân, cu bale la gură şi tremurând, îi mulțumea cu glas stins, temându-se să n-o piardă şi întinzând mâinile după ea de îndată ce o vedea că se depărtează. Apoi, într-o bună zi muri; iar ea puse să i se facă o slujbă la biserică pentru odihna sufletului.

În ziua aceea dădu peste ea o mare fericire: pe la vremea cinei, negrul doamnei de Larsonnières se înfățişă cu papagalul în colivie, cu beţişorul, lanțul şi lacătul. Un bilet din partea baroanei o vestea pe doamna Aubain că, soțul ei fiind avansat prefect, plecau chiar în seara aceea; şi o ruga să primească pasarea în amintirea ei, şi ca un semn al prețuirii ce-i purta.

Încă de mult papagalul pusese stăpânire pe imaginația slujnicei – fiindcă venea din America, ceea ce îi amintea de Victor; îi pusese negrului o sumedenie de întrebări, iar o dată chiar exclamase: „Ce fericită ar fi doamna dacă l-ar avea!"

Negrul reprodusese aceste vorbe stăpânei sale care, neputâud să ia papagalul cu ea, găsise acest mijloc de a scăpa de el.

IV

Îl chema Lulu. Era verde, cu vârful aripilor roz, capul albastru şi gâtul auriu. Dar avea prostul obicei să-şi muşte bățul, să-şi smulgă penele, să-şi împrăştie găinațul şi să-şi verse apa din băiță; doamna Aubain, care se săturase de el, îl dărui pentru totdeauna slujnicei.

Félicité începu să facă şcoală cu el; curând Lulu putu să rostească: „Simpatic băiat! Bună ziua, domnule! Slavă Ție, Marie!" îl aşezară lângă uşă, şi toată lumea se mira că nu răspunde la numele de Jacquot, fiindcă pe papagali îi cheamă de obicei Jacquot. Unii spuneau că seamănă cu o curcă, alții cu o buturugă: şi toate aceste comparații erau ca nişte lovituri de cuțit în inima lui Félicité! Lulu avea o ciudată încăpățânare: de îndată ce se simțea privit, înceta să mai vorbească.

Totuşi îi plăcea societatea; căci duminica, în timp ce domnişoarele Rochefeuille, domnul de Houppeville şi noii obişnuiți ai casei – Onfroy, spițerul, domnul Varm şi căpitanul Mathieu – îşi făceau partida de cărți, el izbea geamurile cu aripile şi se zbătea cu atâta furie încât era cu neputință să se mai audă oamenii între ei.

De bună seamă că figura lui Bourais i se părea nespus de caraghioasă fiindcă, de cum îl zărea, începea să râdă, şi râdea, râdea, rîdea. Hohotele sale pătrunzătoare răsunau prin curte, multiplicate de ecou, iar vecinii ieşeau la ferestre şi râdeau şi ei; şi, ca să nu fie văzut de Lulu, domnul Bourais se strecura pe lângă zidul casei, ascunzân-du-şi profilul sub borurile pălăriei, ajungea la pârâu şi intra pe poarta grădinii; iar privirile pe care le arunca papagalului nu erau deloc prietenoase. O dată un băiat de la măcelărie îi dăduse papagalului un bobârnac pentru că îndrăznise să-şi vâre capul în coşul lui; şi de atunci Lulu căuta întotdeauna să-l ciupească prin cămaşă. Iar Fabu amenința că îi va suci gâtul, deşi nu era om rău, în ciuda tatuajelor de pe brațe şi a favoriților săi stufoşi. Ba chiar ai fi zis că îi place papagalul,

de vreme ce încerca în joacă să-l învețe tot felul de măscări. Félicité, speriată de asemenea necuviințe, îl instală în bucătărie. Îi scoase lanțul, şi acum Lulu putea să circule prin toată casa.

Când cobora pe scară, se sprijinea de trepte cu ciocul său încovoiat, şi ridica pe rând piciorul drept, apoi pe cel stâng; iar slujnica se temea ca această gimnastică să nu-l amețească. Într-o bună zi, Lulu se îmbolnăvi: nu mai putea nici să mănânce, nici să vorbească, îi crescuse sub limbă o pieliță groasă, cum li se întâmplă uneori găinilor. Félicité îl vindecă smulgându-i pielița cu unghiile. În altă zi, domnul Paul făcu greşeala să-i sufle în nări fumul de la trabuc; altădată, enervat că doamna Lormeau îl tot sâcâia cu vârful umbrelei, Lulu înghiți veriga. În cele din urmă se pierdu.

Félicité îl dusese în grădină, pe iarbă, la răcoare; nu lipsise decât o clipă dar, la întoarcere, ia-l de unde nu-i. Începuse să-l caute prin tufişuri, pe malul apei, pe acoperiş, fără să se uite la stăpână-sa care îi striga: „Linişteşte-te! Ai înnebunit!" Văzând că nu-l găseşte, luă pe rând toate grădinile din Pont-l'Évêque, scotocind în toate ungherele. Pe stradă îi oprea pe trecători: – „Nu cumva mi-ați văzut papagalul?" Acelora care nu ştiau de el, le descria ce fel de pasăre este. Părându-i-se că zăreşte în spatele morilor, la poalele dealului, ceva verde, zburând, alergă într-acolo. Dar sus pe deal, nimic! Un vânzător ambulant îi spuse că îl văzuse adineaori la Saint-Melaine, în prăvălioara bătrânei Simon. Félicité dădu fuga. Aici nimeni nu înțelese ce tot spunea. În cele din urmă se întoarse acasă sfârşită, cu papucii ferfeniță, şi cătrănită de nu vedea cu ochii. Se aşeză pe bancă, lângă doamna Aubain, şi începu să-i povestească cât şi pe unde alergase, când simți pe umăr o apăsare uşoară. Era Lulu. De unde naiba picase? umblase de bună seamă prin vecini.

Félicité îşi veni cu greu în fire, sau mai bine zis nu îşi mai veni niciodată pe de-a-ntregul.

În urma unei răceli căpătă o anghină; la puțin timp după aceea, începură s-o doară urechile. Trei ani mai târziu era surdă, ceea ce o făcea să vorbească tare chiar şi la biserică. Cu toate că păcatele ei ar fi putut fi cunoscute pe tot cuprinsul parohiei, fără ca aceasta să-i păteze buna reputație sau să supere pe cineva, totuşi preotul găsi de cuviință să nu-i mai primească spovedania decât în cămăruța de lângă altar.

Vâjâielile din urechi pe care închipuirea ei le amplifica o zăpăceau de tot. Adeseori stăpână-sa îi spunea: – „Doamne că proastă mai eşti!" Şi ea răspundea: –„Da, doamnă," şi începea să caute ceva prin jur.

Micul cerc al ideilor ei se restrânse şi mai mult de când dangătul clopotelor, mugetul vitelor şi celelalte mărunte zgomote familiare încetaseră să mai existe pentru ea. Toate ființele se mişcau în tăcere, ca nălucile. Un singur zgomot mai răzbătea până la auzul ei, glasul pătrunzător al papagalului.

Acesta, vrând parcă să o distreze, reproducea zgomotul frigării, strigătul ascuțit al unui vânzător do peşte, ferăstrăul tâmplarului care locuia în față; iar la zbârnâitul soneriei o imita pe doamna Aubain: – „Félicité! vezi la uşă! uşă!"

Stătea îndelung de vorbă cu el – pasărea debitând până la refuz cele trei fraze din repertoriul său, şi femeia răspunzându-i prin vorbe fără şir în care însă îşi spunea tot păsul. În singurătatea ei, Lulu îi era aproape ca un fiu, ca un îndrăgostit. Se urca pe degetele ei şi îi ciugulea buzele, se agăța de basmaua ei; iar când ea îşi pleca fruntea, clătinând din cap, cum fac doicile, aripile de la boneta ei şi cu aripile păsării se clătinau împreună.

Când se adunau pe cer nori amenințători şi se auzea bubuitul tunetului, papagalul începea să țipe ascuțit, amintindu-şi poate aversele din pădurile natale. Şiroaiele de ploaie îl scoteau din fire; se zbătea ca un bezmetic, se lovea de tavan, răsturna totul, şi zbura pe fereastră în grădină unde începea să se bălăcească; dar se întorcea repede pe un suport din cămin unde țopăia ca să-şi usuce penele, arătându-şi când coada, când ciocul.

Într-o dimineață de iarnă cumplit de grea a anului 1837, Félicité, care îl aşezase în fața căminului ca să-l apere de frig, îl găsi mort în colivia lui, cu capul în jos şi cu ghearele înfipte în sârma pereților. Să-l fi răpus vreo congestie? Dar Félicité fu convinsă că fusese otrăvit cu pătrunjel; şi cu toată lipsa de probe, bănuielile ei căzură asupra lui Fabu.

Plânse atât de mult încât stăpână-sa îi spuse: – „Ar trebui să-l împăiezi!"

Slujnica se sfătui cu farmacistul, care se arătase întotdeauna bun cu papagalul.

Spițerul scrise la Le Havre unui anume Fellacher, care se însărcina cu această treabă. Dar, fiindcă poşta mai încurca uneori coletele, Félicité se hotărî să-l ducă ea însăşi până la Honfleur.

De o parte şi de alta a drumului, se înşiruiau meri desfrunziți. Şanțurile erau pline cu gheață. Prin jurul fermelor, lătrau câinii; iar ea, cu mâinile vârâte sub scurteică, cu galenții ei mici şi negri şi cu paneraşul pe braț, mergea cu paşi grăbiți prin mijlocul drumului.

Trecu prin pădure, depăşi Haut-Chêne şi ajunse în Saint-Gatien.

În spatele ei, într-un nor de praf, slobozită pe coastă la vale, o diligență venea în galopul cailor, ca o furtună. Zărind de departe silueta femeii care îşi vedea de drum fără să se dea la o parte, surugiul se ridică pe capră, şi atât el cât şi ajutorul lui începură să strige, încercând amândoi să strunească cei patru cai care goneau tot mai avan; trăpaşii din față erau gata-gata s-o calce când, dintr-o smucitură de hățuri, surugiul izbuti s-o ocolească. Dar furios ridică brațul, şi cu biciul lui mare o croi de la pântec până, la coc cu atâtă putere, încât ea căzu pe spate.

Primul ei gând, când îşi veni în fire, fu să-şi deschidă coşul. Din fericire, Lulu nu pățise nimic. Obrazul drept o frigea; duse mâna la el şi îşi văzu degetele înroşite. Sângera.

Se aşează pe o movilă de pietriş, îşi şterse fața cu batista, apoi mâncă o coajă de pâine pe care, prevăzătoare, şi-o

pusese în coş, şi îşi alină durerea uitându-se la pasăre.

Ajunsă pe culmea de la Ecquemauville, zări luminile Honfleurului licărind în noapte ca o puzderie de stele; dincolo de ele marea se întindea înceţoşată. Atunci o slăbiciune o ţintui locului: jalnica ei copilărie, dezamăgirea primei iubiri, plecarea nepotului, moartea Virginiei, toate o năpădiră dintr-o dată ca un uriaş val care se reîntoarce; simţi că se înăbuşă.

Ajunsă în port, voi neapărat să vorbească cu căpitanul vaporaşului; şi fără să-i mărturisească ce trimitea la Le Havre, îl rugă să aibă toată grija de coşuleţul ei. Fellacher ţinu mult timp papagalul la el. Făgăduia mereu că va fi gata săptămâna viitoare: după şase luni îi dădu de ştire că lădiţa plecase; apoi iar nu mai ştiu nimic de el. Începu să creadă că Lulu nu se va mai întoarce niciodată. „Mi l-or fi furat!" se gândea ea.

Dar iată că, în cele din urmă, sosi; şi cât de minunat era! Stătea drept, pe o creangă do copac înşurubată într-un soclu do mahon, cu o gheară în aer, cu capul înclinat puţin într-o parte şi muşcând dintr-o nucă pe care, de dragul efectului, meşterul o poleise.

Félicité îl încuie în camera ei.

Această încăpere, în care puţini erau primiţi, dădea în acelaşi timp impresia unui paraclis şi a unui bazar din pricina sumedeniei de obiecte sfinte şi de lucruri ce nu aveau nimic comun unele cu altele.

Din pricina unui coşcogea dulap, uşa nu se deschidea decât pe jumătate. Faţă în faţă cu fereastra care se deschidea spre grădină, o ferestruică rotundă dădea în curte; alături de patul cu somieră de chingi, era o măsuţă pe care se aflau o cană de apă, doi piepteni şi într-o farfurie ciobită o bucată de săpun albastru. Pe pereţi erau atârnate mătănii, medalii, mai multe icoane cu Maica Domnului, un mic vas pentru agheasmă, din nucă de cocos: pe scrinul acoperit cu un cearşaf ca un altar, era cutia din scoici dăruită de Victor; o stropitoare şi un glob de sticlă, câteva caiete scrise, o geografie cu poze, o pereche de botine: iar pe cuiul oglinzii,

spânzurată de panglici, pălăriuța de catifea! Félicité împingea atât de departe respectul pentru obiectele din trecut, încât păstra şi o redingotă de-a domnului. Toate vechiturile care nu îi mai trebuiau doamnei Aubain le ducea în camera ei. De aceea pe marginea scrinului se aflau nişte flori artificiale iar pe prichiciul ferestruicii portretul contelui de Artois.

Cu ajutorul unei scândurele, Lulu fu instalat între perete şi coşul casei care trecea prin cameră. În fiecare dimineață, când se trezea, Félicité îl zărea în lumina zorilor şi îşi amintea de zilele scurse, de cele mai neînsemnate întâmplări, şi de cele mai mici amănunte, fără să sufere, într-o deplină împăcare.

Nemaiavând cu cine să comunice, trăia într-o toropeală de somnambulă. Tradiționala procesiune din Joia-Verde o înviora. Se ducea să ceară pe la vecine sfeşnice cu lumânări şi rogojini ca să înfrumusețeze altarul care se ridica în stradă.

La biserică, privea îndelung la Sfântul Duh care i se părea că aduce cu papagalul ei. Asemănarea i se păru şi mai vădită pe o iconiță ieftină, de hârtie poleită, care înfățişa botezul Domnului. Cu aripile lui de purpură şi trupul de smarald, Sfântul Duh era leit Lulu.

Cumpără iconița şi o aşează în locul contelui de Artois, în aşa fel ca dintr-o singură privire să-i vadă pe amândoi. În mintea ei cele două imagini se asociară, papagalul părându-i sfințit prin această asemănare cu Sfântul Duh care, la rândul lui, i se părea mai viu şi mai aproape de puterea ei de înțelegere. Ca să se exprime, Tatăl din ceruri nu putuse să aleagă un porumbel, deoarece porumbeii nu au glas; mai firesc fusese să aleagă un străMoş de-al lui Lulu. Şi Félicité se ruga privind iconița dar, din când în când, se uita puțin şi la papagal.

Într-o zi îi trecu prin gând să intre în rândul „Domnişoarelor Sfintei Fecioare", dar doamna Aubain o făcu să renunțe la acest gând.

Avu loc şi un eveniment deosebit: căsătoria lui Paul.

După ce fusese întâi ajutor de notar, după ce încercase să facă comerț, intrase la vamă, apoi la percepție şi începuse chiar nişte demersuri ca să fie primit în administrația Apelor şi Pădurilor, la treizeci şi şase de ani, printr-o inspirație cerească, îşi descoperise deodată vocația: registratura! Şi în această îndeletnicire arătase atâta pricepere încât un inspector îi dăduse fiica, asigurându-l de protecția lui.

Paul se făcuse serios. Îşi aduse soția în casa părintească, dar ea arătă dispreț pentru felul de a trăi al oamenilor din Pont-l'Evêque, făcu pe prințesa şi o jigni pe Félicité. Doamna Aubain se simți uşurată la plecarea ei.

Săptămâna următoare, aflară de moartea domnului Bourais, întâmplată în Bretania-de-jos, la un han. Zvonurile despre o sinucidere se adeveriră; bănuieli se treziră în privința cinstei defunctului. Doamna Aubain îşi cercetă conturile şi nu îi fu greu să descopere un lanț întreg de potlogării: arenzi încasate pe cont propriu, vânzări de lemne în ascuns, chitanțe falsificate etc.

Mai mult decât atât, se află că avea un copil din flori şi că întreținuse „relații cu o persoană din Dozulé". Aceste mârşăvii o mâhniră foarte mult pe doamna Aubain. În martie 1853, fu apucată de junghiuri în piept; limba îi părea acoperită cu fum; lipitorile nu îi potoliră năduful; şi în cea de a noua seară îşi dădu duhul, tocmai când împlinise şaptezeci şi doi de ani.

Toți o crezuseră mai puțin bătrână din pricina părului ei negru, pieptănat cu cărare la mijloc, care îi încadra bogat fața palidă, ciupită de vărsat. Doar câțiva prieteni se întristară, doamna Aubain având un fel mândru de a fi care îndepărta oamenii.

Félicité o plânse cum nu prea sunt plânşi stăpânii. Faptul că „Doamna" murise înaintea ei o năucea, i se părea împotriva ordinei fireşti a lucrurilor, inadmisibil şi monstruos.

Zece zile după aceea (răstimpul necesar ca să dea fuga de la Besançon) se iviră moştenitorii. Nora scotoci prin

sertare, alese câteva mobile, vându pe celelalte, apoi cu toții se reîntoarseră la registratură. Jilțul doamnei, măsuța ei, încălzitorul, cele opt scaune se duseseră! Locul tablourilor se contura în pătrate decolorate în mijlocul pereților. Luaseră cele două pătucuri cu saltelele lor, şi în dulap nu se mai vedea nimic din toate lucrurile Virginiei! Félicité se urcă înapoi la ea în cameră copleşită de jale.

A doua zi, pe uşă apăru un afiş; spițerul îi țipă la ureche că fusese scoasă în vânzare casa.

Simți că i se taie picioarele şi trebui să se aşeze.

Mai mult ca orice o durea faptul că în curând trebuia să plece din cămăruța ei, atât de tihnită şi unde bietul Lulu se simțea atât de bine. Învăluindu-l cu o privire îngrijorată, se ruga fierbinte de Sfântul Duh, şi luă obiceiul păgân de a-şi spune rugăciunile îngenuncheată în fața papagalului. Uneori soarele, intrând prin ferestruică şi bătând în ochiul de sticlă, făcea să țâşnească din el o rază luminoasă care o cufunda în extaz.

Avea un venit de trei sute optzeci de franci, lăsat de stăpână-sa. Grădina îi dădea zarzavaturi. Cât despre haine, avea cu ce să se îmbrace până la sfârşitul zilelor. Totuşi făcea economie de lumină culcându-se de cum amurgea.

Nu ieşea nicăieri, ca să nu dea ochi cu dugheana telalului unde se aflau şi unele din vechile mobile ale casei. De când i se făcuse o dată rău, târa un picior; şi pentru că puterile o lăsaseră, în fiece dimineață venea bătrâna Simon, care dăduse faliment cu băcănia, ca să-i spargă lemne şi să-i aducă apă.

Vederea îi slăbi. Obloanele de la fereastră nu se mai deschideau. Mulți ani trecură astfel: casa nici nu se închiria, nici nu se vindea.

De teamă să nu fie dată afară, Félicité nu pretindea nici o reparație. Şipcile acoperişului putrezeau; toată iarna dormi cu capul pe perna jilavă. După Paşti, începu să scuipe sânge.

Atunci bătrâna Simon chemă un doctor; Félicité voi să ştie ce avea. Dar fiind prea surdă ca să poată auzi, nu

înțelesese decât un singur cuvânt: „pneumonie". Cuvântul îi era cunoscut şi răspunse încetişor: – „La fel ca doamna", părându-i-se firesc să-şi urmeze stăpâna.

Se apropia vremea construirii altarelor pentru procesiune.

Cel dintâi era întotdeauna ridicat la poalele dealului, al doilea în fața poştei, al treilea cam pe la mijlocul străzii. Se iscară rivalități cu privire la acesta din urmă; după ce se ciorovăiră îndelung, enoriaşele aleseră curtea doamnei Aubain.

Înăbuşelile şi fierbințeala îi sporeau. Félicité era mâhnită că nu poate face nimic pentru altar. Măcar dacă ar fi putut să pună şi ea ceva acolo! Atunci se gândi la papagal. Vecinele socotiră că nu era cuviincios. Dar preotul se învoi; iar ea fu atât de fericită, încât îl rugă să primească după moartea ei pe Lulu, singura ei avere.

De marți până sâmbătă, tuşi din ce în ce mai des. Seara, fața i se boți, buzele i se lipiră de gingii; începură vărsăturile, şi a doua zi, în zori, simțindu-se foarte rău, ceru să vină un preot.

Trei femei statură în jurul ei în timpul maslului. După aceea spuse că ar vrea să vorbească cu Fabu.

Acesta veni în straie de zile mari, stânjenit de prezența morții.

– Iartă-mă! îi spuse ea încercând cu greutate să întindă brațul, credeam că dumneata mi l-ai omorât!

Ce însemnau aceste bârfe? Un om ca el să fie bănuit de omor! Indignat, se pregătea să facă gălăgie.

– Las-o, nu vezi că nu-şi mai dă seama ce spune?

În răstimpuri Félicité vorbea cu umbrele. Femeile plecară. Bătrâna Simon se aşeză să îmbuce ceva. Mai târziu, îl luă pe Lulu de pe altar şi, întinzându-l lui Félicité, îi spuse:

– Hai! ia-ți rămas bun de la el!

Deşi Lulu nu era stârv, viermii îl mâncau; una din aripi i se frânsese, câlții îi ieşeau din burtă. Dar, oarbă acum,

Félicité îl săruta pe frunte şi îl ținu lipit de obraz. Bătrâna Simon îl luă din nou, ca să îl pună la loc pe altar.

V

Fânețele răspândeau miresmele verii: muştele bâzâiau; soarele făcea să sclipească pinul, încingea ardeziile de pe acoperişuri. Bătrâna Simon, reîntoarsă în cameră, se lăsă furată de somn.

Se trezi în dangătul clopotelor; ieşea lumea de la vecernie. Félicité încetă dintr-o dată să mai aiureze. Gândindu-se la procesiune, vedea totul ca şi cum ar fi fost şi ea acolo, dimpreună cu toți ceilalți. Copiii de şcoală, coriştii şi pompierii mergeau pe trotuare, pe când prin mijlocul străzii înaintau mai întâi: aprodul înarmat cu halebarda lui, paracliserul cu o cruce mare, învățătorul supraveghindu-i pe băieți, călugărița neluându-şi ochii de la şcolărițele ei; trei, cele mai drăgălaşe dintre ele, cu părul inelat, ca nişte îngeri, presărați petale de trandafiri; diaconul, cu brațele larg deschise, domolea fanfara; şi doi cădelnițari se întorceau la fiecare pas către Sfânta Cuminecătură pe care o ducea, sub un baldachin de catifea purpurie, susținut de patra epitropi, Sfinția Sa Preotul, înveşmântat în frumosul său patrafir. O grămadă de oameni se îmbulzea în urmă, între pânzele albe care acopereau pereții caselor; şi astfel alaiul ajunse la poalele dealului.

O sudoare rece şiroia pe tâmplele muribundei. Bătrâna Simon o ştergea cu o rufă, gândindu-se că într-o zi va trebui să treacă şi ea prin aceleaşi vămi.

Vuietul mulțimii crescu, deveni o clipă foarte puternic, apoi se îndepărtă.

O salvă de împuşcături zgudui geamurile. Erau surugiii care salutau Sfânta Euharistie. Félicité roti ochii şi spuse, cât putu mai desluşit:

– Lui îi e bine? îngrijorată de soarta papagalului.

Începu agonia. Un horcăit din ce în ce mai grăbit îi ridica pieptul. Un firicel de spumă se ivea la colțurile gurii şi tot trupul îi tremura.

Curând se auzi sforăitul helicoanelor de alamă, glasurile limpezi ale copiilor, glasul grav al bărbaților. Totul înceta din timp în timp, şi tropăitul paşilor, înăbuşiți de florile cu care era presărată strada, semăna cu acela al unei turme umblând prin iarbă.

Clerul intră în curte. Bătrâna Simon se sui pe un scaun ca să ajungă la ferestruică. De acolo putea privi de sus altarul împodobit cu ghirlande verzi şi cu volane de dantelă. În mijlocul lui se afla o casetă în care se păstrau nişte moaşte, la colțuri doi portocali, iar de-a lungul lui erau înşirate sfeşnice de argint şi vase de porțelan din care țâşneau tot felul de flori, crini, bujori, degeței, tufe de hortensii, floarea soarelui. Acest noian de culori strălucitoare cobora pieziş din partea de sus a altarului până la covorul ce se prelungea până în stradă; şi fel de fel de lucruri scumpe îți luau ochii. O zaharniță de argint suflată cu aur avea o coroană de viorele, nişte cercei cu pietre de Alençon străluceau pe catifeaua verde, două paravane chinezeşti îşi înfățişau priveliştile. Lulu, ascuns sub nişte trandafiri, nu lăsa să i se vadă decât creştetul albastru ca o podoabă de lapis-lazuli.

Epitropii, cântăreții, copiii se orânduiră pe cele trei laturi ale curții. Preotul urcă încet treptele şi aşează pe dantelă soarele de aur strălucitor. Toți îngenunchează. Se aşternu o tăcere adâncă. Şi cădelnițele, clătinându-se de zor, alunecau pe lănțişoare.

Un abur albastru urcă în camera lui Félicité. Ea îşi umflă nările, trăgându-l adânc în piept cu o senzualitate mistică; apoi închise ochii. Buzele îi zâmbeau. Bătăile inimii i se încetiniră una câte una, tot mai slabe, tot mai pierdute, ca un ecou care se depărtează, ca un izvor care seacă; şi, când îşi dădu cea din urmă suflare, i se păru că zăreşte în cerul întredeschis un papagal uriaş plutind deasupra capului ei.

Legenda sfîntului Iulian cel primitor

I

Tatăl şi mama lui Iulian locuiau într-un castel înconjurat cu păduri, clădit pe coasta unui deal. Cele patru turnuri de la colțuri aveau acoperişuri țuguiate, acoperite cu solzi de plumb, iar temelia zidurilor se sprijinea pe blocuri de stânci care coborau prăpăstios până în fundul şanțului cu apă.

Pietrele curții străluceau de curățenie ca lespezile unei biserici. Lungi streşini, în chip de balauri cu botul în jos, vărsau apa ploilor în rezervoare; iar pe pervazul ferestrelor, la toate caturile, se înfoiau în ghivece de lut vopsit tufe de busuioc sau de heliotrop.

O a doua îngrăditură, din pari, cuprindea mai întâi o livadă cu pomi roditori, apoi o grădină cu straturi de flori ce închipuiau cifre, apoi o boltă de verdeață cu leagăne pentru stat la răcoare şi un teren unde se jucau pajii lovind cu maiul în mingi de lemn. De cealaltă parte se aflau cuştile câinilor de vânătoare, grajdurile, brutăria, teascul şi hambarele. O păşune de iarbă verde se întindea jur-împrejur, încercuită şi ea de un gard viu de mărăcini.

Pacea domnea aici de atâta vreme încât grătarul cu țepi al porții nici nu mai era coborât; şanțurile erau pline cu apă; rândunelele îşi făceau cuiburile în crăpăturile crenelurilor; iar arcaşul care din zori şi până-n seară se plimba pe metereze, de îndată ce soarele începea să dogorească ceva mai tare, intra în ghereta lui de piatră şi adormea ca un călugăr.

Înăuntru străluceau pretutindeni bronzurile: în odăi tapiseriile apărau de frig; scrinurile gemeau de rufărie, buțile cu vin se îngrămădeau în pivnițe iar sipetele de stejar trosneau de greutatea sacilor cu arginți.

În sala armelor, între steaguri şi capele de fiare sălbatice, se vedeau arme din toate vremurile şi de la toate neamurile,

începând cu praştiile amaleciților şi sulițele garamanților până. la paloşele sarazinilor şi zalele normanzilor.

În frigarea cea mare din cuhnie se putea frige şi un bou întreg; capela era ticsită cu aurării ca paraclisul unui rege. În altă parte, într-un loc mai ferit, se afla chiar şi o baie cu aburi, cum aveau romanii; dar seniorul, om cu frica lui Dumnezeu, nu o folosea, socotind că acestea erau obiceiuri luate de la păgâni.

Veşnic înveşmântat într-o dulamă din piei de vulpe, el se plimba prin castel împărțind dreptate vasalilor, sau potolind vrăjbile vecinilor. Iarna privea cum cad fulgii de zăpadă, sau punea să i se citească poveşti. Dar de îndată ce începea timpul frumos, încălecându-şi catârul, pornea pe cărări, de-a lungul lanurilor verzi de grâu încolțit, oprindu-se să stea de vorbă cu țăranii şi dându-le sfaturi. După numeroase crailâcuri îşi luase de soție o domnişoară de neam. Avea pielea foarte albă, era cam mândră şi zâmbea arar. Coarnele bonetei sale atingeau pragul de sus al uşilor; trena rochiei de postav i se târa la trei paşi în urmă. Viața ei casnică era orânduită ca la mănăstire; în fiecare dimineață împărțea slujnicelor treburile de făcut, supraveghea prepararea dulceților şi a alifiilor, torcea cu furca sau broda fețe de masă pentru altar. De mult ce se rugă lui Dumnezeu, căpătă un fiu.

Cu acest prilej avură loc mari petreceri şi un ospăț care ținu trei zile şi patru nopți, la lumina făcliilor, în sunetul harfelor, pe un covor de frunze aşternute pe jos. Se ospătară cu cele mai rare bucate şi mirodenii şi cu nişte găini cât oile; pentru a-i veseli pe meseni, un pitic se ivi dintr-o plăcintă; şi cum nu mai pridideau cu pocalele fiindcă numărul oaspeților sporea mereu, până la urmă băură din cornuri şi din coifuri.

Lehuza nu luă parte la aceste veseliri. Ea stătea liniştită în patul ei. Într-una din nopți se trezi şi zări la lumina lunii ce intra pe fereastră o umbră care se mişca. Era un moşneag cu rasă de şiac, cu mătănii la brâu şi traistă pe umăr, ce părea a

fi un pustnic. Acesta se apropie de căpătâiul ei şi îi spuse fără să mişte buzele:

– Bucură-te, o, mamă! căci fiul tău va fi un sfânt!

Ea dădu să țipe; dar, alunecând pe raza de lună, el se ridică uşurel şi se topi în văzduh. Cântecele ospățului răsunară mai tare. Ea auzi glasuri îngereşti şi capul îi recăzu pe pernă, deasupra căreia se aflau nişte moaşte de mucenic într-o ramă bătută în rubine.

A doua, zi slugile fură întrebate dar nimeni nu văzuse nici un sihastru. Vis sau realitate, fusese de bună seamă un semn ceresc; dar castelana se feri să sufle cuiva vreo vorbă, ca nu cumva să fie bănuită de trufie.

Oaspeții plecară în zori; şi tatăl lui Iulian tocmai ieşise până în poarta ca să-şi petreacă ultimul musafir, când deodată un cerşetor i se arăta în ceață. Era un țigan cu barba împletită, cu brățări de argint la încheieturile mâinilor şi cu ochi scânteietori. Îngăimă, împins parcă de un duh nevăzut, aceste vorbe fără şir:

– Da... da... fiul tău!... mult sânge!... multă glorie!... pururi fericit! neam de împărat.

Şi, aplecându-se să-şi ridice pomana, se pierdu printre ierburi şi dispăru.

Bunul castelan se uită la dreapta, la stânga, strigă cât putu. Nici țipenie. Vântul şuiera, ceața dimineții se destrăma.

Puse această vedenie pe socoteala minții sale ostenite de nesomn. Dacă pomenesc cuiva despre asta, îşi vor bate joc de mine, îşi zise el. Dar strălucirile hărăzite fiului său îl umpleau de uimire, deşi ursita nu fusese limpede şi chiar se îndoia dacă într-adevăr o auzise.

Soții îşi ascunseră unul altuia taina. Dar amândoi îşi iubeau copilul cu aceeaşi dragoste şi, respectându-l ca pe un prunc însemnat de Dumnezeu, avură pentru el o grijă nespusă. Pătucul lui era capitonat cu puful cel mai fin şi o candelă în formă de porumbel ardea deasupra, zi şi noapte; trei doici îl legănau; şi, strâns înfăşat în scutece, cu obrăjoru-i trandafiriu şi ochii ca cicoarea, cu mantia-i de atlaz şi fir şi cu

o scufiță cusută cu mărgăritare, semăna aidoma cu un mic Isus. Dinții îi crescură fără să fi scâncit nici o singură dată.

Când împlini şapte ani, mamă-sa îl învăță să cânte. Ca să-l deprindă să nu se teamă, tatăl său îl urcă pe un coşcogeamite cal. Copilul zâmbea de plăcere şi nu întârzie să ştie totul în privința cailor.

Un călugăr bătrân, tobă de carte, îl învăță Sfânta Scriptură, numărătoarea arabilor, literele latineşti şi-i arătă cum să picteze pe pergament gingaşe miniaturi. Lucrau amândoi sus într-un turnuleț ferit de zgomot.

După ce se termina lecția, coborau în grădină unde, plimbându-se agale, studiau pe îndelete florile.

Uneori se zărea trecând pe firul văii câte un mic convoi condus de un om în straie orientale. Castelanul, recunoscând în el un negustor, trimitea o slugă care să-l poftească sus la curte. Străinul avea încredere, se abătea din dram; şi, odată ajuns în sala de primire, începea să scoată din lăzi bucăți de catifea şi de mătase, argintării, săculețe cu mirodenii, şi fel de fel de lucruri ciudate, cu întrebuințări necunoscute; în cele din urmă, pleca cu un câştig frumuşel şi fără să fi suferit nici o silnicie. Alteori bătea în poartă o ceată de pelerini. Hainele lor ude fumegau în fața vetrei; şi după ce se îndestulau, începeau să-şi povestească călătoriile: rătăcirile corăbiilor pe marea spumegândă, mersul pe jos prin nisipurile dogoritoare, sălbăticia păgânilor, peşterile Siriei, Ieslea şi Sfântul Mormânt. Apoi scoteau din buzunare scoici pe care le ofereau micului senior.

Adeseori castelanul poftea la câte o petrecere pe vechii săi tovarăşi de arme. Golind pocalele, îşi aminteau de luptele la care luaseră parte, de asalturile cetăților cu uriaşele maşini de război şi de rănile cumplite. Iulian îi asculta scoțând din când în când strigăte de uimire; şi, auzindu-l, tatăl său nu se îndoia nici o clipă că mai târziu avea să fie şi el un cuceritor. Dar seara, ieşind de la slujba de vecernie, când trecea printre săracii cu frunțile plecate, Iulian îşi golea punga de la cingătoare cu atâta smerenie şi cu o înfățişare atât de nobilă,

încât buna sa mamă era convinsă că va ajunge mai târziu arhiepiscop.

În capelă îşi avea locul alături de părinții săi; şi, oricât de lungi ar fi fost slujbele, el rămânea în genunchi pe scăunelul lui de rugăciune, cu creştetul descoperit şi cu mâinile împreunate.

Într-o zi, în timpul liturghiei, ridicând capul, zări un şoricel alb ce ieşea dintr-o gaură din perete. Acesta se cățără pe prima treaptă a altarului şi, după ce se învârti puțin de colo-colo, fugi pe unde venise. În duminica următoare, gândul că ar putea să-l revadă îl turbură. Şoricelul apăru din nou; începu să-l pândească în fiece duminică, sâcâit de această aşteptare; în cele din urmă îi fu ciudă pe şoarece şi hotărî să se descotorosească de el.

Într-o zi se strecură singur în biserică, închise uşa, presără pe trepte firimiturile unei prăjituri şi se aşează în fața găurii cu o nuia în mână.

După un timp destul de lung se ivi un botişor roz şi apoi şoarecele în întregime. Iulian îl lovi, nu prea tare, şi rămase înmărmurit în fața acestui trupşor care încetase să mai mişte. O picătură de sânge mânjea lespedea. O şterse repede cu mâneca, aruncă şoarecele afară şi nu spuse nimănui nimic.

Văzând că tot felul de păsărele ciuguleau semințele din grădină, ce-i dete prin gând? Umplu cu boabe de mazăre o trestie găunoasă şi de câte ori auzea ciripind într-un pom, se apropia tiptil, ridica țeava, îşi umfla obrajii şi sufla cu toată puterea; şi păsărelele picau la picioarele lui atât de multe încât Iulian râdea fericit de şiretenia lui.

Într-o dimineață, în timp ce se plimba pe platforma turnului, zări pe creasta meterezului un porumbel care se răsfăța la soare. Iulian se opri să-l privească; zidul în acel loc avea o spărtură şi o bucată de piatră se nimeri sub degetele sale. Îşi smuci scurt brațul şi piatra lovi pasărea care căzu în fundul şanțului.

Coborî în fugă până jos şi începu să o caute zgâriindu-se prin mărăcini şi scotocind pretutindeni, mai sprinten ca un

cățelandru.

Porumbelul, cu aripile frânte, se zbătea agățat de ramurile unui soc.

Faptul că trăia încă îl întărâtă pe copil. Începu să-l sugrume; şi convulsiile păsării îi grăbiră bătăile inimii, umplându-l de o voluptate sălbatică şi clocotitoare. La ultima zvâcnire a hulubului simți că i se face rău.

Seara, în timpul cinei, tatăl său îi spuse că la vârsta lui s-ar cuveni să învețe să vâneze; şi se duse să caute un caiet vechi, care cuprindea în întrebări şi răspunsuri toate tainele cinegetice. Un iscusit vânător arăta acolo învățăcelului său arta de a asmuți câinii şi de a dresa şoimii, de a întinde capcane, de a recunoaşte cerbul după balegă, vulpea după urme, lupul după gheare, mijlocul cel mai sigur de a le descoperi potecile şi vizuinile, cum trebuiesc folosiți hăitaşii, care sunt vânturile cele mai prielnice şi de asemeni strigătele unei vânători şi regulile împărțirii prăzii.

Când Iulian fu în stare să spună pe de rost toate cele cuprinse în caiet, tatăl său îi dărui o haită de câini.

Aceasta se compunea din douăzeci şi patru de ogari sprinteni ca nişte căprioare dar cam greu de stăpânit; apoi din şaptesprezece perechi de câini bretoni, cu pete albe pe fond cafeniu, fără seamăn de credincioşi, cu pieptul puternic şi lătratul fioros. Pentru a înfrunta mistrețul cu fugile lui prefăcute şi revenirile primejdioase, mai erau patruzeci de grifoni, păroşi ca nişte urşi. O grămadă de dulăi din țara tătărască, înalți aproape cât nişte măgari, roşcați, cu grumazul lat şi labele drepte erau dresați anume ca să fugărească zimbrii. Blana scurtă şi neagră a prepelicarilor lucea ca mătasea; iar lătratul coteilor nu era mai prejos dccât al copoilor englezeşti. Într-o altă ogradă, ținuți anume deoparte, mârâiau trăgând de lanț şi rotindu-şi ochii opt zăvozi nordici, animale cumplite care sar la burta călăreților şi nu se tem nici de lei.

Toți mâncau pâine de grâu, se adăpau în jghiaburi de piatră şi purtau câte un nume sonor.

Cât despre şoimărie, aproape că întrecea chiar şi haita; nobilul senior cheltuise bani grei ca să aducă ulii din Caucaz, corai din Babilon, ereți din Germania şi şoimi-călători, capturați pe falezele mărilor reci, din ținuturile depărtate. Aceştia stăteau într-un şopron acoperit cu stuf, cocoțați pe o stinghie lungă de lemn, legați după mărime, şi fiecare din ei avea în față câte o brazdă de iarbă pe care era pus din când în când ca să se mai dezmorțească.

Se făcură de asemenea tot felul de plase, de undițe, de capcane, şi o mulțime de alte drăcovenii pentru prins vietățile pădurii.

Adeseori duceau pe teren câini dresați anume pentru prinderea păsărilor şi care în clipa când adulmecau vânatul încremeneau pe loc. Atunci hăitaşii se apropiau binişor şi întindeau cu băgare de seamă o imensă rețea peste trupurile lor nemişcate. La un semn dinii începeau să latre; prepelițele se ridicau în zbor; iar doamnele de prin vecinătăți, poftite dimpreună cu soții, copiii, şi chiar şi cameristele, se năpusteau cu mic cu mare şi capturau vânatul tít ai clipi.

Alteori porneau cu tobele răpăind ca să stârnească iepurii de prin cotloane; vulpile cădeau în gropile anume pregătite iar lupii îşi prindeau labele în arcul capcanelor.

Dar Iulian disprețui aceste şiretlicuri înlesnitoare; lui îi plăcea să vâneze departe de lume, cu calul şi cu şoimul său. Avea mai întotdeauna cu el un şoiman de Sciția, alb ca laptele. Mica lui glugă de piele era împodobită cu un moț de pene multicolore, şi clopoței de aur îi zornăiau în jurul ghearelor albastre; pasărea stătea fără să se clintească pe brațul stăpânului în timp ce calul străbătea în galop câmpia care fugea sub copitele lui. Iulian dezlega frânghiuța şi-l slobozea dintr-o dată; pasărea cutezătoare țâşnea în văzduh ca o săgeată; de jos se zăreau două pete inegale rotindu-se, contopindu-se, apoi dispărând în înălțimile albastre. Curând şoimul revenea în zbor, sfâşiind o altă zburătoare, şi se aşeza pe brațul înmânuşat, cu aripile fremătânde.

În felul acesta vâna Iulian bâtlani, ereți, ciori şi vulturi.

Îi plăcea să sune din corn, să alerge pe urma câinilor care goneau pe coasta dealurilor, săreau peste pâraie apoi reveneau spre pădure; iar când cerbul prindea să geamă sub muşcături, îl dobora cu îndemânare şi privea mulțumit cum dulăii îl sfârtecau şi-l înfulecau cu lăcomie, înghesuiți în jurul pieii lui fumegânde.

În zilele cu ceață, se afunda în mlaştină ca să pândească gâşte, vidre şi rațe sălbatice.

Trei grăjdari îl aşteptau jos la piciorul scării de cum se crăpa de ziuă; şi zadarnic bătrânul călugăr, aplecat peste ferestruica lui, îi făcea semne chemându-l îndărăt, Iulian nu se întorcea. Mergea prin arşița soarelui, pe ploaie, pe furtună, bând apă de izvor în căuşul palmelor, mâncând din trapul calului mere pădurețe, odihnindu-se dacă ostenea sub un stejar; şi se întorcea în toiul nopții, plin de sânge şi de noroi, cu mărăcini priu păr şi mirosind ca jivinele. Ajunse asemenea lor. Când mamă-sa venea la el să-l sărute, primea cu răceală îmbrățişarea ei, ca şi când ar fi fost cufundat în cine ştie ce visări adânci.

Ucise urşi cu cuțiul, tauri cu securea, mistreți cu țepuşa: ba odată, neavând la el decât un ciomag, se apără cu acesta de asaltul unor lupi pe care îi găsise rozând nişte leşuri la picioarele unei spânzurători.

Într-o dimineață de iarnă, plecă înainte de a se fi luminat de ziuă, bine echipat, cu arcul pe umăr şi un snop de săgeți la oblâncul şeii.

Armăsarul său danez urmat de doi şoricari mergea cu pas egal şi pământul răsuna sub copitele sale. Vântul sufla cu putere; stropi de chiciură i se lipiseră de manta. Înaintea lui zarea se lumina: şi, în albeața zorilor care se îngânau încă cu noaptea, zări nişte iepuri zburdând în jurul vizuinelor lor. Cât ai clipi, cei doi şoricari dădură iama în ei; şi le zdrobiră la câțiva şira spinării.

Curând intră în pădure. Pe o creangă, un cocoş de munte amorțit de frig dormea cu capul sub aripă. Iulian,

dintr-o lovitură de spadă îi seceră amândouă labele, şi, fără să-l ridice de jos, îşi văzu de drum.

După vreo trei ore, ajunse în vârful unui munte atât de înalt, încât acolo cerul părea aproape negru. În faţa lui o stâncă netedă ca un perete sta aplecată peste o prăpastie; iar la marginea ei doi ţapi sălbatici priveau în hău. Fiindcă nu avea cu el săgeţile (căci calul îi rămăsese în urmă), se gândi să se furişeze până la ei; se descălţă şi, tiptil, izbuti să ajungă până în spatele lor şi, cu o mişcare fulgerătoare, înfipse pumnalul între coastele unuia din ei. Celălalt, înnebunit de spaimă, se azvârli în prăpastie. Iulian, care se năpustise să-l lovească şi pe el, se poticni şi căzu peste ţapul ucis, cu faţa deasupra prăpastiei şi cu braţele desfăcute în lături.

Coborî din nou în câmpie şi merse de-a lungul unui pârâu mărginit cu sălcii. Cocori zburau foarte jos trecând mereu pe deasupra capului său. Iulian îi dobora dintr-o lovitură de bici şi unul nu îi scăpă.

Între timp aerul se încălzise topind promoroaca, aburi grei pluteau printre copaci şi se ivi şi soarele. În depărtare zări lucind oglinda încremenită a unui lac ce părea de plumb. În mijlocul lacului se afla o vietate cum nu mai văzuse încă: un castor cu botul negru. Cu toată depărtarea, săgeata lui îl nimeri; şi Iulian fu necăjit că nu poate să-i ia şi pielea.

Pe urmă apucă pe un drum mărginit de copaci înalţi ale căror vârfuri se îmbinau formând un fel de arc de triumf, prin care intră într-o pădure. O ciută ţâşni dintr-un hăţiş, un căprior se ivi la o răspântie, un bursuc ieşi dintr-o vizuină, un păun îşi desfăcu evantaiul cozii pe iarba unei poieni; – şi pe toţi îi ucise. Dar alte căprioare se arătară, alte ciute, alţi bursuci, alţi păuni, precum şi mierle, gaiţe, dihori, vulpi, arici, râşi, o sumedenie do vietăţi, la fiecare pas, din ce în ce mai numeroase. Îi dădeau târcoale sfioase, cu priviri blânde şi rugătoare. Dar Iulian neobosit continua să le omoare, aci încordându-şi arcul, aci trăgând spada, aci azvârlind cu cuţitul, fără să se gândească la nimic, fără să ia aminte la nimic. Se afla la vânătoare, într-un ţinut oarecare, nu mai ştia

de cât timp anume, prin însuşi faptul existenței sale, şi totul se împlinea cu uşurința cu care se întâmplă în vis. Deodată o privelişte nemaipomenită îl țintui locului: o sumedenie de cerbi umpleau o vâlcea în formă circulară; îngrămădiți unii într-alții, se încălzeau cu propria lor răsuflare ce se vedea ca un abur prin ceață.

Perspectiva măcelului care avea să urmeze îl făcu să se înăbuşe de bucurie. După o clipă descălecă, îşi sumese mânecile, îşi încorda arcul şi începu să tragă. La şuieratul primei săgeți, toți cerbii întoarseră deodată capul spre el. În masa lor se iviră goluri; răsunară mugete plângătoare şi un fel de tălăzuire oarbă cuprinse turma.

Buza văii era prea înaltă ca să poată sări peste ea. Se repezeau în toate părțile încercând să scape. Iulian țintea, trăgea; iar săgețile cădeau asupra lor ca o ploaie deasă, grea, ucigătoare. Înnebuniți, cerbii se băteau, se ridicau în două picioare, se urcau unii peste alții; şi trupurile lor cu coarnele amestecate alcătuiau o movilă mare care mereu se năruia mutându-se mereu.

În cele din urmă muriră, prăbuşiți pe nisip, cu boturile înspumate, cu măruntaiele revărsate, şi cu zvâcnirea pântecelor lor potolindu-se treptat. Apoi totul încremeni.

Se apropia noaptea; şi în spatele pădurii, printre crengi, se vedea cerul roşu ca o pânză însângerată.

Iulian se rezemă de un copac. Acum privea cu ochi holbați îngrozitoarea hecatombă şi nu putea să înțeleagă cum de o putuse săvârşi.

Deodată, de partea cealaltă a văii, în marginea pădurii, zări un cerb, o căprioară şi puiul lor.

Cerbul, care era negru şi de o statură uriaşă, avea coarnele cu şaisprezece încrângături şi o bărbiță albă. Căprioara, gălbuie ca frunzele ofilite, păştea; iar puiul, cu spinarea stropită, sugea fără să o stânjenească din mers.

Arcul zbârnâi dn nou. Căpriorul căzu răpus pe loc. Atunci mamă-sa, privind către cer, se tângui cu un glas

adânc, sfâşietor, omenesc. Iulian, întărâtat, cu o lovitură drept în piept, o culcă şi pe ea la pământ.

Cerbul cel mare îl văzuse; făcu un salt înainte. Iulian îşi slobozi asupră-i ultima săgeată, care-l lovi drept în frunte şi rămase înfiptă acolo.

Cerbul cel mare păru să nu o fi simțit; sărind peste trupurile celor morți, se apropia de el amenințător, gata-gata să-l ajungă, să-l străpungă cu coarnele lui uriaşe. Iar Iulian se trăgea mereu înapoi, cuprins de o spaimă fără nume. Deodată ciudatul animal se opri; şi, cu ochii scăpârând, rosti de trei ori, solemn ca un patriarh şi ca un judecător, în timp ce un clopot suna în depărtare;

– Fii blestemat! blestemat! blestemat! într-o zi, inimă de piatră, îți vei ucide tatăl şi mama!

Apoi îşi îndoi genunchii, închise încet pleoapele, şi muri.

Iulian rămase înmărmurit, copleşit brusc de o mare oboseală; şi o scârbă, o nemărginită amărăciune i se revărsară în întreaga ființă. Cu obrazul îngropat în palme, plânse îndelung.

Calul i se pierduse; câinii îl părăsiseră; singurătatea care îl împresura i se păru că îl amenință cu tot felul de primejdii. Îngrozit, o luă la fugă peste câmp, apucă la întâmplare pe o potecă şi se pomeni în scurt timp la poarta castelului.

În noaptea aceea nu dormi. În pâlpâirile candelei din perete i se părea că vede mereu cerbul cel negru. Prezicerea acestuia îl obseda; încerca să lupte împotriva ei. „Nu! nu! nu! cum aş putea să-i omor?" Apoi îşi spunea: „Şi dacă totuşi îmi vine să o fac?" Se temea grozav ca Diavolul să nu-i insufle această dorință.

Zăcu trei luni încheiate, în timp ce mama lui, înnebunită de grijă, îi rostea rugăciuni la căpătâi, iar tatăl său umbla fără odihnă, gemând, prin sălile castelului. Chemară pe cei mai vestiți vraci şi aceştia porunciră o mulțime de leacuri. Boala lui Iulian, spuneau ei, se datora unui vânt rău, sau poate unei simple nevoi de dragoste. Dar tânărul, la toate întrebările lor, clătina din cap.

Apoi puterile îi reveniră; începură să-l plimbe prin curte, bătrânul călugăr şi cu bunul senior sprijinindu-l fiecare de câte un braț.

Când se întrema de-a binelea, nici nu mai voi să audă de vânătoare.

Tatăl său, căutând să-i facă plăcere, îi dărui o spada mare, sarazină.

Aceasta se afla într-o panoplie, prinsă în partea de sus a unui stâlp. Ca să ajungă până la ea fu nevoie de o scară. Iulian se cățără, dar spada prea grea îi scăpă din mână şi în cădere atinse atât de aproape pe bunul senior încât îi spintecă haina; Iulian crezu că-si ucisese tatăl şi leşină.

De atunci prinse teamă de arme. Vederea unei simple săbii scoasă din teacă îl făcea să pălească. Slăbiciunea aceasta era o pricină de adâncă mâhnire pentru familie.

În cele din urmă bătrânul călugăr, în numele Domnului, al onoarei şi al strămoşilor, îi ceru să-şi reia îndeletnicirile cuvenite unui gentilom.

Tinerii de la castel se întreceau zilnic în aruncarea lancei. Iulian se arătă curând printre cei mai îndemânateci. Îşi arunca lancea în gâtul sticlelor, rupea aripile sfârlezelor de pe acoperişuri, izbea de la o sută de paşi în cuiele porților.

Într-o scară de vară, la ceasul când pâcla începe să dea lucrurilor contururi nedesluşite, aflându-se sub bolta din grădină, zări în fund două aripi aíbe care pluteau la înălțimea spalierului. Fiind sigur că era o barză, aruncă lancea.

Se auzi un țipăt pătrunzător.

Era mama lui, a cărei bonetă cu colțuri înalte rămăsese țintuită în perete.

Iulian fugi din castel şi nu se mai arătă.

II

Se înhăită cu o ceată de oameni fără căpătâi care pribegeau pe acolo.

Cunoscu foamea, setea, frigurile şi păduchii. Se deprinse cu zarva încăierărilor, cu înfăţişarea muribunzilor. Vântul îi argăsi pielea. Mădularele i se deprinseră cu greutatea zalelor; şi pentru că era foarte voinic, îndrăzneţ, cumpătat, chibzuit, obţinu fără greutate comanda unei companii.

La începutul luptelor, soldaţii săi îl urmau la atac la o simplă fluturare a săbiei. Agăţându-se de o funie cu noduri, se căţăra pe zidurile cetăţilor, în inima nopţii, zgâlţâit de vânt, în timp ce bucăţi de catran aprins i se lipeau de platoşă, iar răşina clocotindă şi plumbul topit se prelingeau asupră-i dintre creneluri. De mai multe ori o izbitură de pietroi îi sfărâmă scutul. Poduri prea împovărate cu oameni se prăbuşiră sub el. Odată, rotindu-şi buzduganul, se descotorosi de paisprezece călăreţi care-l împresuraseră. Birui în luptă dreaptă pe toţi cei care se încumetară să se măsoare cu el. De mai bine de douăzeci de ori îl crezură mort.

Datorită Proniei cereşti, scăpă de fiece dată teafăr; căci ocrotea pe oamenii bisericii, pe orfani, pe văduve şi îndeosebi pe bătrâni. Când vedea vreunul mergând înaintea lui, îl striga ca să-i vadă chipul, ca şi cum i-ar fi fost frică să nu-l omoare din greşeală.

Robi fugari, ţărani răzvrătiţi, bastarzi fără avere, tot soiul de oameni îndrăzneţi se adunară sub steagul său, şi cu timpul îşi alcătui o armată.

Aceasta ajunse puternică de i se duse vestea. Toţi îl chemau la nevoie.

Rând pe rând, ajută pe Delfinul Franţei şi pe regele Angliei, pe Templierii de la Ierusalim, pe căpetenia Parţilor, pe negusul Abisiniei şi pe împăratul din Calicut. Se războiu cu scandinavi acoperiţi cu solzi de peşte, cu negri înarmaţi cu paveze din piele de hipopotam, călări pe măgari roşii, cu indieni îmbrăcaţi în veşminte aurite rotindu-şi pe deasupra diademelor săbiile lor late şi mai strălucitoare ca oglinzile. Învinse pe troglodiţi şi pe antropofagi. Străbătu ţinuturi atât de fierbinţi încât sub arşiţa soarelui ţi se aprindea părul pe cap ca o torţă; iar altele care erau atât de îngheţate, încât

brațele ți se desprindeau de trup şi cădeau jos; şi țări în care era atâta ceață încât mereu erai înconjurat de umbre. Republici aflate în impas îi cerură sfatul. La întâlnirile lui cu ambasadorii, obținu rezultate ce întreceau toate aşteptările. Dacă vreun monarh se purta din cale afară de rău, Iulian sosea pe nepusă masă şi-l dojenea. Eliberă popoare. Eliberă regine închise în turnuri. El fu acela, şi nu altul, care strivi şarpele de la Milano şi balaurul din Oberbirbach.

Între timp împăratul Occitaniei învinsese pe musulmanii spanioli şi se unise prin concubinaj cu sora califului de Cordoba, de la care avea o fată crescută după datina creştinească. Dar califul, prefăcându-se că vrea să se convertească, veni să-l viziteze însoțit de o escortă numeroasă, îi măcelări întreaga garnizoană şi îl azvârli într-o groapă adâncă unde începu să-l chinuie ca să-i stoarcă comorile.

Iulian alergă în ajutorul său, zdrobi armata necredincioşilor, asedie oraşul, ucise pe calif, şi îi reteză capul azvârlindu-l ca pe un cocoloş pe deasupra meterezelor. După aceea îl scoase pe împărat din închisoare şi îl urcă iarăşi pe tron în prezența întregii Curți.

Împăratul, drept răsplată pentru un asemenea sprijin, îi oferi coşuri cu bani; Iulian nu primi. Crezând că voia mai mult, îi oferi trei sferturi din împărăție; Iulian refuză şi de astă dată; împăratul voi să împartă cu dânsul domnia; dar Iulian îi mulțumi clătinând din cap.

Şi împăratul începu să plângă de ciudă că nu ştie în ce fel să-şi dovedească recunoştința, când deodată se lovi peste frunte: rosti un nume la urechea unui curtean şi tapiseria unei draperii fu trasă în lături, dând la iveală o tânără fată.

Ochii ei mari şi negri ardeau ca două blânde făclii. Un zâmbet fermecător îi flutura pe buze. Părul inelat i se agăța de nestematele rochiei întredeschise; şi, sub țesătura străvezie a tunicii, i se ghicea tinerețea trupului. Era micuță şi plinuță, cu mijlocul tras ca prin inel.

Iulian fu străfulgerat de iubire, cu atât mai mult că până atunci dusese o viață cu totul neprihănită.

Luă deci de soție pe fiica împăratului, cu un castel pe care ea îl moştenise de la mamă-sa; iar după nuntă îşi luară unii de la alții rămas bun cu nesfârşite firitiseli şi se despărțiră.

Palatul era din marmură albă, clădit în stil maur, pe un promontoriu într-o pădure de portocali. Terase acoperite cu straturi de floìi coborau piuă în marginea unui golf, unde scoici roz îți trosneau sub picioare. În spatele castelului se întindea o pădure în formă de evantai. Cerul era pururi albastru, şi arborii se legănau aci sub briza mării, aci sub adierea ce sufla dinspre munții care îngrădeau zarea în depărtare.

Încăperile, pline de umbră, erau luminate de încrustațiile de pe pereți. Coloane înalte, subțiri ca nişte trestii, sprijineau bolta cupolelor, împodobite cu reliefuri care imitau stalactitele peşterilor.

Prin săli se aflau havuzuri, prin curți mozaicuri; despărțiturile erau frumos tivite şi îmbrăcate cu mii de izvoade arhitectonice; şi pretutindeni domnea o tăcere atât de adâncă, încât auzeai foşnetul mătăsurilor şi ecoul fiecărui suspin.

Iulian se lăsase de războaie. Se odihnea înconjurat de supuşii săi, oameni paşnici; prin fața lui se perindau zilnic sumedenie de inşi cu îngenuncheri şi sărutări de mâini după obiceiul oriental.

Înveşmântat în purpură, Iulian stătea rezemat de pervazul unei ferestre, amintindu-şi vânătorile de altădată; ce n-ar fi dat să poată alerga prin deşert după gazele şi struți, să se ascundă printre bambuşi ca să pândească leoparzii, să străbată pădurile mişunând de rinoceri, să ajungă pe culmea munților celor mai inaccesibili ca să săgeteze mai bine şerparii, sau pe ghețurile mării ca să înjunghie urşii albi.

Câteodată, în vis, se vedea ca strămoşul nostru Adam în mijlocul Raiului, înconjurat de toate vietățile pământului;

doar întindea brațul şi le ucidea; alteori acestea defilau prin fața lui două câte două, după mărime, începând cu elefanții şi leii, până la hermine şi rațe, ca în ziua când intraseră în corabia lui Noe. Din adăpostul unei peşteri el azvârlea asupra lor sulițe care nu-şi greşeau ținta; dar veneau mereu altele şi altele în loc; nu se mai sfârşeau; iar el se trezea rotind ochi cumpliți.

Nişte prinți prieteni ai săi îl poftiră la vânătoare. El nu primi, crezând că prin această renunțare îşi abătea din cale nenorocirea: căci i se părea că de uciderea animalelor depindea soarta părinților săi. Suferea să nu îi vadă, iar pe de altă parte pofta de a vâna devenea chinuitoare.

Ca să-l mai smulgă din gânduri, soția lui chemă o trupă de scamatori şi dănțuitoare.

Câteodată se plimba cu el, în lectică descoperită, pe câmp; alteori, întinşi pe fundul unei bărci, priveau cum zvâcneau peştii prin apa limpede ca cleştarul. Adeseori ea se juca azvârlindu-i flori în obraz; sau, ghemuită la picioarele lui, îi cânta din rebec; apoi îi punea pe umăr mâinile împreunate şi îl întreba cu glas sfios:

– Spune-mi, stăpâne drag, ce ai?

El nu răspundea, sau izbucnea într-un hohot de plâns; dar într-o bună zi sfârşi prin a mărturisi groaznicul lucru de care se temea.

Ea căută să-l linişteascâ printr-o judecată foarte cuminte; tatăl şi mama lui erau de bună seamă morți de mult; dar dacă vreodată i-ar fi reîntâlnit din întâmplare,cumşi în ce scop ar fi ajuns să săvârşească o asemenea grozăvie? Prin urmare teama lui era neîntemeiată şi trebuia neapărat să înceapă iarăşi să vâneze.

Iulian zâmbea ascultând-o, dar nu se hotăra să-şi împlinească dorința.

Într-o seară de august, se aflau în iatacul lor. Ea tocmai se culcase, iar el îngenunchease ca să-şi facă rugăciunea, când auzi lătratul unei vulpi, apoi paşi uşori pe sub ferestre;

şi întrezări în întuneric parcă nişte vietăți. Ispita era prea mare. Îşi desprinse tolba din cui.

Ea se arătă mirată.

– Ca să-ți fac pe plac! îi spuse el. Dar la răsăritul soarelui voi fi îndărăt.

Totuşi ea îi mărturisi că se temea de ceasul rău.

El o îmbărbătă, apoi ieşi, mirat că femeile puteau fi atât de nestatornice în dorințele lor.

Puțin după aceea, un paj veni să o anunțe că doi necunoscuți, dat fiind lipsa seniorului, cereau să fie primiți deîndată de stăpâna castelului.

Şi iată că se înfățişară în iatac un bătrân şi o bătrână, cocârjați, prăfuiți, în haine de pânză, sprijinindu-se pe câte un toiag.

Îndrăzniră să vorbească şi spuseră că îi aduceau lui Iulian veşti de la părinții lui.

Ea se aplecă înainte ca să-i audă mai bine. Înțelegându-se dintr-o privire, o întrebară dacă el îi mai iubea şi dacă mai pomenea de ei câteodată.

– O, desigur! spuse ea.

Atunci ei strigară într-un glas:

– Noi suntem! şi se aşezară frânți de oboseală.

Dar nimic nu-i putea dovedi castelanei că soțul ei era fiul lor. Atunci ei îi descriseră nişte semne anume pe care Iulian le avea pe trup.

Ea sări din aşternut, îşi chemă pajul şi porunci să li se servească o cină bogată.

Deşi erau lihniți de foame, bătrânii abia puteau mânca; şi ea observa, stând deoparte, tremurul mâinilor lor osoase când îşi luau paharele.

O întrebară mii de lucruri despre Iulian. Ea le răspundea bucuroasă, cu fel de fel de amănunte, având însă grijă să tăinuiască îngrozitoarele gânduri ce-l frământau.

Când văzuseră că el nu se mai întorcea, îşi lăsaseră castelul şi porniseră în lume, ca să-l caute; umblau de ani de zile călăuzindu-se după vagi informații, fără să piardă

nădejdea de a-l regăsi. Le trebuiseră atâția bani ca să plătească trecerea râurilor, dormitul prin hanuri, ca să achite taxele locale pentru prinți şi să mulțumească lăcomia pungaşilor, încât în cele din urmă buzunarul le rămăsese gol şi acum trăiau din cerşit. Dar ce însemnătate mai aveau toate acestea, de vreme ce foarte curând aveau să-şi îmbrățişeze fiul? Erau fericiți că Iulian avea o soție atât de drăgălaşă şi nu se mai saturau privind-o şi sărutând-o.

Bogăția încăperilor îi miră peste măsură; şi bătrânul, uitându-se cu luare aminte la pereți, întrebă de ce se afla zugrăvit pe ei blazonul împăratului Occitaniei.

Ea răspunse:

– Fiindcă e tatăl meu!

Atunci bătrânul tresări, amintindu-şi prezicerea țiganului; iar bătrâna se gândi la proorocirea sihastrului. Fără îndoială că gloria fiului ei nu era decât aurora splendorilor veşnice; şi amândoi stăteau muți de uimire, sub strălucirea policandrului care lumina masa.

Se vedea că fuseseră foarte frumoşi în tinerețea lor! Mama îşi mai păstra încă toată bogăția părului, ale cărui şuvițe albe ca zăpada îi încadrau obrajii adunându-se la spate într-un coc; iar tatăl, cu statura lui înaltă şi barba mare, colilie, semăna cu o statuie din biserici.

Soția lui Iulian îi sfătui să nu vegheze aşteptându-l.

Îi culcă chiar ea în patul ei, apoi închise fereastra; iar ei adormiră. Se crăpa de ziuă şi, dincolo de vitraliu, păsărelele începeau să cânte.

Iulian străbătuse parcul; şi acum mergea prin pădure cu pas nervos, bucurându-se de moliciunea ierbii şi de blândețea aerului.

Umbrele pomilor se alungeau pe covorul de muşchi. Uneori luna aşternea în luminişuri pete albe, iar el pregeta să înainteze, crezând că are înainte o pânză de apă, sau un ochi de baltă liniştită şi verzuie ca iarba. Pretutindeni domnea o tăcere adâncă; şi Iulian nu zărea nici una din dobitoacele

care, cu puțin înainte, rătăceau prin preajma castelului. Codrul se îndesi, întunericul se înteți. Treceau adieri de vânt cald amestecate cu miresme moleşitoare. Paşii i se afundau în mormane de frunze veştede; se rezemă de un stejar ca să răsufle puțin.

Deodată, din spatele său, țâşni o namilă neagră – un mistreț. Iulian nu avu timpul să-şi întindă arcul şi se necăji de acest fapt ca de o nenorocire.

Pe urmă, după ce ieşi din pădure, zări un lup care se strecura pe lângă nişte mărăcinişuri.

Iulian slobozi o săgeată. Lupul se opri, întoarse capul, îl privi, apoi îşi văzu de drum. Fugea păstrând mereu aceeaşi distanță, oprindu-se din când în când şi pornind de îndată ce era țintit.

Iulian străbătu pe urmele lui o câmpie nesfârşită, apoi nişte movile de nisip, şi în cele din urmă ajunse pe un podiş înconjurat cât vedeai cu ochii de un ținut foarte întins. Lespezi netede erau presărate printre cavouri pe jumătate ruinate. La fiece pas se împiedica de schelete pe jumătate dezgropate; din loc în loc, cruci putrezite zăceau jalnic pe o rână. Dar iată că în umbra nedesluşită a mormintelor nişte forme prinseră să se mişte, şi nişte hiene se iviră, tremurând speriate. Se apropiară de el, clempănind cu ghearele pe lespezi, şi îl adulmecară cu un mârâit care le descoperea gingiile. El trase spada. Hienele se risipiră care-ncotro şi, continuându-şi fuga lor şchioapă şi smucită, se pierdură în depărtare într-un nor de praf.

Un ceas mai târziu, întâlni într-o râpă un taur furios, care scormonea nisipul cu copita pregătindu-se să se repeadă cu coarnele înainte. Iulian îi înfipse spada în grumaz. Dar spada i se rupse în bucăți ca şi cum animalul ar fi fost de bronz; Iulian închise ochii aşteptându-şi sfârşitul. Dar când îi redeschise, taurul se făcuse nevăzut.

Atunci în sinea sa simți o prăbuşire, simți că moare de ruşine. Înțelese că o forță superioară îi nimicea puterea; intră din nou în pădure cu gândul să se întoarcă acasă.

Pădurea era țesută cu liane; el îşi făcea drum tăindu-le cu sabia când deodată un dihor i se strecură printre picioare, o panteră îi sări peste umăr, iar un şarpe zvâcni pe lângă el încolăcindu-se pe trunchiul unui frasin.

Pe o creangă, printre frunze, zări o cioară uriaşă care îl privea; şi puzderii de puncte scânteiau printre ramuri ca şi cum întreg firmamentul ar fi lăsat să-şi picure în pădure stelele. Erau ochii vietăților – pisici sălbatice, veverițe, bufnițe, papagali, maimuțe.

Iulian le țintea cu arcul; dar săgețile, cu penele lor, se aşezau pe frunze ca nişte fluturi albi. Le arunca pietre; dar pietrele cădeau fără să le atingă. Se blestemă, ar fi vrut să se ia la bătaie pe sine însuşi, strigă, ocărî, înăbuşindu-se de mânie.

Treptat, toate animalele pe care le urmărise se iviră din nou, adunându-se în cerc tot mai strâns în jurul lui. Unele şedeau pe labele dindărăt, altele pe tuspatru picioarele, cât erau de înalte. Iar el stătea la mijloc, înghețat de spaimă, nefiind în stare să facă nici o singură mişcare. Printr-un efort imens de voință, îndrăzni un pas; cele care stăteau cocoțate prin copaci îşi deschiseră aripile, cele care călcau pământul îşi mişcară labele; şi toate se urniră o dată. cu el, pornind dimpreună cu el.

Hienele mergeau înaintea lui, lupul şi cu mistrețul în spate. Taurul, în dreapta, clătina din cap; iar în stânga, şarpele se târa încolăcindu-se printre copaci, în timp ce pantera, arcuindu-şi spinarea, înainta aci cu paşi catifelați, aci în lungi salturi. El mergea cât putea de încet ca să nu le întărâte; şi din inima tufişurilor vedea ieşind porci spinoşi, vulpi, vipere, şacali şi urşi.

La un moment dat, Iulian o luă la fugă; începură să alerge şi ele. Şarpele şuiera, jivinelor puturoase le curgeau balele. Mistrețul îi atingea călcâiele cu colții, lupul podul palmelor cu mustățile. Maimuțele îl ciupeau, strâmbându-se, dihorul i se rostogolea peste picioare. Un urs îi doborî pălăria

cu o lovitură de labă; şi pantera, disprețuitoare, lăsă să cadă jos săgeata pe care o purtase în bot.

Un fel de batjocură se desprindea din mişcările lor viclene, în timp ce îl cercetau cu coada ochiului, păreau că în gândul lor cloceau o răzbunare; iar el, asurzit de bâzâitul insectelor, lovit de cozile şi de aripile păsărilor, înăbuşit de toate acele răsuflări încinse, mergea cu brațele întinse şi cu ochii închişi ca un orb, fără măcar să aibă puterea să strige «iertare»!

Cântecul unui cocoş străbătu văzduhul. Alți cocoşi îi răspunseră; se lumina de ziuă; şi Iulian recunoscu, dincolo de portocali, acoperişul palatului său.

În marginea unui lan, zări la o azvârlitură de băț nişte potârnichî roşii care zburătăceau prin mirişte. Îşi descheie mantia şi o azvârli asupra lor ca o plasă. Când o trase îndărăt, nu mai găsi dedesubt decât o pasăre, şi aceea moartă de mult, putrezită.

Această nouă dezamăgire îl scoase din fire mai rău decât celelalte. Pofta de a ucide îl năpădea din nou; în lipsă de animale ar fi fost în stare să omoare oameni.

Urcă câteşitrei terasele, deschise uşa cea mare cu o lovitură de; pumn, dar odată înăuntru, la piciorul scării, amintirea scumpei sale soții îi înmuie inima. Dormea desigur şi avea să tresară văzându-l.

Îşi scoase binişor sandalele, urcă scara tiptil, apăsă încet pe clanță şi intră.

Bucățelele de geam colorate, în alveolele lor de plumb, adumbreau lumina slabă a zorilor. Iulian se împiedică de nişte haine pe jos; puțin mai departe se lovi de o măsuță încărcată cu talere, «înseamnă că a mâncat», îşi zise el; şi înainta către patul cufundat în întunericul din fundul iatacului. Când fu alături, vru să-şi îmbrățişeze soția şi se înclină spre perna pe care dormeau unul lângă altul cei doi bătrâni. Simți sub buze atingerea unei bărbi.

Se trase speriat îndărăt gândindu-se că poate e nebun; dar se aplecă iar asupra patului, pipăind, şi dădu de un păr

lung de femeie. Ca să se convingă că greşise, mai trecu o dată cu mâna încet peste pernă. Nu, nu greşise; era într-adevăr o barbă de bărbat! Un bărbat culcat cu soția lui!

Orbit de o furie fără margini, trase pumnalul; şi tremurând din tot trupul, cu spume la gură, urlând ca o fiară, se năpusti asupra lor şi începu să-i lovească cu sete. Apoi se opri. Cei doi bătrâni, străpunşi în inimă, nici nu se clintiseră. El asculta acum cu luare aminte horcăielile lor aproape identice şi, pe măsură ce acestea slăbeau, un glas în depărtare începea să se audă ca o tânguire prelungă. Mai întâi nedesluşit, apoi tot mai apropiat şi mai chinuitor, Iulian recunoscu, îngrozit, mugetul cerbului cel mare şi negru.

Se răsuci pe călcâie şi i se păru că vede în prag fantoma soției sale, cu o lumânare în mână.

Alergase într-un suflet, atrasă de zgomot. Dintr-o privire înțelese totul şi, de groază, o luă la fugă, scăpând din mână făclia.

El o ridică.

Tatăl şi mama sa se aflau în fața lui, întinşi pe spate, cu câte o gaură în piept; iar chipurile lor blânde şi senine păreau că păstrează o taină veşnică, numai de ei ştiută. Pielea lor albă era mânjită de sângele care înroşise cearşafurile, se prelinsese pe jos şi stropise trupul unui Christ din fildeş atârnat la căpătâiul patului. Reflexul stacojiu al vitraliilor, străpunse acum de prima suliță a soarelui, lumina aceste pete roşii, multiplicându-le şi risipindu-le prin toată încăperea. Iulian se apropie de cei doi morți nevoind să creadă, zicându-şi că aşa ceva nu era cu putință, că se înşelase, că se întâmplă uneori asemănări ciudate. Se aplecă uşor ca să-l vadă de aproape pe moşneag; şi zări între pleoapele lui întredeschise, o privire stinsă care îl arse ca focul. Apoi trecu de cealaltă parte a patului, în care zăcea bătrâna cu obrazul pe jumătate ascuns sub şuvițele de păr alb. Iulian îşi strecură degetele sub ceafa ei, îi ridică uşor capul; şi o privea ținând-o cu brațul țeapăn, în timp ce cu

celălalt o lumina cu făclia. Stropi din salteaua îmbibată picurau rar pe duşumea.

La sfârşitul zilei, se înfăţişă înaintea soţiei sale; şi cu un glas care nu mai semăna cu al său îi porunci ca ea să nu-i mai răspundă, să nu se mai apropie de el, să nu-l mai privească, şi să îndeplinească, întocmai toate poruncile lui, care trebuiau urmate cu străşnicie sub pedeapsa blestemului.

Înmormântarea avea să se facă potrivit dispoziţiilor pe care le lăsase el în scris, pe un scăunaş de rugăciuni, în camera unde se aflau cele două trupuri. Îi lăsa ei palatul, supuşii, toate bunurile lui, fără să-şi oprească nici măcar hainele de pe dânsul şi sandalele, pe care aveau să le găsească la piciorul scării.

Ea care nu făcuse decât să urmeze voinţa lui Dumnezeu, prilejuindu-i această crimă, trebuia să se roage pentru sufletul lui, deoarece de acum înainte el nu mai exista.

Morţii fură înhumaţi cu toată cinstirea datorată rangului lor, în cripta unei mănăstiri, cale de trei zile depărtare de castel. Un călugăr cu gluga lăsată pe ochi urmă cortegiul, departe de ceilalţi, fără ca cineva să cuteze a-i vorbi.

În timpul slujbei, stătu cu fruntea în ţărână, întins cu braţele în cruce la intrarea bisericii.

După îngropăciune, îl văzură apucând pe cărarea ce ducea spre munţi. Se uită de mai multe ori înapoi, apoi nu se mai zări.

III

Se duse, cerşindu-şi traiul prin lume.

Pe drumuri întindea mâna spre călăreţii care treceau, se apropia şi cu plecăciuni cerea de pomană secerătorilor, sau rămânea nemişcat lângă garduri; şi pe chipul lui era atâta jale încât nimeni nu pregeta să-l miluiască.

Ca să se umilească, începea să-şi istorisească povestea; atunci toţi o luau la fugă făcându-şi cruce. Prin satele pe

unde mai trecuse, de îndată ce îl recunoşteau, închideau porțile, îl amenințau sau aruncau după el cu pietre. Unii, mai milostivi, puneau un blid pe marginea ferestrei, apoi închideau oblonul ca să nu-l vadă.

Hulit pretutindeni, începu să ocolească oamenii; se hrăni cu rădăcini, cu verdețuri, cu fructe căzute pe jos, şi cu scoici pe care le căuta de-a lungul plajelor.

Uneori, ajungând pe o muchie de deal, vedea sub ochii săi o puzderie de acoperişuri îngrămădite unele într-altele, cu clopotnițe de piatră, cu poduri, turnuri, străzi întunecoase care se întretăiau, şi de unde urca până la el un zumzet neîntrerupt.

Nevoia de a-şi amesteca viața cu viața altora îl făcea să coboare în oraş. Dar expresia bestială înscrisă pe chipurile oamenilor, bocănitul muncilor lor, răceala şi răsteala vorbelor lor făceau să-i înghețe inima. În zilele de sărbătoare, când clopotele bisericilor înveseleau dis-de-dimineață lumea toată, el se uita la locuitori cum ieşeau de prin case, apoi la dansurile lor prin piețe, la butoaiele cu bere aşezate pe la răspântii, la brocarturile întinse la intrarea locuințelor princiare, iar pe înserat, când prin geamurile de la parter zărea în case mese lungi de familie cu bunici care îşi țineau nepoții pe genunchi, îl înăbuşeau hohotele de plâns şi se întorcea iar la câmp şi la pădure.

Privea cu drag şi duioşie la mânjii care zburdau pe pajişti, la păsări în cuiburile lor, la gâzele care se odihneau pe flori; dar toate, la apropierea lui, se-mprăştiau, se ascundeau speriate, îşi luau zborul.

Căută locurile cele mai singuratice. Dar vântul îi aducea în auz zgomote care semănau cu un horcăit; rouă care îşi picura lacrimile pe pământ îi amintea de alte picături cu mult mai grele. Soarele, în fiecare seară, împroşca norii cu sânge; şi în fiece noapte, în vis, paricidul său reîncepea.

Îşi făcu un brâu din țepi de fier. Urcă în genunchi toate dealurile care aveau câte o bisericuță în vârf. Dar neiertătorul

gând îi întuneca strălucirea altarelor, chinuindu-l chiar şi în mijlocul celor mai aspre şi dureroase penitențe.

Nu se răzvrătea împotriva lui Dumnezeu care îi impusese această faptă, dar era disperat că putuse să o săvârşească.

Propria lui ființă îi inspira atâta silă încât, nădăjduind să se descotorosească de ea, o expuse la tot felul de primejdii. Scăpă nişte paralitici din incendii, nişte copii din fundul prăpăstiilor. Dar focul îl cruța, prăpastia îl azvârlea îndărăt.

Timpul nu-i potoli suferința. Ea devenea de nesuportat. Se hotărî să moară.

Într-o zi, aflându-se la marginea unei fântâni, şi aplecându-se deasupra ei ca să-i cerceteze adâncimea, văzu apărând în fața lui un bătrân slăbănog, cu barbă albă şi cu o înfățişare atât de jalnică încât îi fu cu neputință să-şi stăpânească lacrimile. Celălalt plângea şi el. Fără să-şi recunoască propriul chip, Iulian îşi amintea nelămurit de un obraz ce aducea cu cel din oglinda apei. Deodată scoase un țipăt; era tatăl său şi nu se mai gândi să-şi curme zilele.

Astfel, purtând povara amintirii, străbătu nenumărate ținuturi; şi într-un rând ajunse lângă un râu a cărui trecere era deosebit de primejdioasă, atât din pricina cursului său învolburat, cât şi pentru că malurile îi erau acoperite pe o mare întindere cu mâl. Nimeni, de multă vreme, nu mai îndrăznise să-l treacă.

O luntre veche, pe jumătate îngropată în nămol, se zărea printre trestii. Cercetând-o, Iulian descoperi o pereche de vâsle; şi îi veni în minte să-şi întrebuințeze viața slujindu-i pe ceilalți.

Începu să construiască pe mal un fel de drum care să îngăduie coborârea până la vad; îşi rupea unghiile mişcând din loc pietroaie cât toate zilele; le sprijinea de pântece ca să le care, aluneca, se afunda; în câteva rânduri fu cât pe ce să-l înghită nămolul.

După aceea repară luntrea cu bucăți rămase cine ştie de când, de la corăbii naufragiate, şi îşi făcu o colibă din lut şi trunchiuri de copaci.

Vadul fiind cunoscut, apărură călătorii. Îl chemau de pe celălalt mal, făcându-i semne cu mici steguleţe; Iulian sărea repede în barcă. Luntrea era foarte greoaie; şi o mai şi încărcau cu tot felul de saci şi de greutăţi, fără a mai socoti animalele de povară care, speriate, azvârleau din copite îngreunând şi mai mult trecerea. Iulian nu cerea nimic pentru truda lui; unii îi dădeau rămăşiţe din merindea lor pe care o scoteau din desagă, sau vechituri pe care nu le mai purtau. Arţăgoşii se răsteau drăcuind. Iulian îi dojenea cu blândeţe, iar ei îi răspundeau înjurându-l. El se mulţumea să-i binecuvânteze.

O măsuţă, un scăunel, un culcuş de frunze uscate şi trei străchini de lut alcătuiau tot avutul său. Două găuri în perete îi slujeau de ferestre. Într-o parte se întindeau cât vedeai cu ochii nişte şesuri sterpe, presărate ici colo cu lacuri palide; în faţa lui, râul cel mare îşi rostogolea apele verzui. Primăvara, pământul jilav avea un miros de putregai. Apoi un vânt neastâmpărat ridica din ţărână, vârtejuri de praf, care pătrundeau pretutindeni, trosnindu-ţi în dinţi, turburând apa. Ceva mai târziu începeau norii de ţânţari, cu zumzete şi înţepături care nu încetau nici ziua, nici noaptea. După, aceea veneau îngheţuri cumplite care dădeau tuturor lucrurilor duritatea pietrei şi stârneau o foame înnebunitoare de carne.

Treceau luni întregi fără ca Iulian să vadă ţipenie de om. Adeseori închidea ochii, încercând să-şi regăsească în amintire tinereţea; vedea curtea unui castel, cu câini de vânătoare la scară, cu servitori în sala de arme, şi, sub un leagăn din ramuri de viţă, un băieţandru cu păr bălai între un bătrân castelan îmbrăcat în blănuri şi doamna sa cu scufă înaltă; dar în aceeaşi clipă i se suprapunea în minte imaginea celor două cadavre. Atunci se trântea pe pat cu faţa în jos şi gemea:

– Vai, bietul meu tată! Biata mea mamă! Dragii mei părinţi!...

Şi când îl dobora oboseala, vedeniile morții continuau să-l chinuie in vis.

Într-o noapte, prin somn i se năzări că îl strigă cineva. Aținti urechea dar nu desluşi decât mugetul valurilor. Apoi se auzi din nou strigat:

– Iulian!

Glasul venea de pe malul celălalt, ceea ce i se păru cu totul straniu, dat fiind lățimea râului. Chemarea răsună şi a treia oară:

– Iulian!

Era un glas puternic care vibra ca un clopot de biserică.

Aprinse felinarul şi ieşi din colibă. O vijelie năprasnică bântuia în noapte. Negurile erau adânci, străpunse doar ici-colo de spuma albă a valurilor care se izbeau cu furie de mal.

După o clipă de şovăire, Iulian desfăcu priponul. Apele pe loc se liniştiră, luntrea alunecă deasupra lor şi ajunse la celălalt mal, unde aştepta un om.

Acesta era înfăşurat într-o pânză zdrențuită, avea fața ca o mască de ghips şi ochii mai aprinşi ca jarul. Apropiindu-şi de el felinarul, Iulian băgă de seamă că era plin de o lepră hidoasă. Cu toate acestea, din înfățişarea sa se desprindea un fel de măreție regească.

De îndată ce se urcă în barcă, aceasta se afundă neaşteptat, apăsată parcă de greutatea lui; o smucitură o înălță din nou; şi Iulian se puse pe vâslit.

La fiece izbitură de lopată învolburarea valurilor ridica pieptul luntrii în sus. Apa, mai neagră ca smoala, se tălăzuia mânioasă de cele două părți. Aci săpa prăpăstii, aci ridica munți; iar luntrea când dănțuia sus, când se prăvălea în adâncuri, sucită şi zgâlțâita de vânt.

Iulian se înclina cu brațele larg desfăcute, proptindu-se cu picioarele, apoi se răsturna pe spate cu o smucitură a întregului trup, ca să aibă mai multă putere. Grindina îi biciuia mâinile, ploaia îi şiroia pe spinare, suflarea vijelioasă, a vuitului îi tăia răsuflarea. O clipă se opri, şi luntrea fu târâtă de curent. Dar pricepând că era vorba de un fapt fără

seamăn, de un ordin căruia nu putea să nu i se supună, apucă din nou vâslele; şi trosnetul strapazanelor sfâşia urletul furtunii.

Micul felinar ardea în faţa lui. Păsările care treceau în zbor îi acopereau din când în când lumina. Cu coada ochiului, Iulian zărea privirile Leprosului care stătea în picioare în spatele lui, nemişcat ca un stâlp.

Şi astfel trecu mult, foarte mult timp!

În sfârşit ajunseră la colibă. Intrară, Iulian închise uşa; şi întorcându-se spre străin îl văzu că se aşezase pe scăunel. Pânza care îl înfăşură ca un linţoliu îi căzuse până la şolduri. Şi umerii, pieptul şi braţele slăbănoage îi erau prinse într-un fel de carapace formată din coaja bubelor supurânde care îl acopereau. Cute mari şi adânci îi brăzdau fruntea. Aidoma unui schelet, în locul nasului avea o gaură; iar dintre buzele vinete îi ieşea o răsuflare deasă ca o pâclă, ce duhnea groaznic.

– Mi-e foame! zise el.

Iulian îi dădu tot ce avea: o bucată veche de slănină şi nişte coji de pâine neagră.

Celălalt le înfulecă lacom, şi Iulian băgă de seamă că pe masa, pe strachina şi pe mânerul cuţitului de care se folosise străinul apăruseră aceleaşi pete care se vedeau şi pe trupul lui.

După aceea acesta spuse:

– Mi-e sete!

Iulian se duse să-şi caute ulciorul; şi luându-l, simţi răspândindu-se din el o aromă care îi desfată sufletul şi nările: era vin; ce chilipir! dar Leprosul întinse braţul şi dintr-o sorbitură îl goli până la fund. Apoi spuse:

– Mi-e frig!

Iulian, cu opaiţul lui, aprinse un maldăr de ferigi în mijlocul colibei.

Leprosul se apropie să se încălzească; şi, chircit pe vine, tremura din toate mădularele, puterile îl părăseau; ochii nu-i

mai străluceau, rănile începuseră să-i zemuiască şi, cu glas aproape stins, îi şopti:

– Du-mă la pat!

Iulian îl ajută încetişor să se târască până la pat şi chiar întinse peste el ca să-l acopere pânza luntrii.

Leprosul gemea. Colțurile gurii îi dezveleau dinții, un horcăit neîntrerupt îi zbuciuma pieptul, iar burta, la fiece răsuflare, i se lipea de şira spinării.

Pe urmă închise ochii.

– Simt că-mi îngheață oasele! Vino lângă mine! îi ceru el lui Iulian.

Şi Iulian, dând la o parte pânza, se întinse pe culcuşul de frunze uscate, alături de el.

Leprosul întoarse capul spre dânsul:

– Dezbracă-te, să-mi dai căldura trupului tău!

Iulian se despuie de zdrențele lui; apoi, gol cum îl făcuse maică-sa, se culcă din nou în pat; şi simțea alături de coapsa lui pielea Leprosului, mai rece decât a unui şarpe şi mai aspră ca o răzătoare.

Căuta să îl îmbărbăteze; dar celălalt răspundea, gâfiind:

– Am să mor!... Am să mor!... Apropie-te de mine, încălzeşte-mă! Nu cu mâinile! Cu tot trupul!

Iulian se întinse cu totul peste el, gură pe gură, piept peste piept.

Atunci Leprosul îl strânse în brațe; şi dintr-o dată privirile lui căpătară strălucirea stelelor; părul lui se lungi ca razele soarelui; răsuflarea lui avu mireasma trandafirilor; un nor de tămâie se înălță din vatră; afară valurile cântau. În timpul acesta, un noian de desfătări, o bucurie supraomenească se revărsa în sufletul lui Iulian, care parcă plutea topit de fericire; iar acela ale cărui brațe continuau să-l strângă, creştea, creştea mereu, atingând cu capul şi cu picioarele cei doi pereți ai colibei. Acoperişul zbură, văzduhul se desfăşură la nesfârşit; şi Iulian urcă spre zările albastre, față în față cu Domnul Nostru Iisus Cristos, care îl lua cu el la ceruri.

Aceasta este povestea sfântului Iulian cel primitor, aproape aşa cum se află ea zugrăvită pe vitraliul unei biserici din ținutul meu de baştină.

Irodiada

Cetatea Mahaerus se înălța la răsărit de Marea Moartă, pe un pisc de bazalt în formă de con. Patru văi adânci o înconjurau: două pe laturi, una în față, iar a patra în fund, de cealaltă parte. Case multe se înghesuiau la picioarele ei în incinta unui zid ce şerpuia urmând sinuozitățile terenului; iar un drum în zigzag, săpat în stâncă, lega oraşul de fortăreață, care, cu meterezele ei înalte de o sută douăzeci de picioare, susținute de numeroşi contraforți, cu crenelurile şi, din loc în loc, cu turnurile ei ca nişte ornamente, părea o coroană, de piatră atârnată deasupra prăpastiei.

Înăuntru se afla un palat împodobit cu porticuri, având drept acoperiş o terasă încercuită cu o balustradă din lemn de sicomor, în care erau implântate catarge de al căror vârf se prindea o imensă foaie de cort.

Într-o dimineață, înainte de ziuă, Tetrarhul Irod Antipa urcă pe terasă, se rezemă cu coatele şi privi.

Munții jos sub el începeau să-şi dezvăluie crestele, în timp ce masa lor era, până în adâncul hăurilor, cufundată încă în beznă. Plutea o ceață ce prinse să se destrame şi contururile Mării Moarte ieşiră la iveală. Zorile care răsăreau în spatele cetății Mahaerus răspândeau o roşeaşă difuză. Curând lumina lor se răsfirase asupra nisipurilor de pe țărm, asupra colinelor, asupra deşertului şi, în depărtare, asupra munților Iudeei, care îşi unduiau spinările zgrunțuroase şi cenuşii. Masivul Engaddi, în mijlocul lor, înscria o dungă neagră; Hebronul, mai în fund, se rotunjea ca o cupolă; Esquolul era acoperit cu livezi de rodii, Sorekul cu vii,

Karmelul cu lanuri de susan; iar turnul Antonia, cu forma lui de cub înfricoşător, domina întreg Ierusalimul. Tetrarhul întoarse capul şi îmbrăţişă cu privirea, spre dreapta, palmierii din Ierihon; gândul îi zbură spre celelalte oraşe ale Galileei sale: Capernaum, Endor, Nazaret, Tiberiada, unde cine ştie dacă avea să se întoarcă vreodată. În vremea asta Iordanul continua să curgă peste şesul arid. Albeaţa acestuia îţi lua ochii ca o întindere de zăpadă. Lacul părea acum din lapis-lazuli; şi iată că la capătul său de miazăzi, dinspre Yemen, Antipa descoperi tocmai ceea ce se temuse să vadă: o puzderie de corturi cafenii; bărbaţi cu lăncii se mişcau printre cai, şi focuri pe cale să se stingă licăreau ca nişte scântei, una cu pământul. Erau oştile regelui arabilor, pe a cărui fiică o repudiase ca să o ia pe Irodiada, soţia unuia dintre fraţii săi ce trăia în Italia, fără pretenţii de domnie.

Antipa aştepta ajutorul romanilor; şi pentru că Vitellius, guvernatorul Siriei, întârzia să se arate, era ros de nelinişti.

Să-l fi defăimat oare Agrippa în ochii împăratului? Filip, cel de al treilea frate al său, suveranul Bataneei, se înarma şi el pe ascuns. Iudeii erau sătui de moravurile lui păgâne iar toţi ceilalţi de stăpânirea lui; aşa încât şovăia între două planuri: să-i îmbuneze pe arabi sau să încheie o alianţă cu parţii; şi pe motiv că voia să-şi sărbătorească aniversarea, poftise chiar în ziua aceea la un mare banchet pe şefii oştirii, pe administratorii pământurilor sale şi pe mai-marii Galileei.

Scormoni cu privirea ascuţită toate drumurile. Erau pustii. Vulturi îi treceau în zbor pe deasupra capului; oştenii, de-a lungul meterezelor, dormeau rezemaţi de zid; în castel nimic nu se clintea.

Deodată, un glas depărtat, iscat parcă din străfundurile pământului, îl făcu pe Tetrarh să pălească. Se aplecă să asculte; glasul amuţise. Apoi reîncepu; atunci Tetrarhul bătu din palme şi strigă:

– Mannaei! Mannaei!

Un bărbat i se înfăţişă pe loc, gol până la brâu, ca băieşii. Era foarte înalt, bătrân, numai piele şi os, şi purta la

şold un hanger într-o teacă de bronz. Părul său, ridicat în sus şi prins într-un pieptene, îi sporea înălțimea frunții. Un fel de toropeală părea că îi decolorează ochii, dar dinții îi străluceau iar degetele de la picioare i se sprijineau uşor de lespezi, întreaga lui făptură având agilitatea unei maimuțe iar chipul încremeneala unei mumii.

– Unde e ? întrebă Tetrarhul.

Mannaei răspunse arătând cu degetul ceva în spatele lor:

– Acolo! tot acolo! Mi s-a părut că-l aud.

Şi Antipa, după ce trase adânc aer în piept, îi puse mai multe întrebări despre Iaokanann – acela pe care latinii îl numeau sfântul Ioan Botezătorul. Mai fuseseră cumva văzuți cei doi oameni, admişi dintr-o prea mare bunăvoință luna trecută în hruba lui, şi se aflase de atunci ce anume veniseră să facă?

Mannaei răspunse:

– Au schimbat cu el vorbe tainice, ca tâlharii seara la răspântii de drumuri. Pe urmă s-au dus spre Galileea-de-Sus, spunând că vor aduce o veste mare.

Antipa lăsă capul în jos şi rosti înfricoşat:

– Păzeşte-l! Păzeşte-l bine! Şi nu mai îngădui nimănui să intre la el! încuie bine uşa! Acoperă groapa! Nici nu trebuie să mai bănuie lumea că trăieşte!

Chiar şi fără să fi primit aceste porunci, Mannaei le îndeplinise; căci Iaokanann era iudeu, iar el îi ura pe iudei, ca toți samaritenii.

Templul lor din Garizim, pe care Moise voise să-l facă centrul Ierusalimului, nu mai exista încă din timpul regelui Hyrcan; în schimb cel din Ierusalim îl exaspera ca o insultă, ca o neîncetată samavolnicie. O dată Mannaei se strecurase înăuntru ca să-i pângărească altarul cu oase de morți. Tovarăşii săi, mai puțin iuți de picior, fuseseră prinşi şi decapitați.

Îl zărea şi acum acolo în fund, între două dealuri. În soare, zidurile lui de marmură albă şi plăcile de aur ale

acoperişului sclipeau orbitor. Părea un munte de lumină, o plăsmuire supraomenească, copleşind totul prin bogăția şi trufia sa.

Mannaei întinse amândouă brațele spre Sion; şi, stând foarte drept, cu capul dat pe spate, cu pumnii strânşi, rosti un blestem, încredințat că vorbele aveau prin ele însele putere de înfăptuire.

Antipa asculta, nepăsător.

Samariteanul mai spuse:

– În unele clipe se zbuciumă de parcă ar voi să fugă, de parcă ar nădăjdui o scăpare. Alteori stă pleoştit ca o vită bolândă; dar mi se întâmplă să-l aud mergând pe întuneric şi vorbind de unul singur: „Ei şi? Pentru ca el să crească, trebuie să descresc eu!"

Antipa şi cu Mannaei se priviră. Dar Tetrarhul era prea obosit ca să mai stea să cugete.

Toți munții din jur, ca nişte gigantice talazuri împietrite, toate acele râpe negre pe coastele falezelor, nemărginirea cerului albastru, lumina orbitoare a zilei, adâncimea prăpăstiilor îl tulburau; şi-l năpădea un fel de jale când îmbrățişa cu privirea deşertul ale cărui nisipuri răscolite închipuiau amfiteatre şi palate dărâmate. Vântul cald aducea un miros de pucioasă ce părea a fi răsuflarea acelor oraşe blestemate, îngropate mai jos decât țărmul sub greutatea apelor. Aceste semne ale unei mânii nepieritoare îi înspăimântau gândirea; şi stătea rezemat cu coatele pe balustradă, cu ochii ațintiți în gol şi cu tâmplele în mâini. Cineva îi atinse umărul. Se întoarse. Irodiada era în fața lui.

Un veşmânt uşor de purpură o învăluia până la sandale. Fiindcă ieşise grabnic din iatac, nu avea nici salbă, nici cercei; o cosiță de păr negru îi aluneca pe umăr pierzându-i-se între sâni. Nările ei, prea răsfrânte, fremătau; bucuria unei izbânzi îi lumina chipul; şi, zgâlțâindu-l pe Tetrarh, îi spuse cu glas triumfător:

– Cezarul ne iubeşte! Agrippa este în închisoare!

– Cine ți-a spus?

– Ştiu eu! Apoi adăugă:

–Fiindcă a dorit domnia lui Caius!

Deşi trăia din pomana lor, tânjise după titlul de rege la care aspirau şi ei. Dar pe viitor nici o teamă! Închisorile lui Tiberiu se redeschid cu greu, şi viața nu e niciodată sigură în ele.

Antipa o înțelese; şi cu toate că era sora lui Agrippa, gândul ei atroce i se păru îndreptățit. Asasinatele erau o urmare firească a lucrurilor, fatalitate a familiilor regeşti. În aceea a lui Irod nici nu se mai numărau.

Apoi Irodiada îi dezvălui tot ceea ce uneltise: curtenii mituiți, scrisorile interceptate, spioni la toate uşile, şi cum izbutise să-l atragă în mreje pe Eutyches denunțătorul.

– Parcă mă costa ceva? Pentru tine am făcut cu mult mai mult!... Mi-am părăsit copila!

După despărțirea de primul ei soț, îşi lăsase odrasla la Roma, nădăjduind că va avea cu Tetrarhul alți copii. Nu pomenea niciodată de fiica ei. Antipa se întrebă de unde îi venise acest brusc acces de duioşie.

Între timp slugile desfăşuraseră pânza de cort şi aşezaseră în grabă perine mari în jurul lor. Irodiada se lăsă să cadă pe una din ele şi plângea întorcându-se cu spatele. Apoi, îşi trecu mâna peste pleoape şi spuse că nu mai voia să se gândească la trecut şi că se simțea fericită; şi îi aminti de Roma şi de ceasurile când stăteau de vorbă în atrium, de întâlnirile lor la terme, de plimbările pe Via Sacra şi de serile petrecute în vile splendide, legănați de susurul havuzurilor, sub bolțile înflorite, având în fața ochilor câmpia romană. Vorbindu-i se uita la el ca altădată, şi vru să se lase la pieptul lui cu alintări. Dar el o respinse. Iubirea pe care încerca ea s-o reînvie era atât de departe acum! Şi toate nenorocirile lui de acolo se trăgeau; căci se împlineau curând doisprezece ani de când dăinuia războiul. Îl îmbătrânise pe Tetrarh. Umerii i se încovoiau sub toga întunecată tivită cu violet; părul încărunțit i se amesteca cu barba iar soarele care străbătea prin prelată îi lumina în plin fruntea brăzdată de griji. Fruntea Irodiadei

era şi ea încreţită; şi amândoi, faţă în faţă, se priveau acum duşmănos.

Pe coastele munţilor drumurile începuseră să mişune de oameni; păstori îşi îndemnau vitele, copii trăgeau măgari de căpăstru, rândaşi mânau caii. Cei ce coborau de pe înălţimile de dincolo de Mahaerus dispăreau undeva în spatele castelului; alţii urcau din fundul râpei din faţă, şi odată ajunşi în oraş, îşi descărcau poverile prin curţi. Erau furnizorii Tetrarhului, sau slujitorii oaspeţilor lui, sosiţi înaintea stăpânilor.

Dar iată că în fundul terasei, la stânga, se ivi un esenian, în veşmânt alb, cu picioarele goale, cu înfăţişarea stoică. Mannaei se repezi din dreapta cu hangerul ridicat.

Irodiada îi strigă:

– Ucide-l!

– Stai! spuse Tetrarhul.

Mannaei rămase pironit locului; celălalt de asemeni. Apoi se depărtară coborând, fiecare pe altă scară, de-a-ndăratelea, fără să se piardă din ochi.

– Îl cunosc! spuse Irodiada, se numeşte Fanuel şi încearcă să-l vadă pe Iaokanann pe care în orbirea ta încă îl mai laşi în viaţă.

Antipa obiectă că într-o zi avea poate să le fie de folos. Atacurile sale împotriva Ierusalimului câştigau de partea lor pe ceilalţi Iudei.

– Te înşeli! exclamă ea. Ei se supun oricărui stăpân dar nu sunt în stare să-şi făurească o ţară! Cât despre acela care aţâţa poporul cu speranţe şi făgăduieli rămase de la Nehemias, cea mai bună politică era să-l omoare.

Dar Tetrarhul era de părere că nu e nici o grabă. Iaokanann primejdios? Haida de? Se prefăcu că îi vine să râdă.

– Încetează!

Şi îi povesti cum o umilise într-o zi când se dusese la Galaad să asiste la recoltarea balsamului. Nişte oameni pe malul râului tocmai se îmbrăcau. Alături, pe o movilă, vorbea

un bărbat. Avea o bucată de piele de cămilă în jurul şalelor, iar capul îi semăna cu al unui leu. „De îndată ce mă zări, scuipă asupra mea toate afuriseniile profeților. Ochii îi scânteiau; glasul îi tuna; ridica brațele spre cer ca şi cum ar fi vrut să dezlănțuie fulgerele. Degeaba încercam să fug: roatele carului mi se înfundaseră în nisip până la osii; şi mă îndepărtam încet, ascunzându-mi obrazul sub mantie, îngrozită de aceste ocări care mă biciuiau ca o grindină".

Iaokanann o împiedica să trăiască. Atunci când fusese prins şi legat cu funii, soldații avuseseră poruncă să-l înjunghie în cazul că s-ar fi împotrivit; dar el se arătase blând. Îi puseseră şerpi în hrubă; muriseră.

Zădărnicia acestor încercări o scotea din fire pe Irodiada. Dar de ce oare se pornise Iaokanann împotriva ei? Ce avea cu ea?

Învinuirile lui zbierate în fața mulțimii se răspândiseră, umblau din gură în gură; le auzea pretutindeni, era plin văzduhul de ele. Să fi avut de înfruntat legiuni n-ar fi ştiut ce-nseamnă frica. În schimb forța aceasta mai rea decât tăişul săbiilor, şi care nu putea fi apucată de nicăieri, era năucitoare; şi Irodiada măsura cu paşi repezi terasa, palidă de mânie, negăsind cuvinte ca să tălmăcească ceea ce o înăbuşea.

O mai rodea şi gândul că Tetrarhul, cedând opiniei generale, ar fi fost poate în stare să o repudieze. În cazul acesta totul era pierdut! Încă din copilărie se visa pe tronul unei vaste împărății. Şi tocmai pentru a-şi împlini acest vis îşi părăsise prunul bărbat şi se însoțise cu acesta, care o păcălise, gândea ea.

– Bun sprijin am mai aflat intrând în familia ta!

– Prețuieşte cât şi a ta! răspunse scurt Tetrarhul.

Irodiada simți clocotindu-i în vine sângele marilor pontifi şi regi care-i fuseseră străbuni.

– Uiți că bunicul tău mătura templul din Ascalon! Că ai avut în neamul tău ciobani, tâlhari de drumul mare, călăuze de caravane, o adunătură de pârliți care plăteau tribut lui

Iuda încă de pe timpul regelui David! Toți strămoşii mei i-au bătut pe ai tăi! Cel dintâi makabeu v-a gonit din Hebron, Hyrcan v-a silit să vă tăiați împrejur!

Şi, împroşcându-l cu disprețul patricianei față de plebeu, cu ura lui Iacob împotriva lui Edom, îi impută nepăsarea lui la ocări, moliciunea față de fariseii care îl trădau, laşitatea față de poporul care o ura. – „Recunoaşte că eşti la fel cu el! Şi că îți pare rău după arăboaica aceea care dănțuieşte în jurul pietrelor! N-ai decât! Întoarce-te la ea! Du-te şi trăieşte cu ea, în cortul ei de pânză! Mănâncă pita ei coaptă în spuză! Bea lapte acru de oaie! Sărută-i obrajii vineți! Şi uită-mă!"

Tetrarhul n-o mai asculta. Privea atent spre acoperişul-terasă al unei case unde se zărea o fată şi o bătrână, care ținea în mână o umbrelă de soare cu un băț de trestie, lung cât o undiță de pescuit. Pe terasă se afla un covor iar în mijlocul acestuia un paner mare de călătorie, deschis. Peste marginile lui atârnau amestecate, cingători, văluri, giuvaericale. Tânăra fată se apleca, le lua pe rând, le scutura în aer, apoi le punea la loc. Era îmbrăcată ca romanele, cu o tunică dreaptă şi cu un peplum strâns cu un şiret, la capetele căruia atârnau două boabe mari, de smarald. O cureluşă albastră îi strângea părul, prea bogat pesemne căci, din când în când, şi-l îndrepta cu mâna. Umbrela de soare îşi plimba deasupra ei umbra, ascunzând-o pe jumătate. Antipa îi zări de două, trei ori pe fugă gâtul gingaş, ochii migdalați, gura micuță. În schimb, îi vedea bine de la şolduri şi până la ceafă boiul, care aci se apleca, aci se ridica, mlădios. Începu să pândească repetarea acestei mişcări şi răsuflarea i se înteți; în ochi i se aprindeau flăcări fugare.

Irodiada îl observa. O întrebă:

– Cine e?

Ea răspunse că nu ştie, şi plecă, dintr-o dată potolită.

Tetrarhul era aşteptat în galerie de câțiva galileeni, de şeful scribilor, de mai-marele peste păşuni, de administratorul salinelor şi de un evreu din Babilon,

comandantul călărimii. Toți îl întâmpinară cu urări. După aceea, dispăru spre odăile dinăuntru.

La capătul unui coridor, după colț, îi ieşi înainte Fanuel.

– Iar tu? Vii pesemne pentru Iaokanann?

– Şi pentru tine! Vreau să-ți spun un lucru însemnat.

Şi ținându-se de Antipa ca o umbră, intră după el într-o încăpere întunecoasă.

Lumina pătrundea aici printr-un grilaj aşezat chiar sub tavan şi care ținea cât era camera de lungă. Pereții erau vopsiți într-un grena-închis, aproape negru. În fund se afla un pat larg de abanos, cu chingi din piele de bou. Deasupra o pavăză de aur strălucea ca un soare.

Antipa străbătu toată încăperea şi se întinse pe pat.

Fanuel era în picioare. Ridică brațul şi rosti ca şi cum spusele i-ar fi fost insuflate de o putere nevăzută:

– Cel-de-Sus trimite când şi când pe unul din fiii săi. Iaokanann este unul din ei. Dacă îl asupreşti, vei fi pedepsit.

– Dar el este acela care mă prigoneşte! strigă Antipa. A vrut de la mine un lucru cu neputință. De atunci mă sfâşie. Şi nu eram aspru la început! A mers până acolo încât a trimis de aici din Mahaerus oameni care-mi răscoală provinciile. Vai de viața lui! El mă atacă, eu mă apăr!

– E-adevărat că mâniile lui sunt nestăpânite, răspunse Fanuel. Oricum, trebuie să-l slobozeşti.

– Nu dă nimeni drumul unei fiare turbate! se supără Tetrarhul.

Esenianul răspunse:

– N-ai grijă! Se va duce la arabi, la gali, la sciți. Cuvântul lui trebuie să ajungă până la capătul pământului!

Antipa părea copleşit de o vedenie.

– Ştiu, puterea lui e foarte mare!... Mi-e drag, fără să vreau!

– Atunci porunceşti să fie liber?

Tetrarhul clătină din cap. Se temea de Irodiada, de Mannaei şi de necunoscut.

Fanuel încercă să-l înduplece, amintindu-i, ca să-şi sprijine spusele, cât de supuşi erau esenienii față de regi. Erau demni de cinste acei oameni sărmani pe care nici chinurile nu izbuteau să-i supună, care se înveşmântau în țesături de in şi citeau viitorul în stele. Antipa îşi aminti o vorbă pe care i-o spusese mai adineaori.

– Care este acel lucru atât de însemnat pe care țineai să mi-l aduci la cunoştință?

În aceeaşi clipă dădu buzna un arap. Trupul îi era alb de praf. Abia îşi trăgea sufletul. Izbuti să îngăime:

– Vitellius!

– Ce?! Soseşte?

– L-am văzut. În mai puțin de trei ceasuri va fi aici!

Uşile coridoarelor fură smulse parcă de vânt. Un zumzet de glasuri umplu palatul, o harababură de oameni care alergau în toate părțile, de mobile împinse, de argintării răsturnate; iar din înaltul turnurilor sunau buciumele ca să dea de veste sclavilor împrăştiați.

II

Meterezele erau înțesate de lume când Lucius Vitellius intră în curte. Sprijinit de brațul tâlmaciului său, era urmat de o lectică mare, roşie, împodobită cu pene şi oglinzi, şi purta toga cu tiv de purpură şi încălțămintea de consul, având-şi lictorii în jurul său.

Aceştia înfipseră în dreptul porții cele douăsprezece fascii, – nişte nuiele legate laolaltă printr-o curea, cu o secure în mijloc. Atunci toată lumea se cutremură de măreția poporului roman.

Lectica, purtată de opt oameni, se opri. Din ea coborî un adolescent pântecos, cu fața plină de coşuri, cu mărgăritare pe degete. I se oferi o cupă cu vin şi mirodenii. O bău şi mai ceru una.

Tetrarhul căzuse la picioarele Proconsulului, mâhnit, zicea el, că nu fusese înştiințat mai devreme despre cinstea

acestei vizite. Altminteri ar fi poruncit ca pe drum cei doi Vitellius să fie întâmpinați aşa cum se cuvine. Că doar se pogorau din însăşi zeița Vitellia. De altfel, la Roma, unul din marile drumuri, ce ducea de pe Gianiculum, până la mare, le purta încă numele. Funcțiile de chestor, de consul, erau nenumărate în familia lor; cât despre Lucius, astăzi oaspetele său, trebuiau să slăvească în el pe învingătorul Cliților, şi pe tatăl tânărului Aulus, care părea să fi revenit la el acasă, ştiut fiind că Orientul era patria zeilor. Toate aceste hiperbole fură rostite în latineşte. Lucius Vitellius le primi cu nepăsare.

Apoi răspunse că marele Irod era prin el însuşi o glorie pentru nația sa. Atenienii îi încredințaseră supravegherea jocurilor olimpice.

Zidise temple în cinstea lui Augustus. Era răbdător, iscusit, neclintit în hotărâri şi întotdeauna credincios Cezarilor.

Între coloanele cu capiteluri de bronz, apăru Irodiada păşind ca o împărătească, în mijlocul femeilor sale şi al eunucilor care purtau pe tăvi de aur casolete cu parfumuri fumegânde.

Proconsulul făcu trei paşi în întâmpinarea ei; şi după ce o salută cu o înclinare a capului:

–Ce fericire! strigă ea, că de aici înainte Agrippa, duşmanul lui Tiberiu, nu va mai putea face nici un rău!

Vitellius nu aflase încă nimic, şi Irodiada i se păru primejdioasă; iar pentru că Antipa se tot jura că ar face orice pentru împărat, îl întrebă:

– Chiar şi în dauna altora?

Vitellius luase ostateci de la regele parților şi împăratul nu se mai gândea la acesta; dar Antipa, care fusese de față la consfătuire, ca să-şi pună în valoare meritele împânzise imediat vestea. De unde ura pe care i-o purta şi întârzierea în trimiterea de ajutoare.

Tetrarhul se fâstici. Dar interveni Aulus râzând:

– Fii pe pace, te apăr eu!

Proconsulul se făcu a nu fi auzit. Averea tatălui depindea de decăderea fiului; şi această floare a mocirlelor din Capreea îi aducea câştiguri atât de mari încât îşi înconjura odrasla cu mii de atenții, păzindu-se totuşi, fiindcă era veninoasă.

La poartă se stârni larmă. Intraseră un şir de catâri albi, călăriți de nişte oameni în haine preoțeşti. Erau saducei şi farisei, mânați la Mahaerus de aceeaşi ambiție: cei dintâi voiau să obțină funcția de sacrificator, ceilalți voiau s-o păstreze. Fețele le erau încruntate, mai ales cele ale fariseilor, duşmani ai Romei şi ai Tetrarhului. Poalele anterielor lor îi stânjeneau în învălmăşeală; şi mitrele le alunecau pe frunțile încinse cu fâşii de pergament pe care se aflau scrise anumite texte.

Aproape în acelaşi timp sosiră oştenii din avangardă. Îşi puseseră scuturile în saci ca să le ferească de praf; şi în spatele lor se afla Marcellus, locotenentul Proconsulului, cu câțiva scribi care țineau la subsuori nişte tăblițe de lemn.

Antipa numi pe cei mai însemnați din preajma lui: Tolmai, Kantera, Sehon, Ammonius din Alexandria care îi cumpăra asfalt, Naamann, căpitan al pedestraşilor săi, Iassim Babiloneanul.

Proconsulul Vitellius îl zărise pe Mannaei.

– Acela cine este?

Tetrarhul printr-un gest îi dădu să înțeleagă că era călăul.

După aceea, îi prezentă pe saducei.

Ionathas, un omuleț dezghețat şi vorbind greceşte, rugă pe stăpân să-i cinstească cu o vizită la Ierusalim. Acesta îi răspunse că de bună seamă avea să se ducă pe acolo.

Eleazar, cu nasul coroiat şi barba lungă, ceru pentru farisei mantia marelui preot închis în turnul Antonia de către autoritățile civile.

După aceea galileenii îl pârâră pe Pilat din Pont. Din pricina unui nebun care căuta vasele de aur ale lui David într-o peşteră, lângă Samaria, omorâse oameni nevinovați; şi

toți vorbeau deodată, Mannaei mai înfuriat decât ceilalți. Vitellius declară că ucigaşii vor fi pedepsiți.

Strigăte izbucniră în fața unui portic unde oştenii îşi atârnaseră scuturile. Le scoseseră din învelitori şi se vedea pe „*umbo*" chipul Cezarului. Pentru Iudei aceasta însemna idolatrie. Antipa se duse să-i lămurească, în timp ce Vitellius, aşezat între coloane pe un jilț înalt, se mira de îndârjirea lor. Tiberiu avusese dreptate să surghiunească patru sute din ei în Sardinia. Dar la ei acasă erau puternici; aşa că porunci soldaților să ia de acolo scuturile.

Din nou îl înconjurară pe Proconsul, implorându-l să repare nedreptăți, cerşindu-i privilegii, pomeni. Se îmbulzeau în jurul lui, rupându-şi hainele, strivindu-se. Ca să-i împrăştie, sclavii loveau cu bastoanele în dreapta şi în stânga. Cei care se aflau la poartă voiră să se apropie; ceilalți dimpotrivă căutau să se depărteze, dar fură împinşi îndărăt; două şuvoaie se încrucişau în această masă umană ce se tălăzuia cuprinsă în chinga zidurilor.

Vitellius întrebă de ce era atâta lume. Antipa îi spuse pricina: ospățul aniversării sale; şi îi arătă câteva slugi care, aplecate piste creneluri, trăgeau în sus cogeamite coşuri cu carne, fructe, legume, antilope şi berze, peşti mari cu sclipiri albăstrii, struguri, pepeni verzi, rodii aşezate în piramide. Aulus nu se mai putu stăpâni; dădu buzna spre bucătării, cuprins de acea lăcomie care avea să minuneze universul.

Trecând pe lângă o pivniță, zări nişte tingiri ce aduceau a scuturi. Proconsulul se duse şi el să le vadă; şi ceru să i se deschidă încăperile subterane ale fortăreței.

Acestea erau săpate în stâncă, cu bolți înalte şi stâlpi de susținere, din loc în loc. În prima se păstrau zale vechi. A doua era înțesată cu sulițe, care îşi aliniau vârfurile ascuțite răsărind fiecare din câte un pămătuf de pene. Cea de a treia părea căptuşită cu papură, într-atât erau de subțiri, de drepte şi de lipite unele de altele săgețile. Tăişuri de iatagane acopereau pereții celei de-a patra. În cea de a cincea, coifurile, aşezate rânduri-rânduri, alcătuiau cu crestele lor batalioane

de şerpi roşii. În cea de a şasea nu se vedeau decât tolbe de săgeți; într-a şaptea numai jambiere; într-a opta mâneci de zale; în cele următoare, furci, cârlige, scări, odgoane, până şi stâlpi pentru catapulte, până şi clopoței de agățat la gâtul dromaderilor! Şi pentru că muntele, din ce în ce mai lat spre bază, era scobit pe dinăuntru ca un stup de albine, sub aceste încăperi se aflau altele, mai numeroase, şi la adâncimi şi mai mari.

Vitellius, cu tâlmaciul său Finees şi cu Sisenna, şeful strângătorilor de dări, le străbăteau în lumina torțelor purtate de trei eunuci.

Se desluşeau în întuneric lucruri hidoase născocite de barbari: buzdugane cu țepi pentru strivit țestele; sulițe cu vârfuri otrăvite ca să învenineze rănile; cleşti semănând a fălci de crocodil; cât despre muniții, Tetrarhul avea la Mahaerus rezerve pentru patruzeci de mii de oameni.

Şi le făcuse în eventualitatea unei alianțe a duşmanilor săi. Dar Proconsulul îşi putea închipui, şi raporta mai departe, că toate aceste pregătiri fuseseră făcute împotriva romanilor, drept care ceru lămuriri.

Antipa îi explică cum că nu erau numai ale lui: o bună parte din ele erau menite să apere cetatea de tâlhari; mai ales că trebuiau să aibă şi cu ce ține piept arabilor; de altfel toate acestea aparținuseră tatălui său. Şi, în loc să meargă în urma Proconsulului, mergea înaintea lui cu paşi repezi. Deodată, se opri şi se lipi de perete, căutând să-l ascundă cu toga şi ținând coatele depărtate; dar canatul unei uşi trecea de capul său.

Vitellius o văzu şi voi să ştie ce se află înăuntru.

Numai babiloneanul putea să o deschidă.

– Cheamă-l pe babilonean!

Îl aşteptară.

Tatăl acestuia venise de pe țărmurile Eufratului să se pună în slujba marelui Irod, cu cinci sute de călăraşi, ca să apere fruntariile răsăritene. După împărțirea regatului, Iasim rămăsese la Filip şi acum îl slujea pe Antipa.

Se înfăţişă, cu arcul pe umăr şi biciul în mână. Curele multicolore i se înfăşurau strâns în jurul gleznelor, pe care le avea strâmbe. Din tunica fără mâneci îi ieşeau braţele vânjoase, şi o căciulă de blană îi umbrea chipul cu barbă bogată şi cârlionţată.

Mai întâi se prefăcu a nu-l înţelege pe tâlmaci. Dar Vitellius îi sfredeli cu privirea pe Antipa şi acesta repetă numaidecât porunca. Atunci Iasim îşi puse amândouă mâinile pe uşă. Şi uşa alunecă la perete.

O răbufnire de aer cald năvăli din întuneric. O cărare cobora şerpuind: merseră pe ea şi ajunseră în pragul unei peşteri imense – mai mari decât toate celelalte subterane.

O arcadă se deschidea în fund asupra prăpastiei, care în partea aceea apăra cetatea. Un caprifoi, agăţat de boltă, lăsa să-i spânzure florile în plină lumină. Jos pe sol, un firicel de apă şerpuia susurând.

Peştera era plină cu cai albi – cam vreo sută – care stăteau unul lângă altul şi mâncau orz din jgheaburi aşezate în dreptul boturilor lor. Aveau toţi coamele vopsite în albastru, copitele acoperite cu un fel de apărători din rafie împletită, iar părul dintre urechi încreţit pe frunte ca o perucă. Cu cozile lor foarte lungi se băteau alene peste glezne. Proconsulul rămase mut de admiraţie.

Erau nişte dobitoace de toată frumuseţea, unduioase ca nişte şerpi, uşoare ca nişte păsări. Porneau o dată cu săgeata călăreţului, răsturnau oamenii muşcându-i de burtă, se strecurau printre stânci, săreau peste prăpăstii şi erau în stare să gonească o zi întreagă pe câmpie în galopul lor dezlănţuit; cu o vorbă le opreai. De îndată ce intră Iasim, caii veniră spre el blânzi ca nişte miei când se iveşte ciobanul; şi, întinzând gâturile, îl priveau neliniştiţi, cu ochii lor de copil. Ca de obicei, Iasim slobozi din gâtlej un strigăt răguşit care îi învioră; şi pe loc începură să se cabreze, însetaţi de libertate, nerăbdători s-o ia la goană.

Antipa, de teamă ca Vitellius să nu îi ia, îi închisese în acest loc, anume pregătit pentru ei în caz de asediu.

– Grajdul ăsta nu-i bun de nimic, spuse Proconsulul, şi ar fi păcat să-i prăpădeşti! Fă inventarul, Sisenna!

Celălalt scoase o tăbliță de la brâu, începând să numere caii şi să-i înscrie.

Funcționarii fiscali îi corupeau pe guvernatori ca să jefuiască provinciile. Acosta adulmeca pretutindeni, cu botul lui de dihor şi cu ochii clipind mărunt.

În cele din urmă urcară din nou în curte.

Capace rotunde de bronz acopereau ici-colo, printre lespezi, cisternele. Vitellius observă unul, mai mare decât celalalte, şi care răsuna altfel sub picioare. Le ciocăni pe rând pe toate, apoi răcni, lovind cu călcâiul:

– Am găsit-o! Aici e! Am găsit comoara lui Irod!

Căutarea comorilor acestuia era ideea fixă a romanilor.

Tetrarhul se jură că nu exista nicăieri nici o comoară. Dar atunci ce se afla dedesubt?

– Nimic! Un om, un prizonier.

– Să-l vedem! spuse Vitellius.

Tetrarhul se codea; nu voia ca iudeii să-i afle taina. Şovăiala lui îl întărâtă pe Vitellius.

– Spargeți-l! strigă el lictorilor.

Mannaei îşi închipui despre ce era vorba. Văzând securea crezu că vor să-i taie capul lui Iaokanann; se repezi şi-l opri pe lictor după prima lovitură în capac; apoi strecură sub acesta un fel de cârlig şi, încordându-şi brațele lungi şi slabe, îl ridică încet până ce-l dădu în lături; se minunară toți cât de vânjos era bătrânul. Sub capacul căptuşit cu lemn se afla un chepeng de aceeaşi mărime. Cu o lovitură de pumn îl făcu să se desfacă în două. Se zări atunci o groapă, un fel de puț adânc în pereții căruia se aflau săpate în spirală nişte trepte, fără nici un fel de rezemătoare; şi cei care se aplecară peste marginea lui zăriră jos în fund ceva nelămurit şi spăimântător.

O ființă omenească era culcată pe pământ sub o claie de păr ce se confunda cu blana cu care îşi acoperise spinarea. Se ridică în picioare. Fruntea îi atingea gratiile fixate orizontal

deasupra; din când în când se făcea nevăzută în întunericul vizuinei sale.

Soarele se răsfrângea sclipitor în vârful coifurilor, pe straja săbiilor, şi încingea peste măsură lespezile; stoluri de porumbei porneau în zbor de pe brâiele palatului şi se roteau deasupra curții. Era ceasul când Mannaei obişnuia să le arunce grăunțe. Dar acum el şedea pe vine în fața Tetrarhului care se afla în picioare lângă Vitellius. Galileenii, preoții, ostaşii alcătuiau în jurul lor un cerc strâns; tăceau cu toții în aşteptarea plină de spaimă a celor ce aveau să urmeze.

Mai întâi urcă spre ei un oftat greu, ca un geamăt din străfunduri.

Irodiada îl auzi tocmai de la celălalt capăt al palatului. Atrasă de o neînțeleasă chemare, străbătu mulțimea; şi asculta şi ea, sprijinindu-se cu o mână de umărul lui Mannaei, cu tot trupul aplecat înainte.

Şi glasul începu:

– Vai vouă, farisei şi saducei, neam de năpârci, burdufuri umflate, trâmbițe sparte!

Toată lumea îl recunoscuse pe Iaokanann. Numele lui trecu din gură în gură. Veniră în fugă şi alții.

– Vai ție, neam al lui Israel! Vai vouă, iudeilor trădători; vai vouă, beților din Efraim, vai acelora care locuiesc în valea roditoare, şi pe care aburii vinului îi fac să se clatine!

Aceia să piară ca apa care se scurge, ca rima care se topeşte târându-se, ca fătul lepădat de femeie care nu apucă să vadă lumina soarelui.

Va trebui, Moab, să te ascunzi printre crengile chiparoşilor ca păsările, prin peşteri ca guzganii. Porțile fortărețelor vor fi sparte mai lesne decât coaja de nucă, zidurile se vor prăbuşi, oraşele vor arde; şi urgia celui Veşnic nu va conteni. Vă va bălăci mădularele în sânge precum lâna în cazanul vopsitorului. Vă va sfâşia ca dinți unei grape noi; va împrăştia prin munți până la ultima bucată din carnea voastră!

Oare despre ce cuceritor vorbea? Despre Vitellius? Numai romanii puteau săvârşi asemenea exterminare.

– Destul! destul! să isprăvească odată! gemură câțiva.

El urmă cu glas şi mai răsunător:

– Alături de leşurile mumelor lor, pruncii se vor târî prin cenuşă. Veți merge noaptea să vă căutați pâinea printre ruine, ajutându-vă cu tăişul săbiei. Şacalii se vor încaiera trăgând de hoituri prin piețele publice, acolo unde seara stăteau la taifas bătrânii. Fecioarele voastre vor cânta, plângând, din țiteră, pe la ospețele străinului, iar cei mai viteji fii ai voştri îşi vor încovoia spinarea zdrelită de poveri strivitoare.

Poporul revedea zilele surghiunului, toate năpastele vieții sale. Vorbele acestea erau vorbele profeților de demult. Iaokanann lovea cu ele fără milă şi fără încetare.

Dar iată că treptat glasul i se făcu blând, armonios, cântător. Vorbea acum de o eliberare apropiată, de splendori cereşti, de pruncul cu un braț în grota balaurului, de aur în locul argilei, de deşertul înflorit ca un trandafir:

– Ceea ce prețuieştie acum şaizeci de țechini nu va mai costa nici un ban. Izvoare de lapte vor țâşni din stânci; oamenii vor adormi pe lângă teascuri cu burțile pline! Când veni-vei tu, cel către care nădăjduiesc? De pe acum toate neamurile îngenunchează, căci stăpânirea ta va fi veşnică, Fiu al lui David!

Tetrarhul se trase înapoi, jignit de existența unui Fiu al lui David ca de o amenințare.

Iaokanann îl sudui pentru că se dădea drept rege.

– Nu este alt rege în afară de cel Veşnic! Apoi îl certă pentru grădinile sale, pentru statuile sale, pentru mobilele incrustate cu fildeş, şi-l asemui cu nelegiuitul Ahab!

Antipa rupse cureluşa de care îi atârna la gât pecetea şi o aruncă în groapă, poruncindu-i lui Iaokanann să tacă. Dar acesta îi răspunse:

– Voi zbiera ca un urs, ca un măgar sălbatic, ca o femeie care naşte!

Pedeapsa se află în însuşi incestul tău. Dumnezeu te-a năpăstuit să fii sterp precum catârul!

Ici-colo se auziră râsete asemănătoare cu clipocitul valurilor.

Vitellius se încăpățâna să rămână. Tâlmaciul, pe un ton nepăsător, repeta în limba romanilor toate ocările pe care le urla Iaokanann în graiul său. Neavând încotro, Tetrarhul şi Irodiada trebuiră să le rabde de două ori. El gâfâia, pe când ea se uita cu ochii holbați în fundul puțului.

Omul cel înfricoşător îşi dădu capul pe spate: şi, apucându-se de gratii cu amândouă mâinile, îşi lipi de ele chipul stufos, în care ochii scânteiau ca doi tăciuni:

– Aha! Tu eşti aceea, Iezabel!

Tu, care te-ai făcut stăpână pe inima lui, cu scârțâitul condurului tău! Tu, care nechezi ca o iapă. Tu, care ți-ai aşternut culcuşul pe vârful munților ca să-ți împlineşti jertfele!

Domnul îți va smulge cerceii din urechi, rochiile de purpură, vălurile de in, brățările de pe brațe, inelele de la degetele picioarelor, şi micile semilune de aur care îți tremură pe frunte, oglinzile de argint, evantaiele din pene de struț, tălpile de sidef care îți înalță statura, mândrețea nestematelor, balsamurile parfumate cu care îți ungi părul, vopseaua cu care îşi vopseşti unghiile, toate dresurile şi sulimanurile cu care îți măsluieşti făptura molatecă; şi în ziua aceea nu vor fi pietre de ajuns pentru a lapida femeia adulteră!

Irodiada căută cu privirea o apărare în jurul ei. Fariseii cu prefăcătorie îşi țineau ochii plecați. Saduceii întorceau capul, temându-se să nu-l jignească pe Proconsul. Antipa se dădea de ceasul morții.

Glasul se întărâta, creştea, se rostogolea cu răbufniri de tunet, şi, ecoul munților repetându-l, izbea în Mahaerus, cu lovituri înmulțite.

– Târăşte-te în țărână, fiica a Babilonului! Pune să se macine făina! Scoate-ți cingătoarea, dezleagă-ți pantoful,

suflecă-ți poalele, treci râurile! Ruşinea ta va fi ştiută, vinovăția ta cunoscută de toți! Hohotele tale de plâns îți vor sfărâma dinții! Cel Veşnic se cutremură de duhoarea crimelor tale! Să crapi ca o cățea! Blestemato!

Trapa se închise, capacul căzu cu zgomot la loc. Mannaei voia să-l sugrume pe Iaokanann. Irodiada se făcu nevăzută. Fariseii erau scârbiți peste măsură. Antipa, în mijlocul lor, se dezvinovățea.

– Bineînțeles că trebuie să te căsătoreşti cu soția fratelui tău, explica Eliazar; dar Irodiada nu numai că nu era văduvă, dar mai avea şi un copil, ceea ce era culmea ticăloşiei.

– Greşeală! greşeală! obiectă saduceul Ionathas. Legea condamnă aceste căsătorii, fără să le interzică întrutotul.

– Oricum, sunt învinuit pe nedrept! protesta Antipa. Fiindcă să nu uităm că Absalon a păcătuit cu femeile tatălui său, Iuda cu noră-sa, Ammon cu soră-sa iar Lot cu fiicele sale.

Aulus, care între timp trăsese un pui de somn, reapăru în mijlocul lor. Când i se explică despre ce era vorba, îl aprobă pe Tetrarh. Nu avea rost să se facă atâta caz pentru nişte fleacuri: şi râdea cu poftă auzind de dojana preoților şi de furia lui Iaokanann.

Irodiada, din mijlocul terasei, se întoarse către el.

– Faci rău că râzi, stăpâne! Iaokanann este cel care sfătuieşte poporul să nu plătească dările!

– E-adevărat? întrebă numaidecât strângătorul de dări.

Răspunsurile fură îndeobşte afirmative. Tetrarhul le susținu cu tărie.

Vitellius se gândi că prizonierul ar putea să fugă; şi cum purtarea lui Antipa i se părea suspectă, puse paznici la uşi, de-a lungul zidurilor şi în curte.

După aceea se retrase în încăperile sale. Preoții delegați îl însoțiră.

Fără să aducă vorba despre funcția de sacrificator, îi expuneau pe rând pretențiile lor.

Îl năuceau. Le ceru să-l lase singur.

Ionathas tocmai se retrăgea, când îl zări lângă un crenel pe Antipa stând de vorbă cu un bărbat cu plete lungi, înveşmântat în alb – un esenian. Se căi că îi ținuse partea.

Un gând îl mângâie pe Tetrarh. Iaokanann nu mai depindea de el; îl luaseră romanii în primire. Ce uşurare! Văzându-l pe Fanuel care trecea pe drumul rondului de pază, îi făcu semn să se apropie, şi, arătând cu capul spre soldați:

– Ei sunt mai puternici decât mine! spuse el. Nu pot să-l slobozesc! Nu e vina mea!

Curtea era pustie. Sclavii se odihneau. Pe fondul cerului înroşit al apusului care învăpăia zarea, cele mai mărunte lucruri se conturau în negru. Antipa desluşi sărăriile aflate de cealaltă parte a Marii Moarte, dar nu mai zărea corturile arabilor. Să fi plecat oare? Răsărea luna; un fel de pace îi cobora în suflet.

Fanuel, copleşit, rămăsese cu bărbia în piept. În cele din urmă, mărturisi ce anume îl frământa.

De la începutul lunii cerceta cerul, înainte de ivirea zorilor, la ceasul când constelația lui Perseu se afla la zenit. Agalah de abia se arăta, Algol strălucea mai slab, Mira-Coeti nu se mai zărea; din toate acestea el desluşea moartea unui bărabt însemnat, chiar în noaptea aceea, acolo la Mahaerus.

Cine putea să fie? Vitellius era prea bine păzit. Iar pe Iaokanann nu era vorba să-l execute. „Deci, eu sunt acela!" se gândi Tetrarhul.

Te pomeneşti că reveneau arabii. Că Proconsulul avea să descopere legăturile lui cu parții! Sau poate că ucigaşii din Ierusalim îi însoțeau într-ascuns pe preoți; şi că ascundeau pumnale sub hainele lor; căci Tetrarhul nu punea nici o clipă la îndoială ştiința lui Fanuel.

Se ghidi să ceară ajutor Irodiadei. E-adevărat că o ura. Dar ea l-ar fi îmbărbătat; din mreaja vrăjită în care îl prinsese cândva nu se rupseseră chiar toate firele.

Când intră în odaia ei, plante aromitoare fumegau într-o cupa de porfir; şi farduri, alifii, țesături vaporoase, broderii mai uşoare ca penele zăceau împrăştiate pretutindeni.

Nu-i pomeni nimic despre prezicerea lui Fanuel, nici despre frica sa de iudei şi de arabi; l-ar fi acuzat de laşitate. Îi vorbi numai despre romani; Vitellius nu îi încredinţase nimic din proiectele lui militare. Totuşi îl bănuia prieten cu Caius, care avea legături cu Agrippa; poate că puneau la cale să-l trimită în surghiun sau chiar – mai ştii? – să-l ucidă.

Irodiada, cu o îngăduinţă dispreţuitoare, căută să-l liniştească. În cele din urmă, scoase dintr-o casetă o medalie ciudată, care purta în efigie profilul lui Tiberiu. Era de ajuns să o arăţi ca să se-ngălbenească lictorii şi să se risipească acuzaţiile.

Antipa, pătruns de recunoştinţă, o întrebă de unde o avea.

– Am primit-o, răspunse ea scurt.

De după o perdea din faţă, apăru un braţ gol, un braţ tânăr, gingaş, cioplit parcă în fildeş, de dalta unui Polyclet. Puţin stângaci şi totuşi mlădios, vâslea prin aer căutând să apuce o tunică uitată pe un scăunaş lângă perete.

O bătrână i-o întinse dând încet perdeaua la o parte.

Tetrarhul îşi aminti ceva, dar amintirea rămase nedesluşită.

– Sclava aceasta este a ta?

– Ce-ţi pasă, răspunse Irodiada.

III

Sala ospăţului era plină de oaspeţi.

Avea trei aripi, ca o bazilică, despărţite prin coloane din lemn de cedru, cu capiteluri de bronz acoperite de sculpturi. Două galerii cu grilaj se sprijineau pe ele; şi o a treia în filigran de aur se rotunjea în fund, făcând faţă unei arcade uriaşe care se deschidea la celălalt capăt.

Sfeşnicele aprinse pe mesele aliniate pe toată lungimea sălii păreau nişte tufe de foc, între pocalele de lut vopsit, talerele de aramă, cuburile de zăpadă, mormanele de struguri; dar toate aceste lumini roşietice se pierdeau treptat

din pricina înălțimii tavanului, şi alte puncte luminoase străluceau ca stelele, noaptea, printre ramuri. Prin arcada cea mare se zăreau făclii pe terasele caselor; căci Antipa îşi sărbătorea prietenii, poporul şi pe toți cei care se înfățişaseră.

Sclavi, sprinteni ca nişte cotei, cu picioarele în sandale uşoare de pâslă, treceau mereu cu tăvi.

Masa proconsulară se înălța, sub tribuna aurită, pe o estradă din scânduri de sicomor. Tapiserii de Babilon o închideau pe părți ca un fel de pavilion.

Trei paturi de fildeş erau aşezate unul în față şi două pe laturi, pentru Vitellius, fiul său şi Antipa; Proconsulul se afla în stânga lângă uşă, Aulus la dreapta, iar Tetrarhul la mijloc.

Antipa purta o mantie neagră, grea, a cărei țesătură dispărea sub broderiile multicolore, avea umerii obrajilor fardați, barba pieptănată, în evantai şi un fel de pulbere albastră presărată în părul său strâns cu o diademă de nestemate. Vitellius îşi păstrase eşarfa de purpură care îi cobora în diagonală peste toga de in. Odrasla sa îşi înnodase la spate mânecile veşmântului de mătase viorie cu fir de argint. Cârnații pieptănăturii sale erau aşezați unul peste altul, şi un şirag de safire îi strălucea pe pieptul alb şi gras ca al unei femei. Lângă el, pe o rogojină, cu picioarele încrucişate, stătea un copil, fără seamăn de frumos şi care zâmbea mereu. Aulus îl zărise la bucătărie, îl plăcuse şi nu mai voise să se despartă de el, dar fiindu-i greu să-i rețină numele caldean, îi spunea doar: «Asiaticul». Din când în când Aulus se tolănea pe triclinium. Atunci picioarele lui goale dominau mulțimea invitaților.

În partea aceea se aflau preoții şi ofițerii lui Antipa, locuitori din Ierusalim, fruntaşi ai oraşelor greceşti; iar sub Proconsul: Marcellus cu scribii lui, prieteni ai Tetrarhului, personalități din Kana, Ptolemaida, Ierihon; apoi, claie peste grămadă, munteni din Liban şi ostaşi bătrâni de-ai lui Irod: doisprezece traci, un gal, doi germani vânători de căprioare, păstori din Idumeea, sultanul din Palmyra, marinari din Eziongaber. Fiecare avea dinaintea lui o turtă de aluat moale

ca să-şi şteargă degetele; şi braţele lor, întinzându-se ca nişte gâturi de vulturi, luau de pe talgerele din mijlocul mesei măsline, fisticuri, migdale. Toate chipurile erau vesele sub cununile de flori.

Pe acestea fariseii le refuzaseră ca pe un atribut al indecenţei romane. Se înfiorară când fură stropiţi cu galbanum şi cu tămâie, amestecuri rezervate numai slujbelor la Templu.

Aulus îşi frecă cu ele subsuoara; şi Antipa îi făgădui trei coşuri pline cu acest balsam adevărat pentru care Cleopatra râvnise la Palestina.

O căpetenie din garnizoana sa din Tiberiada, sosită tocmai atunci, se aşezase în spatele Tetrarhului ca să-i relateze unele întâmplări deosebite. Dar atenţia Tetrarhului era împărţită între Proconsul şi ceea ce se spunea la mesele vecine.

Acolo se vorbea despre Iaokanann şi despre inşi de felul lui; Simion din Gittoi spăla păcatele cu foc. Un oarecare Iisus...

– E cel mai rău dintre toţi! strigă Eliazar. E un scamator infam!

Din spatele Tetrarhului se ridică un om, alb la faţă ca tivul hlamidei sale. Coborî estrada şi îi apostrofă pe farisei:

– Nu-i adevărat! Iisus săvârşeşte minuni!

Antipa ar fi dorit să le vadă şi el.

– De ce nu l-ai adus cu tine! Spune-ne şi nouă ce ştii!

Atunci acesta istorisi că el, Iacob, având o copilă bolnavă, se dusese la Capernaum să-l roage pe învăţător să o vindece. Învăţătorul răspunsese: «Întoarce-te acasă, fiindcă e vindecată!" Iar el o găsise pe prag, sculată din aşternut încă de când umbra acului înfipt în turnul palatului arăta ceasul al treilea, clipa în care el se apropiase de Isus.

Desigur, obiectară fariseii, existau leacuri, ierburi tămăduitoare! Chiar aici, la Mahaerus, se găsea uneori buruiana baaras, care te face invulnerabil; dar să vindeci fără

să vezi şi fără să atingi era ceva cu neputință, afară doar de cazul că Iisus folosea de demoni.

Şi prietenii lui Antipa, oamenii cu vază din Galileea, repetară, încuviințând din cap:

– Demonii, bineânțeles.

Iacob, în picioare între masa lor şi aceea a preoților, tăcea privindu-i cam de sus, dar fără răutate. Ceilalți îl îndemnau să vorbească:

– Ce crezi, de unde îi vine puterea?

Iacob îşi încovoie umerii şi, rostind cuvintele rar, aproape în şoaptă, spuse parcă speriat de sine însuşi:

– Voi nu ştiți oare că el este Messia?

Toți preoții se priviră, iar Vitellius ceru tălmăcirea acestui cuvânt. Tâlmaciul zăbovi câteva clipe înainte de a răspundă.

Cei de prin partea locului numeau astfel pe un eliberator care avea să-i aducă în stare de a se desfăta de toate bunurile şi de a stăpâni toate popoarele. Ba chiar unii pretindeau că trebuiau să se aştepte ca ei să fie doi. Cel dintâi avea să fie învins de Gog şi Magog, demoni din miazănoapte; în schimb celălalt avea să-l nimicească pe Prințul Răului; de veacuri îl aşteptau.

După ce preoții se sfătuiră, Eliazar luă cuvântul:

În primul rând Messia nu putea să fie decât fiul lui David şi nu al unui simplu tâmplar; apoi el avea să recunoască şi să respecte Legea. Pe câtă vreme acest nazareean o respingea; şi, argument şi mai convingător, trebuia neapărat să fie precedat de venirea lui Ilie.

Iacob răspunse:

– Dar Ilie a venit!

– Ilie! Ilie! repetă mulțimea până în celălalt capăt al sălii. Toți în închipuirea lor vedeau un bătrân cu un stol de corbi rotindu-i-se deasupra creştetului, vedeau fulgere aprinzând altare şi preoți păgâni azvârliți în vâltoarea torentelor; iar femeile din tribune se gândeau la văduva lui Sarepta.

Iacob se istovea strigându-le că cel puțin pe acesta el îl cunoştea! îl văzuse! Şi poporul de asemenea!

– Unde e? Care?

Atunci Iacob strigă din toate puterile:

–Iaokanann!

Antipa se lăsă brusc pe spate ca izbit în piept. Saduceii se năpustiseră asupra lui Iacob. Eliazar striga cât îl ținea gura ca să fie auzit.

Când se făcu iar liniște, el se înfăşură în mantie şi, întocmai ca un judecător, începu să pună întrebări:

– De vreme ce profetul a murit, cine...

Glasuri răzlețe îl întrerupseră. Îl crezuseră pe Ilie dispărut doar. Eliazar se răsti la mulțime şi îşi urmă interogatoriul:

– Vrei să spui că a înviat?

– De ce nu, zise Iacob.

Saduceii dădură din umeri; Ionathas, holbându-şi ochii săi mici, se căznea să râdă ca un măscărici. Nu se putea nerozie mai mare decât năzuința trupului la viața veşnică; şi declamă pentru Proconsul acest vers al unui poet contemporan:

Nec crescit, nec post mortem durare videtur.

Dar Aulus stătea aplecat peste triclinium, cu fruntea îmbrobonată, verde la față, ținându-se cu mâinile de burtă.

Saduceii se prefăcură foarte îngrijorați; a doua zi atribuția de sacrificatori avea să le fie redată; Antipa se arătă deznădăjduit; numai Vitellius rămase calm. Cu toate acestea era peste măsură de neliniştit; dacă i se prăpădea fiul, îşi pierdea averea.

Dar Aulus nici nu terminase bine de vomitat că ceru să mănânce din nou.

– Să mi se dea răzătură de marmură, şist de Naxos, apă de mare, orice! Şi poate că nu mi-ar strica să fac şi o baie!

Ronți nişte zăpadă, apoi, după ce şovăi între o piftie de Comagena şi nişte mierle trandafirii, se hotărî să ia dovleac cu miere. «Asiaticul» îl privea cu admirație, căci uşurința cu care se îndopa era pentru el dovada că are în față o făptură miraculoasă şi dintr-o rasă superioară.

Se serviră rinichi de taur, hârciogi, privighetori, tocătură în frunze de viță; şi între timp preoții discutau despre înviere. Ammonius, elevul lui Filon Platonicianul, îi socotea neghiobi şi îşi spunea părerea față de nişte greci care şi ei îşi băteau joc de oracole. Marcellus şi cu Iacob se întâlniseră şi stăteau de vorbă. Cel dintâi povestea celuilalt fericirea pe care o resimțise primind botezul Mithrei, dar Iacob îl îndemna să îl urmeze pe Iisus. Vinurile de palmier şi de tamarin, cele aduse de la Safet şi Byblos, curgeau din amfore în ulcioare, din ulcioare în pocale şi din pocale în gâtlejuri; se vorbea, se povestea, inimile se deschideau. Iasim, deşi iudeu, nu-şi mai ascundea adorația față de planete. Un neguțător din Aphaka uimea nişte călători descriindu-le amănunțit minunățiile din templul de la Hierapolis; şi aceştia doreau să ştie cam cât ar costa pelerinajul. Alții îşi apărau religia lor strămoşească. Un german, aproape orb, cânta un imn care vorbea despre acel promontoriu din Scandinavia unde zeii se arătau cu chipul înconjurat de raze; iar nişte oameni din Sihem refuzară să mănânce turturele, din respect pentru porumbița Azima.

Mulți stăteau de vorbă în picioare, în mijlocul sălii; şi aburul răsuflărilor amestecat cu fumul policandrelor umpluse încăperea cu un fel de ceață. Fanuel trecu de-a lungul zidurilor. Cercetase din nou firmamentul, dar nu se apropia de Tetrarh, temându-se să nu se aleagă cu vreo pată de untdelemn, ceea ce pentru un esenian era spurcare mare.

Se auziră lovituri în poarta castelului.

Acum se ştia că Iaokanann se află închis înăuntru. O puzderie de oameni cu făclii urcau pe cărare; o masă întunecată mişuna jos în vale; şi din când în când răcneau:

–Iaokanann! Iaokanann!

– Asta ne strică socotelile! spuse Ionathas.

– Nu vom mai avea bani dacă o ține tot aşa! adăugară fariseii.

Se auziră glasuri nemulțumite:

– Apără-ne!

– Să se sfârşească odată cu el!

– Ți-ai părăsit credința!

– Nelegiuit ca toți Irozii!

– Mai puțin decât voi! răspunse Antipa. Nu uitați că tatăl meu este cel care v-a ridicat templul!

Atunci fariseii, fiii proscrişilor, partizanii lui Matathias, îl învinuiră pe Tetrarh de toate fărădelegile ce se săvârşiseră în familia sa.

Aveau țeste ascuțite, bărbi zbârlite, mâini slăbănoage şi amenințătoare, sau fețe boccii, ochi rotunzi, bulbucați, ca nişte buldogi. O duzină, scribi şi slugi ale preoților, hrăniți din rămăşițele jertfelor, se năpustiră până la picioarele estradei, şi cu pumnalele îl amenințară pe Antipa, care se răsti la ei, în timp ce saduceii îl apărau fără prea multă tragere de inimi. Zărindu-l po Mannaei îi făcu semn să plece, fiindcă Vitellius prin atitudinea sa da să se înțeleagă că aceste lucruri nu-l priveau.

Cuprinşi de o furie diavolească, fariseii rămaşi pe tricliniumurile lor sparseră talerele puse dinainte. Li se servise mâncarea preferată a lui Mecena: tocană de măgar sălbatic, o carne spurcată.

Aulus îi luă peste picior în legătură cu capul de măgar ps care ei îl aveau – pare-se – la mare cinste, şi mai făcu şi alte glume batjocoritoare despre scârba lor față de carnea de porc. Ea se datora fără doar şi poate faptului că dobitocul acesta mătăhălos li-l omorâse pe Bacchus al lor; căci dumnealor se dădeau în vânt după vin, dovada că fusese descoperită în Templu o viță de aur.

Preoții nu înțelegeau ce spune. Fineas, galilean de baştină, refuza să le tălmăcească. Asta îl scoase din sărite pe Aulus, cu atât mai mult cu cât «Asiaticul», văzând că se strică lucrurile, se făcuse nevăzut; iar masa îl indispunea, bucatele

erau grosolane şi nu îndeajuns de dichisite! Se linişti însă zărind o tavă cu cozi de oi siriene – adevărate maldăre de grăsime.

Lui Vitellius caracterul iudeilor i se părea de-a dreptul hidos. Dumnezeul lor era Moloh, ale cărui altare le întâlnise în drum şi căruia i se jertfeau copii; şi îi reveni în minte povestea omului pe care îl îngrăşau în taină. Latinul din el se cutremura de scârba văzând lipsa lor de toleranță, furia lor iconoclastă, îndârjirea lor primitivă. Dădu să plece. Aulus se împotrivi.

Cu veşmântul lăsat pe şolduri, zăcea în fața unui morman de bucate, prea ghiftuit ca să se mai înfrupte din ele, dar refuzând cu încăpățânare să le părăsească.

Oamenii se înfierbântau din ce în ce. Începură să-şi facă planuri de independență. Îşi aminteau de trecutul glorios al poporului lui Israel. Toți cuceritorii fuseseră pedepsiți: Antigon, Crassus, Varus...

– Netrebnicilor! spuse Proconsulul care înțelegea limba siriană; tâlmaciul nu-i folosea decât ca să-i dea răgaz să răspundă.

Antipa scoase repede medalia împăratului, şi, privind-o tremurând, le-o arătă cu partea efigiei.

Dar în aceeaşi clipă draperiile tribunei de aur alunecară în laturi; şi, în strălucirea făcliilor, înconjurată de sclave şi de ghirlande de anemone, se ivi Irodiada. Purta pe cap o tiară asiriană, prinsă pe sub bărbie cu o cureluşă; părul spiralat i se revărsa peste tunica stacojie despicată de-a lungul brațelor. Doi monştri de piatră, aidoma celor din comoara Atrizilor, aflați lângă uşă, o făceau să semene cu Cybela rezemată de leii oi; şi din înaltul balustradei la picioarele căreia se afla Antipa, strigă, ridicând o cupă cu vin:

– Viață lungă Cezarului!

Urarea fu reluată în cor de Vitellius, de Antipa şi de preoți. În clipa următoare, în fundul sălii se iscă un zumzet de mirare şi admirație. Intrase o tânără fată.

Prin vălul albăstrui care îi aconerca pieptul şi capul i se zăreau arcadele sprâncenelor, agatele sidefii din urechi, albeața pielii. Un batic de mătase ca pana de turturică îi acoperea umerii şi i se aduna în jurul mijlocului sub o cingătoare de metal filigranat. Avea şalvari negri brodați cu mătrăgune, iar când călca, lipăia nepăsătoare cu papucii ei tiviți cu puf de colibri.

Ajunsă sus pe estradă, îşi scoase vălul. Era Irodiada, aşa cum arăta cândva, în tinereţile ei. Apoi începu să dănțuiască.

Picioarele îi alunecau unul în fața celuilalt, în ritmul unui flaut şi al unei perechi de clopoței. Brațele ei arcuite chemau parcă pe cineva care mereu se depărta. Ea îl urmărea, mai uşoară decât un fluture, ca o Psyché curioasă, ca un suflet rătăcitor, gata-gata să-şi ia zborul.

Dar iată că sunetele unui instrument tânguitor înlocuiră clopoțeii. Durerea urmase speranței. Mişcările fetei tălmăceau acum jalea şi toată ființa ei exprima atâta suferință şi dor încât n-ai fi putut şti dacă plânge după un zeu, sau se topeşte în mângâierile lui. Cu pleoapele întredeschise, îşi legăna mijlocul, îşi sălta pântecele ca valurile în furtună, îşi clătina sânii, iar chipul îi râmânea nemişcat, în timp ce picioarele nu i se opreau nici o clipă.

Vitellius o asemui cu Mnester, pantomimul. Aulus începu iar să vomite. Tetrarhul, pierdut în visări, nu se mai gândea la Irodiada. I se păru că o vede lângă grupul saduceilor. Dar părerea se şterse.

Şi totuşi nu era o părere. Irodiada se îngrijise ca fiica ei, Salomeea, departe de Mahaerus, să primească învățătura cuvenită ca să-i placă Tetrarhului; şi ideea era cât se poate de bună. Acum era sigură de asta. Urmă dezlănțuirea dragostei care se vrea împlinită. Dansa ca preotesele din templele Indiei, ca nubienele de la cataracte, ca bacantele din Lydia. Se mlădia în toate chipurile asemeni unei flori în furtună. Nestematele de la urechi i se clătinau, vălul de pe umeri îi sclipea; brațele, picioarele, veşmintele ei scăpărau scântei nevăzute care îi aţâțau pe bărbați. Se auziră acordurile unei

harpe; mulțimea răspunse prin aclamații. Depărtându-şi picioarele fără să îndoaie genunchii, se aplecă atât de mult încât bărbia îi atingea duşumeaua; iar nomazii cei obişnuiți cu abstinența, soldații Romei cei experți în ale desfrâului, publicanii cei hapsâni, bătrânii preoți cei acriți în certuri, toți, umflându-şi nările, tresăreau de poftă.

Dar iată că Salomeea începu să se învârtă în jurul mesei lui Antipa, cu mişcări dezlănțuite ca într-o horă a vrăjitoarelor; iar el, cu un glas înăbuşit de oftări pătimaşe, îi spunea:

– Vino! vino!

La se învârtea mereu; cimbalele sunau asurzitor, mulțimea urla. Dar Tetrarhul striga mai tare decât toți:

– Vino! vino! Capeniaumul va fi al tău! Şi câmpia Tiberiadei! Şi cetățile mele! Jumătate din regatul meu!

Ea se aruncă în mâini, cu călcâiele în sus, străbătu astfel estrada ca un coşcogea cărăbuş; şi deodată se opri.

Ceafa şi cu şira spinării formau un unghi drept. Mătăsurile multicolore ce-i înfăşurați picioarele căzându-i peste umeri, îi înconjurau obrazul ca nişte curcubee, la o palmă de pământ. Buzele îi erau vopsite, genele foarte negre, ochii aproape cumpliți, iar stropii mici de năduşeală de pe fruntea ei păreau o abureală pe o marmură albă.

Nu spunea nimic. Se priveau doar.

Din tribună se auzi o pocnitură de degete. Salomeea urcă în fugă, sus, apoi reapăru; şi sâsâind puțin, rosti aceste cuvinte, pe un ton copilăros:

– Vreau să-mi dai pe o tipsie, capul…

Uitase numele, dar îşi aminti şi continuă zâmbind:

–Capul lui Iaokanann!

Tetrarhul se nărui în sinea lui, zdrobit.

Era legat prin cuvântul dat şi poporul aştepta. Dar moartea care i se prezisese, dacă lovea pe un altul, poate că scăpa el de ea? Dacă Iaokanann era într-adevăr Ilie, ar putea să scape de moarte; dacă nu era, uciderea lui nu avea nici o însemnătate.

Mannaei era alături de el şi îi înțelese gândul.

Vitellius îl chemă ca să îi încredințeze parola dată paznicilor care păzeau groapa.

Oftă uşurat. Într-o clipă totul avea să fie terminat.

Totuşi Mannaei nu se grăbea să se achite de sarcina pe care şi-o lua.

Reapăru, foarte tulburat.

De patruzeci de ani îndeplinea funcția de călău. El era cel care îl înecase pe Aristobul, care îl sugrumase pe Alexandru, care îl arsese de viu pe Matathias şi care-i decapitase pe Zosinia, Pappus, Iosif şi Antipater; şi totuşi nu îndrăznea să-l omoare pe Iaokanann! Dinții îi clănțăneau, tremura din tot trupul.

Zărise în fața gropii pe Marele înger al samaritenilor, acoperit din cap până-n picioare de ochi, şi rotind o spadă uriaşă, roşie şi dințată ca o flacără. Adusese cu sine doi ostaşi care puteau să fie martori.

Aceştia nu văzuseră nimic, în afară de o căpetenie a iudeilor, care se năpustise asupra lor şi care acum nu mai exista.

Furia Irodiadei se revărsă într-un potop de ocări grosolane şi sângeroase. Îşi rupse unghiile de grilajul tribunei, iar cei doi lei sculptați păreau că îi muşcă umerii şi rag o dată cu ea.

Antipa făcu la fel, preoții, ostaşii, fariseii, toți cereau o răzbunare, iar ceilalți erau revoltați că îi se întârzie plăcerea.

Mannaei ieşi, ascunzându-şi fața.

Oaspeților li se păru timpul şi mai lung decât prima dată. Se plictiseau.

Deodată un zvon de paşi răsună de-a lungul coridoarelor. Aşteptarea ajunsese de neîndurat.

Capul intră; Mannaei cu mâna întinsă îl ținea de păr, mândru de aplauzele pe care le stârnea.

Îl puse pe un taler şi i-l oferi Salomeei.

Aceasta urcă uşoară în tribună; câteva clipe după aceea, capul fu readus de către bătrâna pe care Tetrarhul o zărise de

dimineață pe terasa unei case, şi mai apoi în odaia Irodiadei.

Antipa se trase înapoi ca să nu-l vadă. Vitellius îl privi cu nepăsare.

Mannaei coborî de pe estradă şi îl înfățişă căpeteniilor romane; apoi, tuturor celor ce se ospătau în partea aceea.

Îl priviră cu luare aminte.

Tăişul ascuțit al săbiei alunecând de sus în jos, îi atinsese falca. O încleştare îi crispa colțurile gurii. Sânge închegat îi mânjea barba. Pleoapele închise erau albe ca nişte scoici; iar policandrele dimprejur îi făceau un fel de nimb de raze.

Ajunse la masa preoților. Un fariseu îl răsuci cu curiozitate; şi Mannaei, după ce îl aşează la loc, îl puse şi în fața lui Aulus care, văzându-l, se trezi din moțăială. Printre gene, ochii cei morii şi ochii cei somnoroşi păreau că îşi spun ceva.

După aceea, Mannaei îl înfățişă, lui Antipa. Pe obrajii Tetrarhului curseră lacrimi.

Făcliile se stingeau. Oaspeții plecară; şi nu mai rămase în sală decât Antipa. Stătea cu tâmplele între mâini şi privea țintă, la capul acela aşezat înaintea lui, în timp ce Fanuel, în picioare în mijlocul imensei săli goale, şoptea rugăciuni cu brațele întinse.

La răsăritul soarelui, doi oameni, trimişi mai de mult de către Iaokanann, sosiră cu răspunsul atât de îndelung aşteptat.

Îl încredințară lui Fanuel care, citindu-l, fu năpădit de fericire.

În clipa următoare se întoarse şi le arătă capul rămas pe taler, printre rămăşițele ospățului. Unul din cei doi oameni îi vorbi:

– Mângâie-te cu ghidul că a pogorât printre morți ca să le vestească pe Cristos!

Abia acum înțelegea esenianul tâlcul acelor vorbe: «Pentru ca el să crească, trebuie ca eu să scad».

Şi luând capul lui Iaokanann, porniră tustrei către Galileea.

Pentru că era foarte greu, îl duceau fiecare pe rând.